ТРАВЕНЬ 2017/ MAY 2017

МЕНЕДЖМЕНТ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО: ТРЕНДИ РОЗВИТКУ

Електронне наукове періодичне видання

MANAGEMENT AND ENTREPRENEURSHIP: TRENDS OF DEVELOPMENT

ELECTRONIC SCIENTIFIC EDITION

ISSN: 2522-1566

ВИПУСК 1
ISSUE NO. 1

JOIN THE DISCUSSION!

www.management-journal.org.ua

Міністерство освіти і науки України

Запорізький національний університет

МЕНЕДЖМЕНТ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО: ТРЕНДИ РОЗВИТКУ

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ПЕРІОДИЧНЕ ВИДАННЯ

ВИПУСК 1 (01) 2017

Запоріжжя
2017

Ministry of Education and Science of Ukraine

ZAPORIZHZHIA NATIONAL UNIVERSITY

MANAGEMENT AND ENTREPRENEURSHIP: TRENDS OF DEVELOPMENT

ELECTRONIC SCIENTIFIC JOURNAL

ISSUE 1 (01) 2017

Zaporizhzhia
2017

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Бухаріна Людмила Михайлівна – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР:

Онищенко Оксана Анатоліївна – кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Гуржій Наталія Миколаївна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет

Шмиголь Надія Миколаївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування, Запорізький національний університет

Шавкун Ірина Григорівна – доктор філософських наук, професор, декан факультету менеджменту, Запорізький національний університет

Волков Володимир Петрович – доктор технічних наук, професор, професор кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет

Метеленко Наталя Георгіївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Запорізька державна інженерна академія

Антонюк Дмитро Анатолійович – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет

Богданов Сергій Миколайович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет

Шишкін Віктор Олександрович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет

Маказан Євгенія Василівна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Запорізький національний університет

Сучков Артем Вадимович – кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет

Dr. Urbich Andreas – засновник та керуючий директор комунального освітнього закладу (Kommunales Bildungswerk e.V.), (м. Берлін, Федеративна Республіка Німеччина)

Sébastien Ménard – доцент, доктор філософії, факультет права, економіки та управління, Університет міста Ле-Ман (м. Ле-Ман, Франція).

Електронний науковий журнал **«Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку»** започатковано кафедрою підприємництва, менеджменту організацій та логістики Запорізького національного університету з метою досягнення якісно нового рівня повноти й оперативності задоволення інформаційних потреб суспільства в знаннях, одержаних у процесі науково-дослідної діяльності українських та зарубіжних учених і фахівців галузей управління та адміністрування, сучасного менеджменту, підприємництва та маркетингу.

В журналі публікуються оригінальні статті вітчизняних та зарубіжних авторів (науковців, студентів та практиків) високого наукового рівня українською, російською, англійською та німецькою мовами, які не публікувалися раніше.

Відповідальність за зміст, оригінальність та переклад тексту статей, науковий рівень та точність наведених відомостей, а також за те, що в матеріалах не міститься інформація з обмеженим доступом, несуть автори.

Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою ЗНУ

Протокол №8 від 28. 02. 2017 р.

Офіційний сайт видання: http://www.management-journal.org.ua

© Автори статей, 2017

© ЗНУ, 2017

ISSN (Online):

EDITORIAL TEAM

EDITOR-IN-CHIEF

LIUDMYLA BUKHARINA – Doctor of Science (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Ukraine

EXECUTIVE EDITOR

OKSANA ONYSHCHENKO – PhD in Public Administration, Associate Professor at the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Ukraine

EDITORIAL BOARD

NATALIA HURZHII – Doctor of Science (Economics), Professor at the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Ukraine

NADIIA SHMYHOL – Doctor of Science (Economics), Full Professor, Head of the Department of Accounting and Taxation, Zaporizhzhia National University, Ukraine

IRYNA SHAVKUN – Doctor of Science (Philosophy), Full Professor, Dean of the Faculty of Management, Zaporizhzhia National University, Ukraine

VOLODYMYR VOLKOV – Doctor of Science (Engineering), Full Proffesor, Professor at the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Ukraine

NATALIA METELENKO – Doctor of Science (Economics), Full Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance, Zaporizhzhia State Engineering Academy, Ukraine

DMYTRO ANTONIUK – Doctor of Science (Economics), Associate Professor at the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Ukraine

SERHII BOHDANOV – Ph.D. in Economics, Associate Professor at the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Ukraine

VIKTOR SHYSHKIN – Ph.D. in Economics, Associate Professor at the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Ukraine

YEVHENIIA MAKAZAN - Ph.D. in Economics, Associate Professor at the Department of Business Administration and International Management, Zaporizhzhia National University, Ukraine

ARTEM SUCHKOV – Ph.D. in Economics, Associate Professor at the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Ukraine

DR. URBICH ANDREAS – Founder and Managing Director of the Municipal Educational Institution (Kommunales Bildungswerk e.V.), Berlin, Federal Republic of Germany

SÉBASTIEN MÉNARD –Assistant Professor of Economics, Director of International Relations – Erasmus coordinator, Faculty of Law, Economics and Management at University Du Maine, Le Mans, France, Member of the French Economics Association, Member of the Canadian Economics Association

The electronic scientific journal **MANAGEMENT AND ENTREPRENEURSHIP: TRENDS OF DEVELOPMENT** *(METOD)* founded by the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics (*ZAPORIZHZHIA NATIONAL UNIVERSITY*) offers a dynamic international forum for the publication of high quality research on all aspects of Management & Entrepreneurship and their further widespread dissemination.

The journal issues academic articles, reviews on academic works and information on scientific events to promote the exchange of knowledge and experience among academicians, scholars and practitioners in the field of management and entrepreneurship.

Recommended for electronic distribution by ZNU Academic Council

Protocol No.8 on 28 February 2017

Electronic page of journal: http://www.management-journal.org.ua

© Автори статей, 2017

© ЗНУ, 2017

ISSN (Online):

ЗМІСТ

МЕНЕДЖМЕНТ

Криворученко А.Г., Шишкін В.О. Система та основні методи кадрового забезпечення у системі управління вітчизняними підприємствами……..…..…8

Мамич А.О. Особливості інвестицій у людський капітал……16

Титарчук Д.І. Характеристика критеріїв оцінювання інвестиційних проектів з енергозбереження у промисловості……..23

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Сучков А.В. Необхідність соціалізації малого бізнесу в Україні……30

Шавкун І.Г., Дибчинська Я.С. Комунікація як ефективний інструмент забезпечення «доброго врядування» («GOOD GOVERNANCE»)……35

МАРКЕТИНГ

Богданов С.М. Перспективи розвитку інтернет-маркетингу, як унікального інструменту для просування продукту……..…45

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Онищенко О.А. Формування стратегії підприємства в умовах сучасних інноваційних трансформацій……51

ЛОГІСТИКА

Бухаріна Л.М., Помогайко А.В. Управління запасами промислового підприємства на основі логістичного підходу……..60

Тарабан К.С. Показники виміру ефективності управління ланцюгами постачань……...67

Шишкін В.О., Ніколов М.С. Оптимізація логістичних процесів на складі промислового підприємства……72

CONTENTS

MANAGEMENT

A. KRIVORUCHENKO, V. SHISHKIN. The system and basic methods of the human resource management in the domestic enterprises' activity……..…..8

A. MAMYCH. Features of investment in human capital……...16

D.TYTARCHUK. Description of evaluation criterions of the energy-saving investment projects in industry……..23

PUBLIC ADMINISTRATION

A. SUCHKOV. Necessity of socialization of SME in Ukraine…….….30

I. SHAVKUN, Ya. DYBCHINSKA. Communication as an effective instrument of providing "GOOD GOVERNANCE"…….35

MARKETING

S. BOGDANOV. Prospects of the development of internet marketing as a unique tool for the promotion of the product……..45

ENTREPRENEURSHIP, TRADE AND EXCHANGE ACTIVITIES

O. ONYSHCHENKO. Formation of the enterprise's strategy in the current innovative transformations…….51

LOGISTICS AND SUPPLY CHAIN MANAGEMENT

L. BUKHARINA, **A. POMOGAIKO**. The inventory management at the enterprise based on the logistics approach……60

K. TARABAN. Activities of measurement effectiveness management of supplies chains…67

V. SHISHKIN, **M. NIKOLOV.** The logistics processes optimization at the warehouse of the enterprise……72

МЕНЕДЖМЕНТ

УДК 005.95/96:658

СИСТЕМА ТА ОСНОВНІ МЕТОДИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВІТЧИЗНЯНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

А.Г. Криворученко, *студентка факультету менеджменту, магістерської програми «Менеджмент організацій та адміністрування», Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

В.О. Шишкин, *кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

Однією з найважливіших задач будь-якого підприємства є його забезпечення надійними та компетентними кадрами, адже підприємницька діяльність пов'язана з нестандартними ситуаціями, які дуже часто вимагають неформального підходу для їх вирішення. Формування кваліфікованого персоналу та вдосконалення системи управління ним є одним із найважливіших факторів підприємницького успіху. Практика підприємницької діяльності свідчить, що успіху досягають лише ті менеджери, які змогли сформувати у своїх організаціях ефективну команду. Таким чином, питання кадрового забезпечення є досить актуальним сьогодні, адже успіх будь-якої організації завжди залежить саме від людських ресурсів, які є головною рушійною силою підприємства. Предметом дослідження є система та методи кадрового забезпечення підприємства.

Метою дослідження є аналіз та оцінка існуючих методів кадрового забезпечення, а також виявлення сутності системи управління людськими ресурсами підприємства. Базовими принципами дослідження виступають принцип причинності та об'єктивності, системний та порівняльний методи, інституціональний та структурно-функціональний підходи.

Наукова значущість роботи полягає в аналізі сучасних методів кадрового забезпечення підприємства та їх оцінці.

Як висновок пропонується використовувати проаналізовані методи кадрового забезпечення комплексно, враховуючи особливості кожного підходу окремо. На практиці це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств за рахунок аргументованого забезпечення підприємства кадрами, а також підвищить продуктивність та ефективність їх роботи.

Ключові слова: *управління людськими ресурсами, кадрова політика, кадрове забезпечення, кадрова потреба, метод кадрового забезпечення.*

Постановка проблеми. Ефективна система кадрового забезпечення на підприємстві покликана створювати умови для мотивації, більш високої продуктивності праці та задоволеності роботою. Відповідно, керівнику будь-якого підприємства необхідно враховувати, що система кадрового забезпечення може вплинути на ефективність усього трудового процесу. Тому, актуальним для керівників є питання, які пов'язані з плануванням, формуванням та обліком структури кадрів організації.

Сьогодні більшість вітчизняних підприємств стикається з проблемою планування персоналу, а саме у питаннях визначення потреби у кадрах та основних вимог до персоналу. Причина такого стану речей полягає в некоректному аналізі та використанні не завжди доцільних методів,

які не дозволяють правильно визначити кадрові потреби підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти, пов'язані з теоретичними аспектами функціонування системи кадрового забезпечення та основними підходами до визначення кадрової потреби підприємств висвітлені у працях таких провідних вітчизняних вчених, як: Л.В. Балабанова, Ю.М. Чабаненко, І.О. Джаін, Й.С. Завадський, В.О. Лук'янихін, А.М. Бандурка, Т.Є. Кагановська, А.Ю. Безшкура, М.І. Грицаєнко тощо.

Разом з тим, залишаються актуальними та недостатньо висвітленими питання, пов'язані з аналізом кадрової потреби, вибором методу кадрового забезпечення та кадровим плануванням. Відповідно, ці питання потребують глибшого дослідження та розробки необхідних заходів.

Постановка завдання. Метою наукової статті є аналіз та оцінка існуючих методів кадрового забезпечення, а також виявлення сутності системи управління людськими ресурсами підприємства. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі основні завдання:

- визначено сутність понять «управління кадровими ресурсами» та «кадрове забезпечення»;
- розглянуто основні фактори впливу на ефективність кадрового забезпечення;
- проаналізовано та оцінено існуючі методи кадрового забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система управління людськими ресурсами вітчизняних підприємств зазнає радикальних перетворень разом з усім суспільством. Необхідність таких перетворень викликана тим, що існуюча політична та економічна системи суперечать вимогам розвитку виробничих та трудових ресурсів організацій. Дана ситуація призвела до того, що в даний час стає актуальною проблема пошуку нових підходів та принципів управління людськими ресурсами підприємства.

З огляду на той факт, що управління людськими ресурсами є складовою загальної системи управління підприємства, можна стверджувати, що воно має бути спрямоване на досягнення ефективності роботи підприємства та власне працівників, розвитку у них здібностей та потреб високого рівня.

Отже, сучасна кадрова політика повинна бути спрямована на найняття ефективної робочої сили, підвищення продуктивності праці за допомогою поліпшення умов роботи, а також поліпшення відносин в організації між керівництвом та підлеглими.

В загалі, кадрова політика підприємства – це програма заходів, що сприяють підвищенню ефективності функціонування кадрового потенціалу організації. Виокремлюють ряд принципів, що становлять основу кадрової політики:

- демократія управління, від якої залежить готовність до співпраці;
- знання окремої людини, її потреб;
- справедливість дотримання рівності та послідовність дій [1].

Відповідно основоположними елементами політики в галузі управління людськими ресурсами є:

1. Політика кадрового забезпечення. Вона передбачає забезпечення підприємства відповідним персоналом та спонукання його до ефективної праці за допомогою системи мотивації.

2. Політика навчання. Вона передбачає забезпечення працівників відповідними програмами навчання та підвищення кваліфікації з метою підвищення якості виконання їх обов'язків.

3. Політика оплати праці. Вона припускає надання гідного рівня заробітної плати та додаткового матеріального стимулювання.

4. Політика виробничих відносин. Вона вимагає встановлення певних процедур для оптимального врегулювання негативних або нестандартних трудових ситуацій.

5. Політика добробуту. Вона передбачає забезпечення працівників підприємства певним переліком послуг та пільг, які є більш сприятливими, ніж у інших роботодавців (соціальні умови праці) [2].

Кожен із зазначених напрямків політики управління людськими ресурсами потребує охоплення таких об'єктів, як: умови праці та мотивації, навчання та розвиток персоналу, система оплати праці та система трудових відносин, соціальні умови праці тощо.

Необхідно зазначити, що сучасні умови господарювання вимагають від вітчизняних підприємств побудови й формування ефективної системи кадрового забезпечення. Ефективність такої системи, в першу чергу, проявляється у її властивості пристосовуватись до мінливих умов ринкового середовища, цілей та умов роботи підприємства, а також у необхідності враховувати перспективи розвитку підприємства в цілому. Ефективна система кадрового забезпечення покликана створювати умови для мотивації персоналу, більш високої продуктивності його праці та задоволеності роботою.

Таким чином, кадрове забезпечення – це один із напрямків кадрової політики підприємства, результатом якого є формування такого складу персоналу, який за своїми характеристиками відповідає тактичним і стратегічним цілям організації та спрямований на вдосконалення кадрового потенціалу організації.

Механізм кадрового забезпечення являє собою сукупність форм і методів реалізації процесів системи кадрового забезпечення. Він вирізняється деталізованістю та фрагментованістю, які дозволяють вирішити завдання щодо формування кадрового складу організації. Етапи кадрового забезпечення перетворюються у конкретні кадрові процеси, тобто у планомірні дії з формування кадрового складу. До таких етапів можна віднести наступні:

- кадрове планування і прогнозування потреби в персоналі;
- відбір та набір персоналу;
- розвиток та навчання персоналу;
- контроль та оцінка персоналу [3].

Етап кадрового планування принципово важливий для всієї системи кадрового забезпечення. На цьому етапі вирішуються завдання забезпечення робочою силою у необхідній кількості та відповідної якості, а також подальшого ефективного її використання. Кадрове планування покликане вирішувати завдання щодо забезпечення підприємства необхідним для досягнення цілей персоналом, відповідності завдань та персоналу, який їх виконує, відповідного рівня кваліфікації персоналу, мотивації тощо.

Першим етапом планування персоналу є аналіз та оцінка умов, що базуються на об'єктивних характеристиках праці, переліку завдань, витратах часу, характері зайнятості, системі оплати праці, ергономіці робочих місць та інших умовах праці.

Другим етапом планування персоналу є прогнозування, в рамках якого складаються прогнози щодо потреб у персоналі, джерел покриття цих потреб, потреб у професійній підготовці, перепідготовці або підвищенні кваліфікації наявного персоналу, а також прогнозування можливих витрат [4].

Виявлення реальної потреби в кадрах є основою правильно організованої системи забезпечення підприємства кадрами. У загальному вигляді ця потреба виявляється шляхом ділення часу, необхідного для виробництва заданого обсягу продукції або послуг, на річний фонд часу.

Етап відбору та набору персоналу також відіграє важливу роль, оскільки на цьому етапі важливим є правильне визначення кадрової потреби та критеріїв відбору, які згодом можуть вплинути на роботу всієї системи кадрового забезпечення.

Етап розвитку та навчання персоналу є невід'ємним елементом кадрового забезпечення та являє собою сукупність організаційно-економічних заходів у сфері навчання, підвищення кваліфікації та професійної майстерності персоналу.

Етап контролю й оцінки є завершальним та дозволяє підприємству оцінити сформовану систему кадрового забезпечення та скорегувати її в разі необхідності. Контроль й оцінка результативності праці – це процес порівняння результатів виконання певних завдань із цілями, що стоять перед організацією.

Важливо зауважити, що система кадрового забезпечення підприємства повинна носити науковий характер і мати методологічну основу. Відповідно, для досягнення найкращого результату, цим питанням мають займатись відповідні кадрові служби [5].

Сьогодні існує безліч методів кадрового забезпечення у системі управління підприємством. Найпоширенішою класифікацією є поділ цих методів на кількісні, якісні та допоміжні (рис. 1).

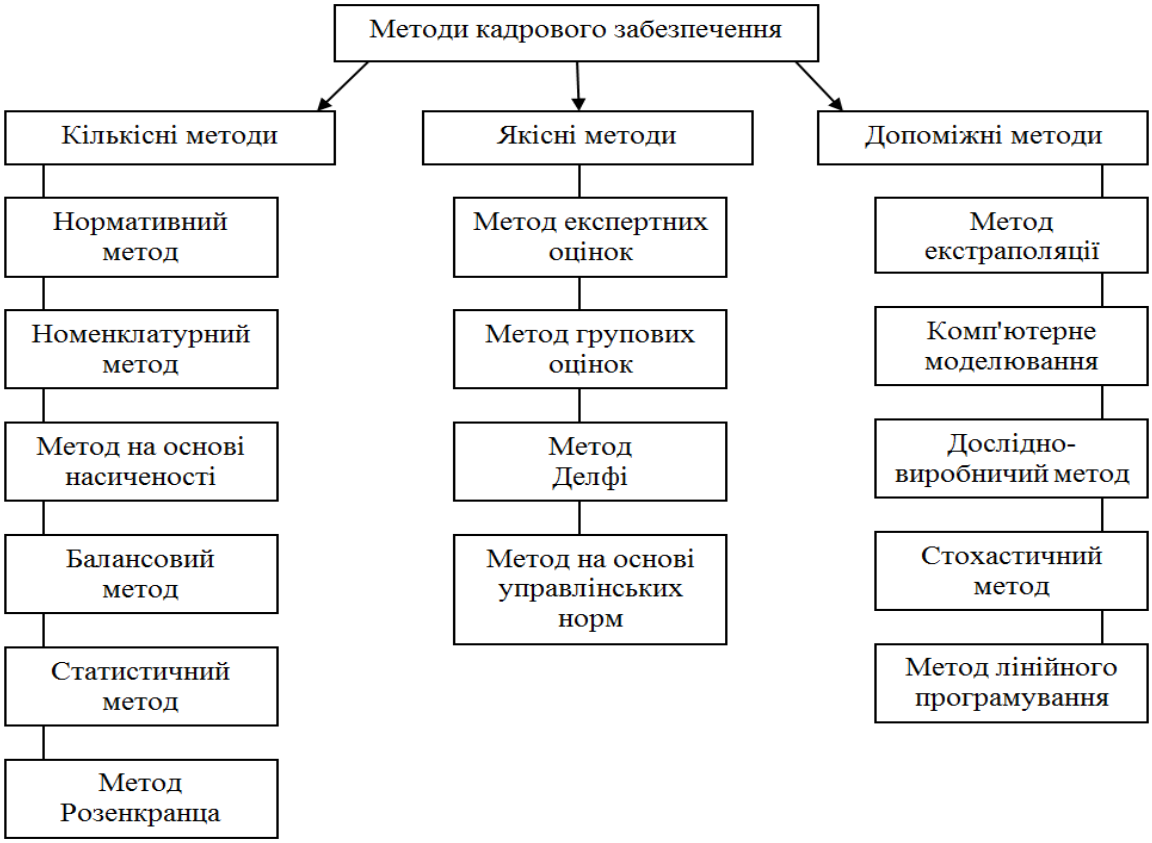

Рис. 1. Класифікація методів кадрового забезпечення у системі управління підприємством

Група кількісних методів мають за мету отримання точних даних щодо певного процесу за допомогою чіткої стандартизації та формалізації. Результатом використання таких методів є конкретні дані, виражені в абсолютних або відносних величинах [3].

Так, в основі нормативного методу лежать науково обґрунтовані й оптимальні норми чисельності працівників стосовно того чи іншого показника розвитку підприємства (обсяг виробництва, чисельність працюючих, вартість основних виробничих фондів). Перевагою цього методу є можливість його використання для визначення додаткової кадрової потреби у довгостроковій перспективі [6].

Наступним методом групи є номенклатурний, який також спрямований на визначення кадрової потреби. Даний метод базується на штатному розкладі та типовій номенклатурі посад, які діють на підприємстві. Перевагою цього методу є те, що за наявності планових показників діяльності він дозволяє визначити як необхідну кількість працівників, так й їх кваліфікаційний рівень.

Метод розрахунку кадрової потреби на основі насиченості передбачає визначення за допомогою демографічних даних чисельності працездатного населення країни або регіону з наступних їх розподілом за галузями. Насиченість галузей визначається за допомогою коефіцієнта насиченості,

який являє собою співвідношення кількості фахівців певної галузі до загальної чисельності працездатного населення. Перевагою даного методу є те, що він дозволяє визначити довгострокову кадрову потребу.

Іншим методом групи кількісних методів є балансовий, який ґрунтується на взаємовідношенні ресурсів, які підприємство має у своєму розпорядженні, до потреб, які потребують задоволення в рамках планового періоду. Візуально такий метод реалізується у вигляді бюджетної таблиці, в одній частині якої відображаються джерела ресурсів, а в іншій – їх розподіл.

Статистичний метод встановлює залежність аналізованого показника від інших змінних. Цей метод полягає у вивченні статистичних даних щодо певних кадрових процесів та ґрунтується на сукупності фактів, що їх стосуються. Статистичний метод складається з ряду послідовних етапів: формулювання завдання, підбір та критична оцінка статистичних даних, систематизація фактів, обробка статистичних матеріалів, характеристика особливостей і закономірностей кадрового процесу, формулювання висновків і пропозицій [1].

Останнім метод цієї групи є метод Розенкранца, який використовується для розрахунку потреби управлінських кадрів. Цей метод реалізується за допомогою використання формули, що включає такі показники як чисельність управлінського персоналу, кількість видів управлінських робіт, середню кількість певних дій у розрізі певного виду управлінської роботи, час виконання роботи та загальний календарний час тощо.

Група якісних методів застосовується підприємствами у питаннях кадрового забезпечення у випадках, коли наявної інформації для розробки конкретних рішень недостатньо або застосування кількісних методів є занадто витратною статтею бюджету. Зазвичай, ці методи передбачають складання прогнозів експертами або іншими групами людей [7].

Так, метод експертної оцінки передбачає залучення експерта, який аналізує проблеми планування та пропонує певне вирішення проблем підприємства. Виходячи з рекомендацій експерта, підприємство має змогу сформувати певні цілі кадрового забезпечення та нівелювати існуючі проблеми.

Метод групових оцінок передбачає створення груп, які спільно розробляють план заходів, які спрямовані на вирішення поставлених завдань. До таких методів можна віднести, наприклад, «мозковий штурм».

У свою чергу, метод Дельфі включає як експертні, так і групові методи. Схема реалізації даного методу полягає в опитуванні певної кількості експертів з подальшим аналізом їх пропозицій та рішень у групових дискусіях.

Останнім методом групи якісних методів є метод, що заснований на управлінських нормах. На основі цього методу потреба в управлінському персоналі визначається на основі норм керованості, тобто кількості співробітників, які знаходяться в підпорядкуванні одного керівника, та з урахуванням масштабу вирішуваних завдань [2].

Третьою групу методів є допоміжні методи кадрового забезпечення, які покликані доповнити кількісні та якісні методи [8].

Першим методом цієї групи є метод екстраполяції. Він полягає у перенесенні тенденцій в управлінні персоналом, що відбувались у минулому, на ситуації, що відбуваються в даний момент. Цей метод найчастіше використовується для короткострокового планування та допомагає проаналізувати сьогоденні проблеми підприємства за допомогою минулого досвіду.

Метод комп'ютерного моделювання передбачає використання програмного забезпечення, яке включає математичні формули, метод екстраполяції та експертні оцінки. Даний метод дозволяє отримати найточніші прогнози в питаннях кадрового забезпечення та інформацію щодо динаміки кадрової потреби підприємства.

Дослідно-виробничий метод ґрунтується на хронометражі операцій, що виконуються найбільш досвідченими та підготов-

лениими працівниками, з подальшою оцінкою отриманих даних, їх узагальненні та прийнятті відповідних рішень.

Ще одним методом зазначеної групи є стохастичний. Він базується на аналізі взаємозалежності між кадровою потребою підприємства та іншими його потребами. В цьому випадку у розрахунок приймаються дані за попередній період і вважається, що кадрова потреба в майбутньому буде розвиватись аналогічно [6].

Останнім методом групи є метод лінійного програмування, який дозволяє шляхом розв'язання системи рівнянь та нерівностей, які пов'язують ряд змінних, визначати оптимальні величини показників для задоволення потреб підприємства.

У всіх наведених методах є різноманітні недоліки, які стосуються недостатності розкриття практичних аспектів реалізації технічних та організаційних факторів, а також відсутності врахування впливу психофізіологічних та економічних факторів. Для більш точного прогнозу необхідної чисельності кадрів доцільно використовувати вищезазначені методи комплексно.

Таким чином, кадрове забезпечення у системі управління вітчизняними підприємствами являє собою систему принципів, форм та методів формування необхідного кількісного та якісного складу персоналу, що спрямована на вдосконалення кадрового потенціалу та ефективне його використання.

Незважаючи на постійне вдосконалення методичних підходів визначення кадрової потреби підприємств, більшість з них в недостатній мірі враховують фактор часу та не пов'язують прогноз потреби з динамікою ефективності працівників. Слабким місцем більшості зазначених методик є відсутність науково обґрунтованих рекомендацій щодо визначення кадрової потреби у фахівцях окремих груп спеціальностей, що може стати темою подальших досліджень.

Висновки. Сучасні умови господарювання висувають до підприємств завищені вимоги, які тим чи іншим чином впливають на процес побудови та формування системи кадрового забезпечення. Це, в першу чергу, відбувається через те, що будь-яке підприємство має вміти пристосовуватися до мінливих умов середовища. Відповідно, керівнику підприємства необхідно враховувати, що організаційна структура та склад кадрів дуже впливають на результати підприємства взагалі.

Однак необхідно відзначити, що більшість вітчизняних підприємств не приділяє достатньої уваги питанням кадрової політики, а зокрема, системі кадрового забезпечення. На жаль, кадрове забезпечення найчастіше здійснюється на основі інтуїції та досвіду керівників без урахування теоретичних та практичних розробок в даній сфері.

Таким чином, система кадрового забезпечення підприємства повинна бути чітко спланована та носити науковий характер. Також для успішного функціонування зазначеної системи необхідно систематично проводити аналіз використання людських ресурсів підприємства, своєчасно визначати кадрові потреби та розглядати систему кадрового забезпечення на стратегічному рівні.

Список використаних джерел:

1. Балабанова Л.В. Управління персоналом: навчальний посібник / Л.В. Балабанова, О.В. Сардак – К.: Професіонал, 2016. – 512 с.

2. Маслов Є.В. Управління персоналом підприємства: навчальний посібник / Є.В. Маслов – М.: ІНФРА-М, 2010. – 312 с.

3. Джаін І.О. Оцінка трудового потенціалу: монографія / І.О. Джаін – С.: ВТД «Університетська книга», 2012. – 250 с.

4. Завадський Й.С. Фактори мотивації персоналу в менеджменті / Й.С. Завадський, Л.П. Червінька // Науковий журнал «Економіка України». – 2010. – № 9. – С. 53 – 59.

5. Лук'янихін В.О. Менеджмент персоналу: навчальний посібник / В.О. Лук'янихін – С.: ВТД «Університетська книга», 2014. – 592 с.

6. Бандурка А.М. Психологія управління / А.М. Бандурка, С.П. Бочарова,

Є.В. Землянська – Х.: ВД «Фортуна-прес», 2012. – 464 с.

7. Кагановська Т.Є. Кадрове забезпечення державного управління в Україні: монографія / Т.Є. Кагановська – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2010. – 330 с.

8. Крушельницька О.В. Управління персоналом: навчальний посібник / О.В. Крушельницька, Д.П. Мельничук – К.: «Кондор», 2016. – 308 с.

REFERENCES:

1. Balabanova, L.V. and Sardak, O.V. (2016), *Upravlinnia personalom: navchal'nyj posibnyk* [The Personnel Management: tutorial], Profesional, Kyiv, Ukraine.

2. Maslov, Ye.V. (2010), *Upravlinnia personalom pidpryiemstva: navchal'nyj posibnyk* [The Personnel Management at the Enterprise: tutorial], INFRA-M, Moscow, Russia.

3. Dzhain, I.O. (2012), *Otsinka trudovoho potentsialu: monohrafiia* [The Evaluation of the Labour Potential: monograph], VTD «Universytets'ka knyha», Sumy, Ukraine.

4. Zavads'kyj, J.S. and Chervin'ka, L.P. (2010), «The Factors of the Personnel Motivation in Management», *Naukovyj zhurnal «Ekonomika Ukrainy»*, vol. 9, pp. 53 – 59.

5. Luk'ianykhin, V.O. (2014), *Menedzhment personalu: navchal'nyj posibnyk* [The Personnel Management: tutorial], VTD «Universytets'ka knyha», Sumy, Ukraine.

6. Bandurka, A.M., Bocharova, S.P. and Zemlians'ka, Ye.V. (2012), *Psykholohiia upravlinnia* [The Psychology of the Management], VD «Fortuna-pres», Kharkiv, Ukraine.

7. Kahanovs'ka, T.Ye. (2010), *Kadrove zabezpechennia derzhavnoho upravlinnia v Ukraini: monohrafiia* [The Human Resources Management in the Public Administration: monograph], KhNU im. V.N. Karazina, Kharkiv, Ukraine.

8. Krushel'nyts'ka, O.V. (2016), *Upravlinnia personalom: navchal'nyj posibnyk* [The Personnel Management: tutorial], «Kondor», Kyiv, Ukraine.

А.Г. Криворученко, *факультет менеджмента, Запорожский национальный университет, г. Запорожье*

В.А. Шишкин, *кандидат экономических наук, доцент кафедры предпринимательства, менеджмента организаций и логистики, Запорожский национальный университет, г. Запорожье*

СИСТЕМА И ОСНОВНЫЕ МЕТОДЫ КАДРОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ОТЕЧЕСТВЕННЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ

Одной из важнейших задач любого предприятия является его обеспечение надежными и компетентными кадрами, ведь предпринимательская деятельность связана с нестандартными ситуациями, которые очень часто требуют неформального подхода для их решения. Формирование квалифицированного персонала и совершенствования системы управления им является одним из важнейших факторов предпринимательского успеха. Практика предпринимательской деятельности свидетельствует о том, что успеха достигают только те менеджеры, которые смогли сформировать в своих организациях эффективную команду. Таким образом, вопрос кадрового обеспечения является весьма актуальным сегодня, ведь успех любой организации всегда зависит именно от человеческих ресурсов, которые являются главной движущей силой предприятия. Предметом исследования является система и методы кадрового обеспечения предприятия.

Целью исследования является анализ и оценка существующих методов кадрового обеспечения, а так же определение сущности системы управления человеческими ресурсами предприятия. Базовыми принципами исследования выступают принцип причинности и объективности, системный и сравнительный методы, институциональный и структурно-функциональный подходы. Научная значимость работы заключается в анализе современных методов кадрового обеспечения предприятия и их оценке. Как вывод предлагается использовать про-

анализированные методы кадрового обеспечения комплексно, учитывая особенности каждого подхода отдельно. На практике это будет способствовать повышению конкурентоспособности украинских предприятий за счет аргументированного обеспечения предприятия кадрами, а так же повысит производительность и эффективность их работы.

Ключевые слова: управление человеческими ресурсами, кадровая политика, кадровое обеспечение, кадровая потребность, метод кадрового обеспечения.

A. KRIVORUCHENKO, *master of the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine.*

V. SHISHKIN, *Ph.D. in Economics, Associate Professor at the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Ukraine*

THE SYSTEM AND BASIC METHODS OF THE HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN THE DOMESTIC ENTERPRISES' ACTIVITY

Business activity is often connected with non-standard situations that always require some unusual approaches to solve them. That's why one of the most important tasks for any enterprise is its providing with reliable and competent personnel. The most significant factors of the entrepreneurial success are the formation of the qualified personnel structure and the improvement of the Human Resource Management System. The practical business activity attests to that organizations achieve success only in case of the effective team forming. Thus, the issue of Human Resource Management is sufficiently relevant today, because the success of any organization always depends on the human resources, which are the main driving force of the enterprise.

Purpose. The subject of the study are the system and basic methods of the Human Resource Management at the enterprise. The main purpose of the paper is to analyze and evaluate the existing methods of the Human Resource Management. Also the article aims to determine the essence of the Personnel Management System of the enterprise.

Design/methodology/approach. The basic principles of this research are the causality and objectivity principles, systematic and comparative methods, institutional and structural-functional approach.

Findings. In this article the basic methods of the Human Resource Management and their main features are determined. This information can be used in the practical activity of the enterprises. Today the main methods that are widely distributed can be classified into three categories:

1. The quantitative methods.
2. The quality methods.
3. The subsidiary methods.

All of these methods have various drawbacks related to the insufficient disclosure of the practical aspects of their implementation. Today the enterprises need to take into account the technical, organizational, economic and physiological factors of their activity. It is important to mention that the comprehensive use of the named methods of the Human Resource Management is more effective and provides the possibility of the accurate forecast.

Research limitations/implications. The scientific significance of the article consists in the analysis of the up-to-date methods of the Human Resource Management and their evaluation.

Originality/value. The suggested in this article comprehensive use of the named methods of the Human Resource Management, taking into account the peculiarities of each approach separately, will further the increase of the Ukrainian enterprises' competitiveness and will multiply their financial results. The implementation of these methods will increase the productivity and efficiency of their activity as well.

Key words: Personnel Management, Human Resources Policy, Human Resource Management, staffing requirements, method of the Human Resource Management.

УДК 330.322.331.5

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

А.О. Мамич, *студент факультету менеджменту, магістерської програми «Менеджмент організацій та адміністрування», Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

Актуальність досліджуваної теми зумовлена загальною необхідністю розкриття сутності та підвищення рівня інвестицій в людський капітал з огляду на визначальну роль інтелектуальних здібностей в розвитку світової економіки. Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи людського капіталу та прикладні аспекти формування і реалізації стратегій інвестування в нього.

Мета – дослідження впливу людського капіталу та його розвитку щодо ефективності функціонування підприємств та соціально-економічних показників країни. Базовими принципами дослідження виступають історичний, аналітичний та порівняльний методи, використані системний та структурно-функціональний підходи.

Наукова значущість роботи полягає в дослідженні результатів викликаних унаслідок інвестицій в людський капітал, що відіграють велику роль в розвитку економіці.

У висновку даються рекомендації з приводу створення політики в галузі розвитку людських ресурсів та потенціалу. На практиці це сприятиме зростанню економічних показників як власників підприємств, так і національного доходу в цілому.

Ключові слова: *людський капітал, інвестування, освіта, робоча сила, ризики, розвиток країни.*

Постановка проблеми. Оцінка якості робочої сили як характеристики рівня розвитку трудового потенціалу суспільства набувають все більшу актуальність. Науковці відзначають, що в постіндустріальному суспільстві, значимість фінансового капіталу витісняється значимістю людського капіталу, який передбачає володіння якісними характеристиками його носія [1]. Так з розвитком теорії людського капіталу все гостріше стає питання про джерела його формування.

Таким чином, вивчення теорії та практики особливостей інвестування в людський капітал є нагальною проблемою не тільки для теоретичних досліджень, але і для конкретних суб'єктів господарювання та держав взагалі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування теорії людського капіталу та ефективності інвестицій в людський капітал відноситься до 60-80-их рр. минулого століття, та пов'язане з роботами Т. Шульца, Г. Беккера, Е. Денісона, Д. Мінцера та інших.

За дослідження поведінкових аспектів у максимізації вигоди на рівні особистого і сімейного життя людини, в тому числі від отримання освіти Г. Беккер отримав Нобелівську премію. Людський капітал став розглядатися як довготривалий економічний ресурс, прибутковість використання якого з плином часу (в міру накопичення знань, досвіду) зростає. Було розраховано, що вкладення в освіту забезпечують від 30% і більше приросту національного доходу. Такі розрахунки довели, що вкладення в освіту як на народно-господарському рівні, так і на рівні окремої людини значно більш прибуткові, ніж вкладення в основний капітал [2].

Існує доведена пряма залежність між людським капіталом і продуктивністю праці. Була виявлена закономірність: при зміні

рівня людського капіталу на 1% продуктивність праці зросте на 3,8% [3]. Відомий вчений, нобелівський лауреат Д. Хекман довів, що інтенсивне вкладення фінансових ресурсів в індивіда, а саме його освіту, починаючи в раннього дитинства дає найбільшу віддачу згодом [4].

Постановка завдання. Метою наукової статті є дослідження впливу людського капіталу відносно соціально-економічних показників країни та визначити напрями інвестування. Для досягнення поставленої мети постановлено такі основні завдання: узагальнити існуючі проблеми щодо інвестування в людський капітал, проаналізувати інвестиційну привабливість людського капіталу України на основі інтегрального індексу розвитку людського потенціалу.

Виклад основних результатів. Під інвестиціями в рамках даної роботи слід розуміти сукупність витрат, що реалізуються у формі цілеспрямованого вкладення капіталу на певний термін в різні галузі і сфери економіки, в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності для отримання прибутку (доходу) і досягнення як індивідуальних цілей інвесторів, так і позитивного соціального ефекту [5].

Людський капітал слід розуміти як сукупність творчих здібностей, знань, умінь і навичок, мотивацій і особистих якостей індивіда, які накопичуються за рахунок інвестицій і використовуються протягом певного періоду часу з метою отримання ним майбутнього доходу (в матеріальній та нематеріальній формах) і сприяють зростанню національного багатства. Людський капітал розглядається як виробничий і інвестиційний ресурс, відтворення якого, в першу чергу, залежить від того, наскільки задоволені його матеріальні, соціальні, духовні, інтелектуальні та інші потреби [6].

Інвестиції в людський капітал мають особливості, що відрізняють їх від інших видів інвестицій: віддача від інвестицій у людський капітал залежить безпосередньо від терміну його використання, тобто визначається часом, що залишився до закінчення працездатного періоду життя людини. Чим раніше зроблено інвестиції в людину, тим довше, за інших рівних умов, вони даватимуть віддачу. Але слід враховувати, що якісніші та триваліші інвестиції приносять, як правило, більший і тривалі-ший ефект [7].

Характер, масштаби і види інвестицій у людину зумовлені історичними, національними, культурними особливостями та традиціями суспільства, менталітетом народу. Наприклад, рівень освіти і вибір професії дітьми значною мірою залежать від сімейних традицій, професії та рівня освіти їхніх батьків.

Людський капітал як фактор виробництва близький до поняття «робоча сила», але ми далекі від того, щоб ототожнювати ці два поняття в силу того, що перший являє собою вищу ступінь розвитку робочої сили як здатності до праці, що включає крім простої і складної (тобто кваліфікованої) робочої сили творчу складову [8].

Існує різні підходи щодо класифікації інвестицій в людський капітал. Так, нобелівський лауреат Г. Беккер розділив інвестиції в людський капітал на «спеціальні» і «загальні» [2]. Загальні інвестиції здійснюються, як правило, самою людиною, тому що в ході загальної підготовки працівник здобуває знання і навички, які можна застосувати на багатьох підприємствах. В той час як спеціальні здійснюються самим підприємством, тобто проводиться спеціальна підготовку працівника: ці знання мають цінність, як правило, тільки для даного підприємства.

Вподобання першому типу можна пояснити небажанням роботодавця вкладати значні фінансові кошти в навчання співробітників, тому що невідомо чи окупляться ці вкладення в майбутньому, чи буде отримано очікуваний результат у вигляді збільшення продуктивності і якості роботи. Роботодавець в цьому випадку може віддати перевагу замість одного кваліфікованого працівника, якому треба гідно оплачувати його працю, кілька некваліфікованих, якщо це допускається особливостями організації. Тому сам працівник, бажаючи отримувати

в подальшому певні вигоди від своєї кваліфікації, змушений займатися самоосвітою і вкладати кошти в підвищення своєї кваліфікації.

При вкладенні свого капіталу інвестор, безпосередньо очікує отримати в найближчій перспективі прогнозований соціально-економічний ефект. У повному обсязі на такий ефект можна розраховувати лише в разі зведення до мінімуму найважливішої проблеми інвестування в людський капітал, а саме високого ступеня ризику.

На рентабельність даного інвестування впливає ймовірність виникнення певних складових ризику, які представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристика ризиків інвестицій в людський капітал

Складові ризиків	Зміст ризику
1. Втрата можливості отримання віддачі в майбутньому	Характерний тільки для певного випадку, коли неможливо через будь-які причини застосувати на практиці знання та навички, які повинні бути сформовані при професійному розвитку працівника
2. Втрата обсягу коштів	Може бути викликано, наприклад, звільненням працівника безпосередньо під час проходження ним процесу професійного розвитку або відразу після його закінчення
3. Необхідність повторного інвестування	Причинами, в першу чергу, можуть бути труднощі, які виникли в процесі закриття вакансій.

Наступною, не менш серйозною і важливою проблемою є складність у визначенні ефективності вкладень, так на сьогоднішній день існують різні підходи до оцінки ефективності вкладень в людський капітал.

Як відомо, інвестування в людський капітал може відбуватися не тільки з боку фірм і організацій, а й з боку держави [9]. Роль подібних інвестицій не повинна недооцінювати, оскільки саме вони забезпечують підтримку окремим, так званим вразливим соціальним групам, які не мають можливості подбати про себе (пенсіонерам, інвалідам, безробітним і іншим); саме держава допомагає регулювати на належному рівні інвестиції в людський капітал всіх інших груп населення. Про це свідчить аналіз соціалізації економіки в розвинених країнах, таких як Німеччина, Японія. Основні соціальні індикатори регулює і встановлює держава, якою би розвиненою не була економіка. Адже саме тому, що держава соціально орієнтує економіку в цих країнах і спостерігається високий рівень її розвитку і забезпечується стабільність економічного зростання.

Про це свідчать розрахунок порівнянних індексних показників, що характеризують різні сторони економічного і соціального життя країн світу за роками, і визначення інтегрального «індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП)».

Індекс розвитку людського потенціалу – це сукупний показник рівня розвитку людини в тій чи іншій країні, тому іноді його використовують як синонім таких понять як «якість життя» або «рівень життя».

ІРЛП вимірює досягнення країни з точки зору стану здоров'я, отримання освіти і фактичного доходу її громадян, за трьома основними напрямками, для яких оцінюються свої індекси:

1. індекс очікуваної тривалості життя: здоров'я та довголіття, вимірювані показником середньої очікуваної тривалості життя при народженні;
2. індекс освіти: доступ до освіти, вимірюваний середньої очікуваної тривалістю навчання дітей шкільного віку та середньою тривалістю навчання дорослого населення;
3. індекс валового національного доходу: гідний рівень життя, вимірюваний величиною валового національного доходу (ВНД) на душу населення в доларах США за паритетом купівельної спроможності (ПКС).

Значення індекс розвитку людського потенціалу варіюється від 0 до 1 та відображає ступінь розвитку людського потенціалу і чим ближче воно до 1, тим вище розвиток.

Рейтинг країн за рівнем розвитку людського потенціалу змінюється з роками, од-

нак, високорозвинені країни закономірно перебувають в першій «двадцятці». Лідерство в цьому рейтингу посідала в 2015 році Норвегія (0,944). Україна займає 81 місце в списку з ІРЛП = 0,747 і знаходиться в середині списку високорозвинених, за оцінкою «Програми Розвитку ООН» держав. Останньою в списку посіла країна Нігер з коефіцієнтом 0,348.

Співвідношення різних країн світу за рейтингом зображені на рис. 1.

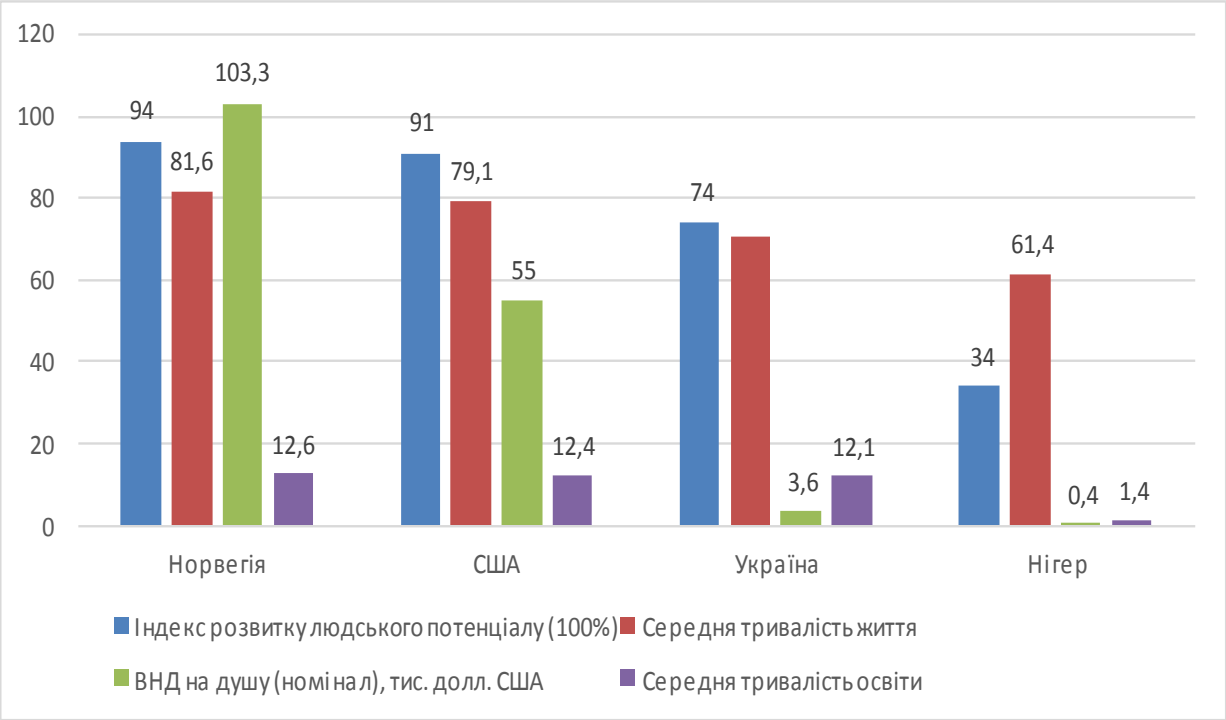

Рис.1 Рейтинг економічних та соціальних показників країн

Основні показники України такі: середня очікувана тривалість життя при народженні – 70,94 роки; середня тривалість отримання освіти – 12,1 років; валовий національний дохід на душу населення − $ 3560 на рік (номінал) [10].

Слід зауважити, що Норвегія також займає перше місце в рейтингу тривалості отримання освіти. Такі високі рейтинги розвинутих країн обумовлені безперервною освітою, яка в останній час набирає більшу популярність. Безперервна освіта − це процес росту освітнього потенціалу людини протягом життя, організаційно забезпечений системою державних і громадських інститутів і відповідає потребам особистості і суспільства. Тобто в такому випадку загальні і професійні знання населення не втратять своєї актуальності, знання завжди будуть відповідати сучасним вимогам. Це підвищить показник тривалості отримання освіти і, можливо, дозволить піднятися нашій країні в рейтингу за індексом людського розвитку.

Висновки. Потенціальний розвиток будь-якої країни залежить від людського капіталу, тому необхідна продумана і послідовна політика в галузі розвитку людських ресурсів і збалансованих інвестицій в людський капітал, як на рівні окремої фірми, так і в цілому на рівні держави.

Розробка основних напрямків інноваційного розвитку повинна тісно дотримуватися інтересів людини. Ці інтереси повинні знаходити відображення як в оплаті, так і в стимулюванні та мотивації праці. Рівень якості людського капіталу на даному етапі визначає динамізм розвитку економічного та соціального життя сучасного суспільства.

В цілому, можна зробити висновок, що найважливішими чинниками, що забезпечують сталий розвиток людського капіталу,

а також ефективне його використання виступають, перш за все:

- визнання провідної ролі людського капіталу в соціально-економічному розвитку суспільства;
- створення умов рівного доступу всіх і кожного до знань, освіти, а також культури, медицини, спорту, національних і світових духовних цінностей [11];
- узгодження державної політики розвитку людського капіталу з іншими напрямками державного регулювання економічного і соціального розвитку;
- вдосконалення інституційного середовища, що сприяє системному розвитку людини, формування інноваційних властивостей людського капіталу.

Очевидним висновком є необхідність перегляду державних заходів України щодо збільшення інвестиційної складової людського капіталу, перш за все через модернізацію змісту освіти, впровадження нових підходів і моделей навчання, що в кінцевому результаті дозволить збільшити цілий ряд показників національної економіки.

Список використаних джерел

1. Управління трудовим потенціалом / В. С. Васильченко, А. М. Гриненко, О. А. Грішнова, О. А. Керб. – Київ: КНЕУ, 2005. – 403 с.
2. Becker G. S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education / Gary Becker. – New York: Columbia University Press, 2009. – 412 с.
3. Гвоздева Е. С. Человеческий капитал как фактор развития страны / Е. С. Гвоздева, Т. А. Штерцер. // Всероссийский экономический журнал «ЭКО». – 2007. – №7. – С. 134–138.
4. Heckman J. J. Skill Formation and the Economics of Investing in Disadvantaged Children / James Heckman. // Science. – 2006. – №312. – С. 1900–1902.
5. Подшиваленко Г. П. Инвестиции: Учеб. пособие / Г. П. Подшиваленко. – Москва: КНОРУС, 2004. – 350 с.
6. Людський капітал [Електронний ресурс] // Економічний словник «ИНФОРМБЮРО» – Режим доступу до ресурсу: http://abc.informbureau.com.
7. Муравьева К. Н. Инвестиции в человеческий капитал [Електронний ресурс] / Ксения Николаевна Муравьева // Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://cyberleninka.ru/article/n/investitsii-v-chelovecheskiy-kapital-2.
8. Макконнелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю. – Москва: Республика, 1992. – 399 с. – (11). – (1).
9. Акімочкіна Т.А. Людський капітал організації / Т.А. Акімочкіна – Барнаул, 2014. – 127 с.
10. Индекс развития человеческого потенциала [Електронний ресурс] // Информационно-аналитический портал «Гуманитарные технологии» – Режим доступу до ресурсу: http://gtmarket.ru/ratings/human-development-index.
11. Human potential for innovative economy. Koll. monografiya / Pod. red. S.A. Ivanova. – IPRE RAN. – SPb.: GUAP, 2011

REFERENCES:

1. Vasilchenko, V. S., Grinenko, A. M., GrIshnova, O. A. and Kerb, O. A. (2005), *Upravlinnya trudovim potentsialom* [Managing labor potential] Kiev, Kiev National Economic University, Ukraine.
2. Becker G. S. (2009), Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. New York: Columbia University Press, USA.
3. Gvozdeva, E. S. and Shtercer, E. S. (2007), “Human capital as a factor in the development of the country” *Vserossijskij jekonomicheskij zhurnal «EKO»* vol.7 pp. 134-138.
4. Heckman J.J. (2006) “Skill Formation and the Economics of Investing in Disadvantaged Children.” vol. 312, pp. 1900–1902. doi:10.1126/science.1128898

5. Podshivalenko G. P. (2004), *Investicii: Uchebnoe posobie* [Investment Tutorial], Moscow, Knorus, Russia.

6. Economic Dictionary «INFORMBURO». "Human Capital", available at: http://abc.informbureau.com. (Accessed 27 April 2017), (In Ukrainian).

7. Murav'eva, K. N. (2013), "Investments in human capital", Sankt-*Peterburgskij gosudarstvennyj universitet jekonomiki i finansov*, [Online], available at http://cyberleninka.ru/article/n/investitsii-v-chelovecheskiy-kapital-2, (Accessed 27 April 2017), (In Ukrainian).

8. McConnell, C.R. and Brue, S. (1992), Ekonomiks: principy, problemy i politika [Economics: Principles, problems, and policies fourteenth edition], Republic, Moscow, Russia.

9. Akimochkina, T.A. (2014), *Chelovecheskij kapital organizacii* [Human Capital Organization], Barnaul, Russia.

10. Information and Analytical Portal «Humanitarian Technologies». "Human Development Index" available at: http://gtmarket.ru/ratings/human-development-index. (Accessed 27 April 2017), (In Ukrainian).

11. Ivanova, S.A. (2011) "Human potential for innovative economy". *Koll. Monografiya*, IPRE RAN, St. Petersburg, Russia.

А.А. Мамыч, *студент V курса факультета менеджмента, магистр кафедры предпринимательства, менеджмента организаций и логистики, Запорожский национальной университет, г. Запорожье*

ОСОБЕННОСТИ ИНВЕСТИЦИЙ В ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ

Актуальность исследуемой темы обусловлена общей необходимостью раскрытия сущности и увеличение уровня инвестиций в человеческий капитал учитывая определяющую роль интеллектуальных способностей в развитии мировой экономики. Предметом исследования являются теоретико-методологические основы человеческого капитала и прикладные аспекты формирования и реализации стратегий инвестирования в него.

Цель – исследование влияния человеческого капитала и его развития на эффективность функционирования предприятий и социально-экономических показателей страны. Базовыми принципами исследования выступают исторический, аналитический и сравнительный методы, использованные системный и структурно-функциональный подходы.

Научная значимость работы заключается в исследовании результатов, вызванных вследствие инвестиций в человеческий капитал, которые играют большую роль в развитии экономики. В заключении даются рекомендации по поводу создания политики в области развития человеческих ресурсов и потенциала.

На практике это будет способствовать росту экономических показателей как владельцев предприятий, так и национального дохода в целом.

Ключевые слова: человеческий капитал, инвестирование, образование, рабочая сила, риски, развитие страны.

A. MAMYCH, *master of the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine.*

FEATURES OF INVESTMENT IN HUMAN CAPITAL

The relevance of the research is determined by a total necessity disclosure of the nature and level of investment in human capital in view of the crucial role of intellectual abilities in the global economy. The subject of the study is theoretical and methodological foundations of human capital and applied aspects of formation and strategies invested.

Problem setting. Theoretical and practical analysis of the significance for enterprises and states in general of human capital and its investment is crucial for further scientific study of the issue, and so for the practical implementation of the theoretical achievements of the

study to provide the growth of economic indicators of all stakeholders.

Purpose: study on the importance of human capital and its development on the efficiency of enterprises and increase national income.

The general paper objective is to demonstrate the importance of human capital in the development of enterprises and the country.

The specific paper objectives are:

- to demonstrate the importance of investment in human capital and create a scientific basis for further study of the issues of development of the human capital;
- to show the interdependence of human capital and economic indicators and provide recommendations on their improvement in Ukraine

Design/methodology/approach: historical, analytical and comparative methods used by the system and structural and functional approaches.

Findings: recommendations are made on the establishment of a policy for the development of human resources and capacity.

Analysis of recent studies and publications dedicated to the issue, as evidenced by the vastness of the literature on the subject: author's books and articles in economics, the works of political thinkers, dissertations and original publications on economics.

The leading economists have been interested in the issue of human capital since the last centure. T. Schulz, H. Becker, E. Denison, D. Mintser and others studied various aspects of the relevance of human capital, which influences the effectiveness in their works.

However, the most of scientists focused on the analysis and the determination of the qualifying features of work force. At the same time, the issues of education and learning have not been investigated. Accordingly, the subject requires more research, considering its urgent importance.

Research limitations/implications: The paper studies the results caused by investments in human capital, which play a large role in the development of the economy.

Investments in human capital have features that distinguish them from other types of investments. The nature, extent and types of investment in people are determined by historical, national, cultural characteristics and traditions of society, the mentality of the people. For example, education and career choices of children largely depend on family traditions, occupation and education level of their parents.

When investor allocates his capital, he expects to receive the projected socio-economic benefit in the nearest future. The full effect can be expected only if the problems of investing in human capital, such as a high degree of risk are minimized. Another equally serious and important problem is the difficulty in determining the effectiveness of investments: there are different approaches to evaluating the effectiveness of investments in human capital. As you know, the investment in human capital can be performed by not only companies and organizations, but also by the state and its effectiveness is determined by Human Development Index. Ukraine ranks 81 in the list but it can enhance rank through continuous education.

Originality/value: Such knowledge will help to the growth of economic indicators of both owners of enterprises and national income in general.

Potential development of any country depends on human capital. Since the considered and consistent policy on human resource development and balanced investment in human capital at the level of individual firms, and in general at the national level are required.

Moreover, if Ukraine wants to enter the path of high economic growth, it needs to review state measures to increase the investment factor of human capital, which will increase not only productivity, but also a number of indicators of the national economy, which will contribute to its growth.

Keywords: human capital, investment, education, labor, risks, development of the country.

УДК 658.261:330.322

ХАРАКТЕРИСТИКА КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ З ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ У ПРОМИСЛОВОСТІ

Д.І. Титарчук, *аспірант кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

Актуальність досліджуваної теми зумовлена тим, що в умовах зростання вартості на енергоносії та значної енергоємності сучасних виробництв гостро постає проблема енергозбереження та вибору пріоритетних напрямів інвестування коштів у проекти підвищення енергоефективності підприємств. Предметом дослідження є теоретико-методологічні аспекти оцінки ефективності інвестиційних проектів з енергозбереження.

Мета – теоретичне обґрунтування вибору критеріїв оцінки інвестиційних проектів, включаючи усі потенційні наслідки, що виникають у результаті реалізації проектів у рамках програм з енергозбереження на промислових підприємствах. Базовими принципами дослідження виступають системний та порівняльний методи, використаний структурно-функціональний підхід.

Наукова значущість роботи полягає в дослідженні процесу відбору інвестиційних проектів з енергозбереження для промислових підприємств в Україні.

Як висновок наводяться критерії відбору інвестиційних проектів з енергозбереження у промисловості. На практиці визначені критерії оцінки ефективності можуть бути використані при проведенні тендерів, прийнятті рішень про доцільність виділення коштів на реалізацію проектів з енергозбереження.

Ключові слова: *критерії оцінювання, інвестиційні проекти, ефективність реалізації, енергозбереження, ефект енергозбереження.*

Постановка проблеми. В умовах складної економічної ситуації та енергетичної кризи особливо гостро постає питання пошуку додаткових джерел фінансових ресурсів для реалізації енергозберігаючих заходів та удосконалення існуючих механізмів стимулювання інвестиційних процесів у сфері енергозбереження. За цих умов гостро постає проблема вибору пріоритетних напрямів інвестування коштів у проекти підвищення енергоефективності підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Широке коло питань і методів їх вирішення, пов'язаних з оцінкою ефективності інвестиційних проектів суб'єктів господарювання, висвітлюється у працях вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів: М. П. Вайнаренко, О. Л. Данилов, Г. К. Дзяна, В. В. Джеджула, А. И. Еремкин, О. О. Ляхова, О. М. Теліженко, І. В. Тяжкороб, В. М. Фокин, І. О. Цимбалюк та багатьох інших. Водночас слід відзначити недостатність теоретичних напрацювань щодо розкриття змісту критеріїв оцінки ефективності інвестиційних проектів на промислових підприємствах.

Постановка завдання. Метою наукової статті є теоретичне обґрунтування вибору критеріїв оцінки інвестиційних проектів, включаючи усі потенційні наслідки, що виникають у результаті реалізації проектів у рамках програм з енергозбереження на промислових підприємствах. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі основні завдання: проаналізовано динаміку обсягів капітальних інвестицій у енергетичну галузь в Україні за 2010-2015 роки, розглянуто суб'єкти інвестиційного процесу у енергозбереження в Україні, досліджено критерії відбору інвестиційних проектів

енергозбереження на промислових підприємствах.

Виклад основних результатів. Зменшення рівня енергетичної залежності нашої країни, збільшення частки альтернативних джерел енергії потребує відповідного інвестиційного забезпечення. Проблема залучення інвестицій у паливноенергетичний комплекс є надзвичайно гострою. Аналіз процесу інвестиційного забезпечення енергетичної галузі дозволив нам виділити два етапи (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка обсягів капітальних інвестицій в Україні, млн. грн., 2010-2015 рр.

На першому етапі (2010-2013 рр.) спостерігається зростання обсягів капітальних інвестицій більш, ніж у 3,1 рази, іноземних – у 7,9 разів. Другий етап (2013-2015 рр.) характеризується зменшенням інвестицій на 27,1%, іноземних – на 65% [1].

Так, частка залучених іноземних інвестицій станом на 31 грудня 2015 року складала 11,3% загального обсягу вкладень нерезидентів у промисловість України.

Необхідною умовою залучення коштів у будь-який проект, орієнтований на підвищення рівня енергоефективності, є попередня його комплексна оцінка, що повинна базуватись на аналізі показників ефективності залучення фінансових

ресурсів, а також джерел фінансування. Аналіз критеріїв ефективності залучення фінансових ресурсів при реалізації проектів, спрямованих на підвищення рівня енергоефективності, є неодмінною складовою успішної реалізації енергоефективної політики [2, С. 69].

Процес інвестування у енергозбереження може здійснюватися із залученням коштів як від внутрішніх, так і від зовнішніх суб'єктів господарювання, які здійснюватимуть вкладення в енергозбереження коштів з метою отримання прибутку, або ж досягнення соціального ефекту. Залучення іноземних інвестицій в економіку країну сприятиме збільшенню кількості робочих місць, оновленню технологій виробництва та технологічного обладнання, стимулюватиме розвиток економіки країни в цілому. Згідно з оцінкою інвестиційної привабливості України, що проводиться Європейською Бізнес Асоціацією і ґрунтується на регулярному моніторингу бізнес-клімату першими особами компаній – членів Асоціації, індекс інвестиційної привабливості станом на кінець другого кварталу 2016 року становить 2,85 (максимальна оцінка 5) [3], що свідчить про низький рейтинг країни. Отже, при всіх перевагах інвестування в Україну негативні фактори все ж переважають та зменшують приток інвестицій до країни, що змушує шукати додаткові внутрішні джерела ресурсів для здійснення інвестицій у енергозбереження.

Відповідно до статті 12 Закону України «Про енергозбереження», джерелами фінансування заходів щодо ефективного використання паливноенергетичних ресурсів

є власні та позикові кошти підприємств, Державний бюджет України, місцеві бюджети, а також інші джерела [4].

Таким чином, для реалізації інвестиційного процесу у сфері енергозбереження необхідні кошти можна залучати з трьох напрямів [5, С.200], залежно від суб'єктів інвестування (рис. 2).

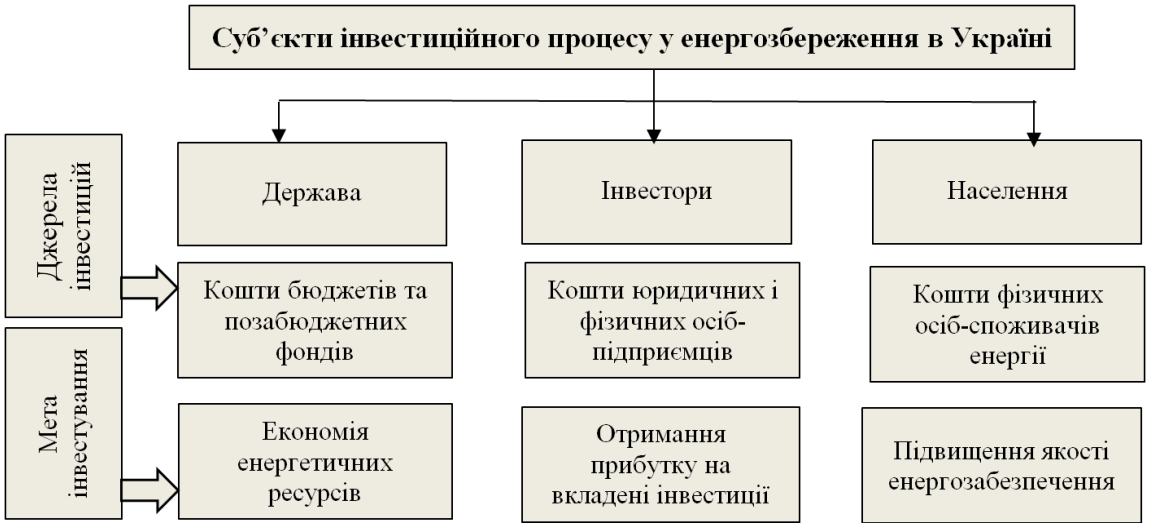

Рис. 2. Суб'єкти інвестування в енергозбереження

Кожен із наведених суб'єктів інвестування має свої обмеження щодо можливості здійснення інвестицій, що обумовлене як економічною ситуацією в державі, так і специфікою ведення діяльності, мотиваційними аспектами реалізації інвестицій.

У системі управління реальними інвестиціями оцінка ефективності інвестиційних проектів є одним з найвідповідальніших завдань.

Від того, наскільки об'єктивно та всебічно проведена ця оцінка, залежать строки повернення вкладеного капіталу, варіанти його альтернативного використання, додатковий потік прибутку підприємства у наступному періоді.

Ця об'єктивність і всебічність оцінки ефективності інвестиційних проектів значною мірою визначається використанням сучасних методів її проведення.

У зв'язку з тим, що сучасне підприємство обмежене у коштах, виникає потреба у моделюванні наслідків інвестування [6, С. 106] та детальному обґрунтуванні кожного критерію вибору проекту для подальшого інвестування (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії відбору інвестиційних проектів з енергозбереження на промислових підприємствах

Вид критерію	Характеристика змісту елементів критерію
1	2
Економічні критерії	Прибуток; простий термін окупності; дисконтований термін окупності; приведені витрати; чиста поточна вартість; розмір інвестицій; чистий дохід; дисконтований дохід; нарощений дохід; рентабельність актів; індекс дохідності нарощений; рентабельність виробництва; індекс дохідності дисконтований
Технічні критерії	Відповідність діючому законодавству; технічна можливість здійснення заходу; наявність відповідного обладнання та інструментів для експлуатації; коефіцієнт енергоутилізації; ККД; теплопровідність; термічний опір; потужність; річна витрата енергії; якість обладнання і матеріалів
Виробничі критерії	Необхідність модернізації обладнання; наявність сировини, обладнання і матеріалів; глибина переробки сировини; зміна якості кінцевого продукту; енергоємність виробництва; енергоємність основних фондів; енергоозброєність праці; теплоємність продукції

Продовження табл.1

1	2
Технологічні критерії	Енерго-, паливно- електро- та теплоємність ВРП; енергоємність k-го виду економічної діяльності; величина економії енергоресурсів; енергетична ефективність впровадження заходів; питомі витрати на отримання одиниці економічного ефекту; питомі витрати на отримання зекономленого енергоресурсу; тепло- та електроємність житлового фонду
Екологічні критерії	Екологічність виробництва; зменшення забруднення навколишнього середовища відходами виробництва; зменшення викидів за рахунок зниження споживання палива та електричної енергії; зменшення ділянок під твердими побутовими відходами; зниження теплового забруднення атмосфери
Організаційні критерії	Наявність персоналу відповідної кваліфікації; наявність обладнання, пристроїв, матеріалів, робочих місць для персоналу; термін реалізації проекту; якість робіт з енергозбереження; коефіцієнт автономності проекту; термін життя проекту
Соціальні критерії	Покращення умов праці та проживання; покращення стану соціальної інфраструктури (дитячі садки, лікарні, школи та ін.); кількість збережених або новостворених робочих місць; рівень захворюваності населення, в тому числі профзахворювань; рівень виробничого травматизму; рівень смертності населення; зниження тарифу на ПЕР (газ, електроенергію) для населення

У сучасній науковій літературі можна зустріти велику кількість критеріїв відбору інвестиційних проектів з енергозбереження.

Проте, в нормативних методиках, методиках міжнародних фінансових організацій та численних альтернативних методиках все ж таки значну увагу приділено визначенню економічної ефективності проектів.

При цьому вчені для її оцінки застосовують різну кількість різноманітних економічних показників, які можуть розраховуватись без урахування фактора часу або ґрунтуватись на дисконтуванні грошових потоків; деякі з цих показників можуть мати, хоча й різну назву, та однакову сутність. У загальносвітовій практиці критерії, що використовуються в оцінці ефективності інвестування, розподіляють на дві основні групи, в залежності від часових параметрів (табл. 2):

Таблиця 2

Економічні критерії відбору інвестиційних проектів

Методи	Показники
Статичні методи, засновані на облікових оцінках	– термін окупності інвестицій – PP (Payback Period); – коефіцієнт ефективності інвестицій – ARR (Accounted Rate of Return).
Динамічні методи, засновані на дисконтованих оцінках	– чиста приведена вартість – NPV (Net Present Value); – індекс рентабельності інвестицій – PI (Profitability Index); – внутрішня норма доходу – IRR (Internal Rate of Return); – модифікована внутрішня норма прибутку – MIRR (Modified Internal Rate of Return); – дисконтований термін окупності інвестицій – DPP (Discounted Payback Period).

Одночасно необхідно здійснювати перевірку відповідності запропонованих заходів технічним критеріям: чи немає порушень нормативної документації, пожежних, санітарних, будівельних норм.

Аналіз за виробничим критеріям включає в себе порівняння заходів за необхідністю внесення змін у виробничий процес і за ступенем переробки сировини та за кінцевою якістю продукту.

До групи технологічних критеріїв можуть бути віднесені наступні характеристики: рівень інноваційності технологічних рішень (проекти з використанням традиційних підходів, проекти з використанням нетипових підходів, унікальні проекти) (табл. 3).

Таблиця 3
Типологія проектів енергозбереження за рівнем іноваційності як складова технологічного критерію

Типологія проектів за рівнем іноваційності	Основні характеристики
Проекти з використанням «традиційних» рішень	– технологічне переоснащення без зміни технологічних підходів; – оснащення додатковими приладами, автоматизація процесів управління роботою обладнання, що забезпечить економію енергоресурсів; – мінімізація втрат ресурсів і носіїв за рахунок скорочення протяжності відповідних мереж; – теплоізоляція і прості способи заощадження енергоносіїв
Проекти з використанням нетипових рішень	– перехід на місцеві види палива; – перехід на електроопалення; – застосування когенеративних технологій; – запровадження енергоменеджменту; – використання інтелектуального продукту, комп'ютерних розрахунків для оптимізації навантаження на мережі
Унікальні проекти	– повна зміна технологічної схеми надання послуг; – використання нетрадиційних матеріалів

Не менш важливим у сучасних умовах є порівняння заходів за екологічністю. Зменшення відходності виробництва і ділянок для їх складування є очевидним наслідком ефективності інвестицій. Але не менш важливим є ефект зменшення викидів вуглекислого газу в атмосферу на підприємствах, де генерується теплова або електрична енергія.

Що стосується організаційних критеріїв, то проблема відсутності кваліфікованого персоналу та необхідного обладнання або інструментів для їх роботи формує організаційні обмеження у виборі енергозберігаючих заходів. Не менш важливою складовою організаційного критерію є часовий чинник – термін упровадження вибраних заходів з енергозбереження.

Соціальний критерій інвестиційних проектів енергозбереження, що реалізується за умови формування у соціумі звичок ощадливого енерговикористання. Поширення інформації про значення енергозберігаючих технологій, ощадливе ставлення до енергоресурсів, заходи з популяризації політики енергоефективності, підготовка енергоменеджерів та енергоаудиторів у вищих навчальних закладах і підвищення кваліфікації фахівців інженерних спеціальностей, їх спрямованість на стимулювання ефективного використання ПЕР уможливлює зниження такого фактора, як енергозатратна парадигма, сприятиме формуванню енергозберігаючого типу суспільної свідомості і використанню енергозбереження як ресурсу розвитку та формування ефективного енергоринку [7, с. 45].

Тільки після детального аналізу наведеної сукупності критеріїв робиться висновок про прийнятність певного комплексу енергозберігаючих заходів для даного промислового підприємства.

Висновки. Оцінка проектних пропозицій відіграє важливу роль у загальній системі енергетичного менеджменту промислового підприємства. Першочерговим критерієм відбору проектів з енергоменеджменту є економічний. Він включає в себе безліч фінансово-економічних показників. Але оцінка проекту з енергоефективності, окрім економічних показників, повинна враховувати й інші критерії: виробничі, екологічні, технічні, технологічні, організаційні та соціальні. Вагомість критеріїв відбору проекту з енергозбереження для подальшого інвестування може різнитися в залежності від мети та завдань проекту.

Перспективи подальших наукових розробок у цьому напрямку полягатимуть у створенні моделі оцінки вагомості критеріїв відбору інвестиційних проектів з енергозбереження в залежності від мети та завдань інвестиційного проекту.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності за 2010-2015 роки. – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/ibd_rik/ibd_u/ki_rik_p_u_e_bez.htm.

2. Войнаренко М.П. Аналіз проблем оцінки ефективності інвестування проектів енергозбереження на підприємствах / М.П. Войнаренко, А.Ю. Данілкова. // Сучасні кризові явища в економіці і проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. коеф. (26–27 червня 2015 р.). – 2015. – С. 69–71.

3. Індекс інвестиційної привабливості / Європейська Бізнес Асоціація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.eba. com.ua/uk/about-eba/indices/investment-attractiveness-index.

4. Закон України «Про енергозбереження» від 01.07.1994 № 74/94ВР. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – N 30. – ст. 283.

5. Цимбалюк І. О. Інструменти податкового стимулювання залучення інвестицій у енергозбереження в Україні / І.О. Цимбалюк, В.Д. Лущик // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Херсон: Херсонський державний університет. – Вип. 9. – Частина 4. – 2014. – С. 199-202.

6. Джеджула В. В. Методи аналізу ефективності інвестицій у енергозберігаючі заходи / В. В. Джеджула // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – № 1 (17). – 2012. – С. 105-107.

7. Дзяна Г. К. Соціально-екологічні аспекти енергозбереження та їх вплив на державну політику у цій сфері [Текст] / Г. Дзяна, Р. Дзяний // Ефективність державного управління : збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 22. – С. 40-48.

REFERENCES:

1. Official State Statistics Committee of Ukraine, (2015), “ Capital investments in industrial activity”, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/ibd_rik/ibd_u/ki_rik_p_u_e_bez.htm/ (Accessed 20 April 2017), (In Ukrainian).

2. Voinarenko, M. P., Danilkova A. YU. (2015), «The analysis of the problem of evaluating the effectiveness of investment energy-saving projects at the enterprises», *Materialy VII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, [Abstracts of scientific works of VII international scientific-practical conference], *Suchasni kryzovi javyscha v ekonomitsi I problemy oblikovogo, kontrol`nogo I analitychnogo zabezpechennja upravlinnja pidpryemstvom*, [Modern economic crisis and the problems of accounting, control and analytical software of management of the enterprise], Ukraine, 27 June, pp. 69-71.

3. Europian Bisness Association (2016), «Investment Attractiveness Index», available at: http://www.eba. com.ua/uk/about-eba/indices/investment-attractiveness-index.

4. The Law of Ukraine, (1994) No. 74/94 “On Energy Saving”, Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 1994, No. 30, p. 283 (In Ukrainian).

5. Tsymbaluk I. O. (2014), «Tools of tax incentives for energy-saving investments in Ukraine», *Naukovyi visnyk Khersons`kogo national`nogo universytetu*, vol. 9, pp. 199-202.

6. Dzhedzhula V. V. (2012), «Methods of analyzing the effectiveness of the energy-saving investment measures», *Visnyk Berdyans`kogo Universytetu menedzhmentu i bisnesu*, vol. 1 (17), pp. 105–107.

7. Dzjana, H. K., R. M. Dzjanyi (2010), «Social and environmental aspects of energy efficiency and their impact to public policy in this area», *Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia*, vol. 22, pp. 40-48.

Д.И. Титарчук, *аспирант кафедры предпринимательства, менеджмента организаций и логистики, Запорожский национальный университет, г. Запорожье.*

ХАРАКТЕРИСТИКА КРИТЕРИЕВ ОЦЕНКИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ ПО ЭНЕРГОСБЕРЕЖЕНИЮ В ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Актуальность исследуемой темы обусловлена тем, что в условиях роста стоимо-

сти на энергоносители и значительной энергоемкости современных производств остро стоит проблема энергосбережения и выбора приоритетных направлений инвестирования средств в проекты повышения энергоэффективности предприятий. Предметом исследования является теоретико-методологические аспекты оценки эффективности инвестиционных проектов по энергосбережению.

Цель – теоретическое обоснование выбора критериев оценки инвестиционных проектов, включая все потенциальные последствия, возникающие в результате реализации проектов в рамках программ по энергосбережению на промышленных предприятиях. Базовыми принципами исследования выступают системный и сравнительный методы, использованный структурно-функциональный подход.

Научная значимость работы заключается в исследовании процесса отбора инвестиционных проектов по энергосбережению для промышленных предприятий в Украине. Как вывод приводятся критерии отбора инвестиционных проектов по энергосбережению в промышленности.

На практике определенные критерии оценки эффективности могут быть использованы при проведении тендеров, принятии решений о целесообразности выделения средств на реализацию проектов по энергосбережению.

Ключевые слова: критерии оценки, инвестиционные проекты, эффективность реализации, энергосбережение, эффект энергосбережения.

D. TYTARCHUK, *postgraduate student of the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine*

DESCRIPTION OF EVALUATION CRITERIONS OF THE ENERGY-SAVING INVESTMENT PROJECTS IN INDUSTRY

The relevance of the research is determined by the fact that in terms of rising cost of energy and considerable energy intensity of modern productions, arises the acute problem of energy-saving and the selection of priority tendencies at investment energy-saving projects of the enterprises. A necessary condition for attraction funds to any project aimed at increase of the energy efficiency, is preliminary comprehensive assessment, which should be based on the analysis of efficiency indexes to attract financial resources. The analysis of the efficiency criterions of attraction financial resources at investment energy-saving projects is the indispensable part of the successful implementation of energy efficiency policy. The subject of the research is theoretical and methodological aspects of evaluation of the investment energy-saving projects.

Purpose. The goal of the research is theoretical substantiation of evaluating criterions of the investment projects, including any potential effects arising from the implementation of the energy-saving projects in industry.

Design/methodology/approach. The basic principles of the research are system-defined and comparative methods and structural-functional approach have been used.

Findings. As a conclusion the selection criterions of investment energy-saving projects in industry are presented.

Research limitations/implications. The scientific consequence of the research is investigation for selection process of investment energy-saving projects at the industrial enterprises in Ukraine.

Originality/value. In practice, the evaluating criterions of energy efficiency can be used in tender or in making decisions about the feasibility funding for energy-saving projects.

Keywords: evaluation criterions, investment projects, efficiency of implementation, energy-saving, effect of energy-saving.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

УДК: 334.722:316.614(477)

НЕОБХІДНІСТЬ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

А.В. Сучков, *кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

Актуальність досліджуваної теми зумовлена нагальною необхідністю підвищення рівня соціальної відповідальності діяльності суб'єктів малого бізнесу в Україні. Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти впровадження концепції соціальної відповідальності бізнесу в діяльність вітчизняних малих підприємств.

Мета – дослідження питання підвищення соціальної функції суб'єктів малого бізнесу України. Базовими принципами дослідження виступають системний та порівняльний методи, використані інституціональний та структурно-функціональний підходи.

Наукова значущість роботи полягає в дослідженні необхідності підвищення соціальної відповідальності діяльності вітчизняних малих підприємств.

Як висновок наводиться необхідність активізації соціальної функції в діяльності малих підприємств. На практиці це сприятиме вирішенню соціальних проблем в країні, підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних малих підприємств та створенню позитивного іміджу українського малого бізнесу.

Ключові слова: *соціальна відповідальність бізнесу, малий бізнес, конкурентні позиції, зобов'язання*

Постановка проблеми. Останнім часом у всьому світі у відносинах між державою, цивільними інститутами і суб'єктами малого бізнесу відбулися зміни, які сприяли появі нових форм суспільної взаємодії. Одна з таких форм ґрунтується на виключно добровільно побудованій системі взаємин - соціальна відповідальність. В даний час, питання соціальної відповідальності бізнесу виходить на перший план. Соціальна діяльність малого підприємства і його репутація взаємопов'язані між собою. Якщо фірма буде вкладати кошти в соціальні програми, тим самим забезпечуючи соціальні гарантії своїм працівникам та гарантуючи якість і безпеку реалізованої продукції і послуг, то в перспективі підприємство очікує сприятливе соціальне оточення, а в наслідок цього і стійке фінансово-економічне становище. Але концепція соціальної відповідальності бізнесу має багато критиків, які вважають що її впровадження порушає правила функціонування вільного ринку, суперечить самій ідеї підприємництва та взагалі являє собою зразок лицемірства і створення ілюзії «доброї корпорації» у суспільній думці.

З одного боку, суспільство стало пред'являти більш високі вимоги до соціальної відповідальності підприємств. З іншого боку, і самі представники малого бізнесу прийшли до необхідності визнання та виконання цих вимог. В силу ряду об'єктивних умов, що визначили стан сучасного суспільства, соціальна відповідальність бізнесу стала одним з чинників конкурентоспроможності підприємств.

Очевидно, що надмірні соціальні зобов'язання бізнесу можуть негативно позначитися на його розвитку, приведуть до зниження конкурентоспроможності та, в кінцевому рахунку, погіршення матеріаль-

ного становища працівників. Разом з тим, зведення соціальних функцій підприємств тільки до своєчасної і повної сплати податків, створенню для працівників нормальних (відповідних законодавству) умов праці, повної та своєчасної виплати заробітної плати зробить процес подолання негативних тенденцій у соціальній сфері більш тривалим і складним, а також значно послабить конкурентні позиції підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впровадження соціальної функції в діяльність малого бізнесу розроблялося такими вченими-економістами як: С. П. Роббінс, М. Коултер М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі та М Фрідман.

Після переходу України до ринкових відносин цих проблем торкаються і вітчизняні фахівці, а саме: Д.І. Акімов, Б.М. Голодец, В.Е. Гордін, С.В. Захарова, Е.В. Шапочка.

Автори опублікованих наукових праць є прихильниками або критиками окремих теорій та підходів до впровадження соціальної відповідальності бізнесу, дають різні визначення цієї економічної категорії, але разом с тим немає єдиної думки щодо необхідності та корисності впровадження концепції соціальної відповідальності бізнесу для суб'єктів малого бізнесу в Україні.

Постановка завдання. Метою наукової статті є обґрунтування необхідності посилання соціальної функції малих вітчизняних підприємств. Для її виконання було проаналізовано переваги та недоліки впровадження соціальної відповідальності бізнесу на вітчизняних малих підприємствах та зроблено висновок про доцільність і необхідність таких змін.

Виклад основних результатів. Впровадження соціальної відповідальності бізнесу на малих українських підприємствах необхідне не тільки через потребу забезпечення соціального захисту громадян держави та подолання кризових явищ у соціальній та економічній сферах. Для самих малих підприємств соціальна відповідальність бізнесу несе перспективну можливість поліпшення їх конкурентоспроможності на українському та, особливо, на міжнародних ринках. Соціальна відповідальність малих українських підприємств сприятиме покращенню конкурентних позицій не тільки самих підприємств та підприємців а й держави в цілому. Крім того розвиток соціальної відповідальності українського малого бізнесу дозволить підприємствам інтегруватись у світову бізнес спільноту, а таку конкурентну перевагу важко переоцінити. Таким чином використання принципів соціальної відповідальності бізнесу є невід'ємною частиною розвитку ринкових відносин, дієвим інструментом у конкурентній боротьбі та обов'язковою

Малий та мікро бізнес це авангард ринкової економіки і водночас її фундамент, тому що саме численність і ефективність роботи підприємств саме цього рівня забезпечує стабільність функціонування економічної системи. Тому і потрібно приділити значну увагу розвитку соціальних функцій саме цього рівня бізнесу.

Очевидно, що надмірні соціальні зобов'язання малого бізнесу можуть негативно позначитися на динаміці його розвитку, приведуть до зниження конкурентоспроможності та, в кінцевому рахунку, погіршення матеріального становища працівників. Разом з тим, зведення соціальних функцій малих підприємств тільки до своєчасної і повної сплати податків, створенню для працівників нормальних (відповідних законодавству) умов праці, повної та своєчасної виплати заробітної плати зробить процес подолання негативних тенденцій у соціальній сфері більш тривалим і складним, а також значно послабить конкурентні позиції підприємств.

Особливого значення набуває соціальна відповідальність малого бізнесу в умовах світової фінансово-економічної кризи. Якщо в період економічного підйому багато підприємців розглядали соціально відповідальну політику як економічно вигідний спосіб інвестування у власний імідж, то в нових умовах чисто економічна ефективність такого інвестування стає, як мінімум, сумнівною. Це висуває на перший план соціальні аспекти відповідальності бізнесу перед суспільством.

Вивчивши сучасну економічну літературу з цього питання можна виділити такі переваги та недоліки розвитку соціальної відповідальності малого українського бізнесу:

1. Сприятливі для бізнесу довгострокові перспективи. Фірми, які визнали необхідність соціальної діяльності, прагнуть забезпечити собі довгострокові гарантії забезпечення прибутку. Ця тенденція стала закономірною реакцією на поліпшення ставлення суспільства до соціально відповідальних компаній. Соціальна відповідальність сприяє формуванню сприятливого ділового іміджу організацій в суспільстві, в якому вони функціонують.

2. Морально-етичні зобов'язання. Комерційні та виробничі фірми можуть і повинні мати так звану соціальну совість. Їм варто нести перед суспільством відповідальність вже тому, що відповідальні дії відповідають їх власним інтересам.

3. Формування сприятливої репутації в суспільстві. Фірми прагнуть поліпшити свою репутацію в суспільстві для того, щоб збільшувати обсяги продажів, мати можливість наймати кваліфікованих працівників, отримувати доступ до державного фінансування та інші вигоди і пільги. Оскільки громадськість вважає соціальні цілі важливими, компанії можуть сформувати сприятливу суспільну думку про себе, вирішуючи ті чи інші соціальні завдання.

4. Поліпшення зовнішнього середовища. Участь фірм у соціальних заходах сприяє вирішенню багатьох серйозних проблем суспільства і веде до поліпшення обстановки в ньому. Вони можуть допомогти підвищити якість життя у своєму місті і сформувати в ньому бажане суспільне середовище, що, в свою чергу, сприяє залученню і найму кваліфікованих і морально відповідальних працівників.

5. Зменшення державного регулювання. Державне регулювання викликає додаткові економічні витрати і обмежує гнучкість менеджерів у процесі прийняття рішень. Підвищуючи рівень своєї соціальної відповідальності, компанія може очікувати скорочення тиску з боку державних органів.

6. Наявність ресурсів. Комерційні та виробничі фірми мають фінансові ресурси, технічних фахівців та досвід в сфері управління, це є достатніми для надання підтримки громадським і благодійним проектам, яким потрібна допомога.

7. Краще передбачати проблеми, ніж ліквідовувати їх наслідки. Будь-які соціальні проблеми рано чи пізно доведеться вирішувати. Компаніям варто робити певні дії перш, ніж ці проблеми стануть серйозними, а їх вирішення дорогим і таким, яке буде потребувати значних витратах енергії менеджерів, призначеної для досягнення іншої мети, зокрема виробництва продукції та послуг.

Недоліки розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу:

1. Порушення правила максимізації прибутку. Дане правило являє собою основу класичної точки зору на проблему соціальної відповідальності. Відповідно до неї, бізнес вже соціально відповідальний, якщо займається виключно власними економічними інтересами, залишаючи при цьому здійснення всіх інших видів діяльності за іншими установами.

2. Розмивання мети. Переслідування соціальних цілей розмиває первинну ціль бізнесу - досягнення високих економічних показників. Якщо ж ні економічні, ні соціальні цілі не досягаються належним чином, може постраждати суспільство.

3. Витрати. Найчастіше витрати на соціально орієнтовану діяльність компанії відшкодовуються не повністю. У цьому випадку хтось повинен їх компенсувати. Суб'єктам малого бізнесу або доведеться нести ці витрати самим, або відшкодовувати їх за рахунок споживачів, збільшуючи ціни на свою продукцію і послуги.

4. Недостатність навичок і досвіду. Керівники і менеджери невеликих компаній професійно підготовлені, в першу чергу, до економічної діяльності. Для вирішення проблем соціального характеру вони звичайно не мають достатніх знань.

5. Недостатність відповідальності. Представники політичних кіл переслідують соціальні цілі, і саме на них суспільством покладено відповідальність за прийняття відповідних рішень. Це не стосується керівників і менеджерів компаній. Чітких форм і процедур звітності комерційних компаній за свою діяльність перед громадськістю не існує.

6. Недостатність підтримки з боку громадськості. Суспільство не наділяло суб'єктів малого бізнесу особливими повноваженнями для вирішення соціальних проблем і не зверталося до них з таким закликом. Громадськість поки не виробила єдину думку про соціальну відповідальність бізнесу. Обговорення цієї теми і сьогодні викликає гарячі дискусії. Будь-які дії, розпочаті в умовах такого неоднозначного ставлення до даної проблеми, швидше за все приречені на невдачу.

Висновки.

Незважаючи на співвідношення переваг та недоліків і труднощі, що супроводжують розвиток соціальної відповідальності малого бізнесу, можна сказати, що цей процес є невідворотним соціально та економічно обумовленим явищем. Його успішність у рівному ступені залежить і від державного сприяння, і від участі менеджменту українських малих підприємств у поширенні ідеї соціальної відповідальності бізнесу та її практичній реалізації на конкретних підприємствах. Разом із значною соціальною складовою розвитку соціальної відповідальності бізнесу у масштабах держави та окремих економічних переваг для кожного конкретного підприємства розвиток цього напряму діяльності українських підприємств має значно покращити їх положення на міжнародних ринках і взагалі підсилити позиції українського бізнесу у світовій економіці.

Список використаних джерел:

1. Green Paper Promoting a European framework for Corporate Social Responsibility. Brussels, 2001. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0366en01.pdf

2. Research & Insights. 2013 Cone Communications/Echo Global CSR Study. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.conecomm.com/2013-global-csr-study-report.

3. Social Responsibility. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.investopedia.com/terms/s/socialresponsibility.asp

REFERENCES:

1. European Union Law, (2001), Green Paper Promoting a European framework for Corporate Social Responsibility [Eur-lex], Brussels, available at: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0366en01.pdf, (Accessed 19 April 2017).

2. Cone Communications, (2013), Echo Global CSR Study [Research & Insights], Boston, MA, available at: http://www.conecomm.com/2013-global-csr-study-report, (Accessed 19 April 2017).

3. Investopedia, (2017), Social Responsibility [Investopedia], New York, NY, available at: http://www.investopedia.com/terms/s/socialresponsibility.asp, (Accessed 19 April 2017).

А.В. Сучков, *кандидат экономических наук, доцент кафедры предпринимательства, менеджмента организаций и логистики, Запорожский национальный университет, г. Запорожье*

НЕОБХОДИМОСТЬ СОЦИАЛИЗАЦИИ МАЛОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ

Актуальность исследуемой темы обусловлена насущной необходимостью повышения уровня социальной ответственности деятельности субъектов малого бизнеса в Украине. Предметом исследования являются теоретические и прикладные аспекты внедрения концепции социальной ответственности бизнеса в деятельность отечественных малых предприятий. Цель - исследование вопроса повышения социальной функции субъектов малого бизнеса Украи-

ны. Базовыми принципами исследования выступают системный и сравнительный методы, использованы институциональный и структурно-функциональный подходы. Научная значимость работы заключается в исследовании необходимости повышения социальной ответственности деятельности отечественных малых предприятий. Как вывод приводится необходимость активизации социальной функции в деятельности малых предприятий. На практике это будет способствовать решению социальных проблем в стране, повышению конкурентоспособности отечественных малых предприятий и созданию положительного имиджа украинского малого бизнеса.

Ключевые слова: социальная ответственность бизнеса, малый бизнес, конкурентные позиции, обязательства

A. SUCHKOV, *Ph.D. in Economics, Associate Professor at the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Ukraine*

NECESSITY OF SOCIALIZATION OF SME IN UKRAINE

Social responsibility is the idea that businesses should balance profit-making activities with activities that benefit society; it involves developing businesses with a positive relationship to the society in which they operate.

The International Organization for Standardization (ISO) emphasizes that the relationship to the society and environment in which businesses operate is a critical factor in their ability to continue to operate effectively. It is also increasingly being used as a measure of their overall performance.

Social responsibility means that individuals and companies have a duty to act in the best interests of their environments and society as a whole. Social responsibility as it applies to business is known as corporate social responsibility (CSR). Many companies, such as those with "green" policies, have made social responsibility an integral part of their business models.

Additionally, some investors use a company's social responsibility, or lack thereof, as an investment criterion. As such, a dedication to social responsibility can actually turn into profits, as the idea inspires investors to invest and consumers to purchase goods and services from the company. Put simply, social responsibility helps companies develop a good reputation.

Purpose of the article is to study the issue of enhancing the social function of SME in Ukraine.

Approach of the research are system and comparative methods, institutional and structural-functional approaches are used.

Findings of the study highlights the necessity of activation of the social function in the activities of Ukrainian SME.

Research limitations/implications lies in the study of the need to improve the social responsibility activities of domestic SME.

Originality/value. This will contribute to the solution of social problems in the country, improving the competitiveness of domestic SME and creating a positive image of the Ukrainian small business.

Keywords: social responsibility, small business, competitive positions, liability.

УДК: 005.57:316.77:005.336.1

КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ «ДОБРОГО ВРЯДУВАННЯ» («GOOD GOVERNANCE»)

І.Г. Шавкун, *доктор філософських наук, професор, декан факультету менеджменту, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*
Я. С. Дибчинська, *кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри ділової комунікації, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

Сучасна соціально-економічна ситуація актуалізує необхідність дослідження та оптимізації комунікаційного процесу публічного управління. Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти організації, регулювання та управління публічними комунікаціями в умовах «доброго врядування».

Мета – визначити зміст, завдання, принципи комунікаційної взаємодії в публічному управлінні як ефективного засобу формування і відтворення владно-управлінських відносин та інститутів демократичного суспільства. За допомогою методів філософського та загальнонаукового рівнів у їхній взаємодоповнюваності проаналізовано значущість сучасних інформаційно-комунікаційних технологій щодо забезпечення інноваційності в діяльності органів публічного управління, охарактеризовано виклики, що пов‘язані із реалізацією завдання встановлення постійних каналів комунікації між державою і суспільством; уточнено роль засобів масової інформації як каналу зв'язку, так і активного учасника процесу реформування публічного управління; обґрунтовано принципи взаємодії представників публічного сектора із засобами масової інформації.

Як висновок доводиться необхідність розбудови державної стратегічної програми комунікацій на засадах комплексного підходу, з урахуванням значущості комунікацій для оптимальної організації управління суспільним життям. Визначено проблеми імплементації та практичні рекомендації щодо комунікаційної взаємодії влади і суспільства.

Ключові слова: *комунікація, публічна комунікація, публічне управління, «добре врядування» («good governance»), соціальна ефективність публічного управління, комунікаційна взаємодія держави і суспільства*.

Постановка проблеми. Принципові зміни суспільного устрою в нашій країні зумовили трансформації соціальної структури з новими соціальними групами, організаціями та інститутами, формами адміністративного і політичного управлінського життя, ускладнення змісту і структури діяльності яких призводить до збільшення обсягу інформації (наукової, художньої, політичної, побутової тощо). Зростає важливість соціальної комунікації в процесах управління, що супроводжується суттєвими змінами не тільки технічної, а й соціальної, соціокультурної основи постіндустріального, інформаційного суспільства. На пріоритетні позиції в світі починають виходити країни, що спираються на новітні наукові і технічні ідеї, реалізуючи їх у різноманітних потоках інформації та відповідних технічних засобах, що створюють та ефективно використовують комунікаційні системи і мережі в процесах публічного управління.

Одним з найважливіших показників оцінки соціальної ефективності державного управління є такі соціальні фактори, як задоволеність населення діяльністю органів влади та рівень соціальної напруженості. Саме вони передусім виступають вирішальними для виникнення комунікативних бар'єрів. Відтак, питання про відповідну цілям взаємодії комунікативну діяльність постає гостріше, ніж у інших сферах соціальної комунікації. У ході визначення критеріїв ефективності процесу комунікації в

публічному управлінні необхідно не лише усвідомлювати цілі в системі цілей соціального управління, але й мати уявлення про ефективність обміну інформацією, а також інформаційний вплив через взаємодію.

Глобальна трансформація індустріального суспільства в інформаційно-комунікативне суспільство супроводжується стрімким кількісним і якісним перетворенням інформаційної сфери та виникненням і розвитком суто нового типу комунікативних структур і процесів в усіх сферах життєдіяльності суспільства, актуалізує глибоке переосмислення комунікативної природи соціальної реальності, сучасних змін у соціально-комунікативній сфері, місця і ролі комунікацій у розвитку суспільства і забезпечення ефективного публічного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на міждисциплінарний характер проблема інформаційно-комунікативних процесів у суспільстві досліджувалася в роботах багатьох зарубіжних науковців, що належать до різних областей людського знання. На вивчення комунікацій орієнтовані такі представники різних філософських шкіл і напрямків, як Л. Витгенштейн, Г. Гадамер, Ж.-П. Сартр, Д. Белл, М. МакЛюєн. Комунікації як предмет наукового вивчення досліджувалися в рамках соціальної психології, соціології, політології (У. Липпман, К. Роджерс, Ю.Московічі, Г. Штромайєр, В. Парсонс).

Найбільший внесок у розвиток уявлень про механізм і складові елементи політико-комунікативних процесів внесли, на наш погляд, представники таких методологічних підходів, як біхевіористський (Р. Лассуелл, П. Лазарсфельд), кібернетичний (Н. Вінер, К. Дойч), структурно-функціональний (Р. Алмонд, Дж. Коулман) та власне комунікативістський (Ю. Хабермас, Х. Арендт, М. Фуко) Серед вітчизняних дослідників різних комунікативних аспектів, включаючи комунікації в системі публічного управління, доцільно зазначити таких фахівців, як Г. Почепцов, В. Різун, О. Холод, Т. Хлівнюк, С. Квіт. В. Бебик, Л. Нагорна та інших [3].

Доробки науковців щодо цієї проблеми свідчать, що наявний помітний відрив між теоретичним знанням і реально необхідним для ефективної практичної діяльності державних управлінців за нових соціально-економічних умов. Саме розуміння виникаючих колізій в умовах реального розвитку публічних комунікаційних процесів потребує подальшого уточнення соціальних закономірностей, принципів, функцій і методів комунікаційної взаємодії суспільства і влади в рамках концепції публічного управління, що визначається як «добре врядування».

Постановка завдання. Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти організації, регулювання та управління публічними комунікаціями в умовах «доброго врядування». Мета – визначити зміст, завдання, принципи комунікаційної взаємодії в публічному управлінні як ефективного засобу формування і відтворення владно-управлінських відносин та інститутів демократичного суспільства. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких основних завдань: проаналізувати значущість сучасних інформаційно-комунікаційних технологій щодо забезпечення інноваційності в діяльності органів публічного управління, охарактеризувати виклики, що пов‘язані із реалізацією завдання встановлення постійних каналів комунікації між державою і суспільством; окреслити роль засобів масової інформації як каналу зв'язку, так і активного учасника процесу реформування публічного управління; обґрунтувати принципи взаємодії представників публічного сектора із засобами масової інформації.

Виклад основних результатів. Як відомо, комунікація є базовим чинником сталості і розвитку структур і систем. Важливу інтегруючу роль комунікацій в управлінні одним з перших відзначив Р. Саймон, назвавши їх, поряд з ухваленням рішень і балансом цілей, найважливішим об‘єднуючим процесом у організації. Пов-

ною мірою цей висновок стосується комунікацій у системі публічного управління, що передбачає комунікації як всередині системи публічного управління, так і систему взаємодії між владою та суспільством.

Сучасне інформаційне суспільство, піддаючи сумніву всі старі істини, створює нові способи і принципи управління, які можна позначити поняттям «добре врядування» («good governance»). По суті це - керівництво, регулювання, загальне управління, політичне управління. Державне управління втрачає колишню жорсткість, деталізованість і регламентованість. Натомість базовими стають швидше горизонтальні, ніж вертикальні зв'язки між урядовими органами, асоціаціями громадянського суспільства та бізнесом. Подібне управління відрізняється як від простого адміністрування (public administration), при якому джерелом політичних рішень виступає виключно політичне керівництво, так і від ринкової моделі з її акцентом на комерційній угоді (new public management), де кожен учасник намагається максимізувати свою вигоду [8].

Згідно «Програми розвитку» ООН «добре врядування» («good governance») - це концепція, згідно з якою ефективне державне управління розглядається як здійснення практики економічної, політичної та адміністративної влади з управління справами держави на всіх рівнях. Це поняття об'єднує механізми, процеси і інститути, через які громадяни і групи транслюють свої інтереси, реалізують свої законні права, виконують обов'язки і балансують між відмінностями [11]. Демократичний характер управління забезпечується завдяки принципам поділу влади, народовладдя, виборності і змінюваності вищих посадових осіб, підзвітності інститутів виконавчої влади, верховенства закону, політичного плюралізму, відкритості та транспарентності, партисипативності, незалежності засобів масової інформації [10].

Важливим напрямом у рамках досягнення підвищення ефективності публічного управління виступає підвищення якості і доступності державних послуг, задоволення запитів своїх споживачів – громадян та організацій. Водночас ефективність управління розуміється як досягнення цілей у визначені терміни і з мінімальними витратами суспільних ресурсів. Поєднання демократичності та ефективності взаємно передбачає і обумовлює один одного. Концепція «доброго врядування» реалізується, переважно, за допомогою комунікації між державними і недержавними структурами, зацікавленими в спільних зусиллях для досягнення взаємоприйнятного результату – ухвалення соціально значущих рішень та ефективне задоволення суспільних потреб.

Забезпечення ефективного демократичного розвитку неможливо без постійних комунікацій владно-урядових установ з громадянами країни, які мають право знати, що роблять ті чи інші органи сектора публічного управління і чому ухвалюються адміністративні рішення. Інформація, надана державними структурами, повинна бути достовірною і своєчасною. Для досягнення максимальної публічності влада повинна спиратися на мас-медіа, які фільтрують і аналізують інформацію, що надається суспільству в електронному або друкованому вигляді.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології пропонують широкі можливості щодо включення громадян у інноваційну діяльність органів публічного управління і підприємств. Згідно з дослідженнями Європейської комісії більша частина інноваційних компаній пов'язує результат створення нового продукту з використанням інформаційних технологій [9].

Основною перевагою інформаційного суспільства є застосування нового типу комунікації, що забезпечує вільний обмін інформацією між громадянами, виробниками та органами публічного управління. Використання інформаційних технологій надає громадянам можливість не тільки пасивного спостереження і споживання державних послуг, але й активної участі в обговоренні та формуванні державної політики. Інформаційні технології в контексті Окінавської «Хартії глобального інформаційного суспільства» від 22.07.2000 р. повинні забезпе-

чити досягнення сталого економічного зростання, підвищення суспільного добробуту, стимулювання соціальної злагоди [2].

Безпрецедентний розвиток інформаційних технологій надав економіці та публічному управлінню нові інструментальні засоби - корпоративні інформаційні системи та телекомунікаційні мережі, що покращили якість управління, а також дозволили значно підвищити продуктивність праці та створення доданої вартості за рахунок нематеріальних ресурсів. Активно поширюються нові види професійних комунікацій з використанням інформаційних технологій та Інтернету. Їх звичайно узагальнюють у понятті електронного бізнесу, складовою частиною якого є електронний уряд. Сутність електронного уряду полягає в нових можливостях публічного управління завдяки застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій у роботі державних органів на благо громадян і бізнесу, так само як і для власних потреб [6; 7].

Запровадження електронного уряду значно розширює можливості взаємодії держави та людини. По-перше, це стосується пошуку та отримання інформації. Зручна презентація в мережі Інтернет повної, точної і актуальної інформації про всі органи державної влади дозволяє суттєво спростити процес пошуку необхідної інформації, заощадити час чиновників, вимушених відповідати на запитання, а також зменшити кількість помилок. По-друге, функція взаємодії громадян та організацій з органом державної влади забезпечується низкою сервісів, що дозволяють громадянам і організаціям запитувати і отримувати з Інтернету необхідні довідки або дозволи і передавати в органи державного управління передбачену законом звітність з можливістю відстеження стану запитів. По-третє, принцип «єдиного вікна» передбачає наявність однієї точки входу для взаємодії з органами влади всіх рівнів. Для цього необхідна спеціалізована система, що дозволяє автоматично направляти запити і звітність в уповноважені органи державної влади. Система, виступає єдиним «провайдером» державних послуг для громадян і бізнесу [4; 11].

Переваги від впровадження електронного уряду всебічні, оскільки зачіпають різні сфери публічного управління. Серед найбільш значущих: оптимізація тимчасових і трудових витрат від переведення державних послуг у електронний вигляд; поліпшення якості та доступності державних послуг шляхом впровадження інформаційних технологій; підвищення прозорості механізмів публічного управління, розширення доступу до державних інформаційних ресурсів; підвищення рівня демократії та зміцнення громадянського суспільства, а, відтак, і держави в цілому [5].

Серед найбільш ефективних каналів комунікації за критеріями охоплення аудиторії, швидкості зворотного зв'язку, співвідношення витрат - соціальні медіа. Участь органів публічного управління в соціальних мережах дозволяє не лише моніторити реакції користувачів на ту чи іншу дію органу влади; а й полегшує збір пропозицій та визначення ініціатив, які найбільшою мірою підтримуються суспільством [1].

Багатосторонній характер і багатоярусність глобальних комунікаційних процесів обумовлюють необхідність постійного вдосконалення системи публічного управління. Причому доцільно наголосити, що таке реформування має відбуватися паралельно з реформуванням розуміння відповідальності окремим громадянином.

Завдання встановлення постійних каналів комунікації з населенням з метою інформування не тільки про зміну функцій взаємовідносин між громадянами та адміністрацією, а й щодо очікуваних результатів від цих змін, вимагає від лідерів реформи публічного управління на всіх рівнях суспільства фундаментального визначення і розуміння: конкретних функцій різних органів державного управління; межі цих ролей; санкції, доступні для громадськості у разі невиконання цих обов'язків з боку державного сектору. Цей процес визначення і розуміння повинен починатися з політичних лідерів і державних службовців. Водночас,

важливо чітко розмежувати сферу відповідальності постійного корпусу державних службовців і посадовців, які або обираються, або призначаються.

Передусім, максимальні зусилля мають бути спрямовані на зміцнення довіри між органами державної адміністрації, громадськістю та засобами масової інформації. Кожний громадянин має розуміти не лише сутність послуг, що надаються адміністраціями, а і зміст нових стандартів підготовки та звітності з боку державних службовців. Це допоможе публічному сектору розвіяти міфи при одночасному нарощуванні зовнішньої поваги і підтримки для продовження процесу економічних і політичних перетворень.

Громадські групи з реформування управління державної служби в цілому повинні нарощувати власний потенціал для просування своїх програм, зокрема й шляхом додаткового навчання, що має подвійний характер. З одного боку, з метою досягнення консенсусу і підтримки адміністративної реформи державні службовці повинні опанувати основні способи комунікацій під час роботи із засобами масової інформації та іншими каналами комунікації. З іншого – медіа-менеджери в бізнес-секторі мають покращити своє розуміння ролі публічного сектора та проблеми реформування, а також оцінити потенційний інтерес своїх споживачів до його проблем.

Досягнення консенсусу в процесі реформування вимагає значних соціокультурних змін і передбачає програму двостороннього зв'язку з урахуванням конкретної аудиторії. Такими цільовими аудиторіями виступають, насамперед, широка громадськість і державні службовці, а їхні комунікації можуть здійснюватися за допомогою традиційних видань та електронної преси, реклами, прямої поштової розсилки, брифінгів, а також шляхом різноманітних освітніх програм. Для осіб, що формують громадську думку і які, безумовно, є цільовою аудиторією, повинна бути напрацьована дуже конкретна програма індивідуальних і спеціальних поглиблених брифінгів. До даної групи входять журналісти, промислові і ділові кола, профспілки і торгові асоціації, представники наукових спільнот та неурядових організацій.

Засоби масової інформації виступають як канал зв'язку, так і активний учасник процесу реформування. Відмітимо, що останній відбувається незалежно від наявності такої програми урядового зв'язку та її позитивного або негативного характеру. Головний виклик для влади – це ***як*** донести своє повідомлення для мас-медіа, що набуває все більшого впливу в умовах демократії. Уряд і адміністрація повинні з толерантністю оцінювати та усвідомлювати роль незалежних мас-медіа в процесі реформ як найважливішого постачальника інформації і каналу зворотного зв'язку. Причому ефективність засобів масової інформації як каналу комунікації залежить від загальної ситуації в сфері медіа-реальності і сприйняття їхньої незалежності.

Взаємодія представників публічного сектора із засобами масової інформації спирається на низку принципів.

Передусім – це принцип досягнення консенсусу як основи для реалізації політики. Уряд і реформаторські групи повинні «лобіювати» підтримку своїх реформ з тим, щоб із самого початку програми, орієнтовані на різні групи прихильників зміни щодо розподілу ролей і обов'язків між публічним і приватним секторами, сприяли б підвищенню ефективності роботи нової державної політичної системи. Наприклад, перш, ніж змінювати правила обслуговування пацієнтів у лікувальних закладах, необхідно зустрітися з лікарями і обговорити проекти змін.

Наступний принцип – підтримка постійного і чіткого потоку інформації. Це зовсім не передбачає, що всі прес-брифінги і контакти повинні стати новинними подіями. Проте, важливо розвивати почуття «співучасті» з аудиторією як об‘єктом впливу з метою відтворення відчуття, що з нею радяться, тримають у курсі того, що відбувається. Наприклад, неофіційна зустріч з журналістами може бути присвячена загальним параметрам оцінки заходів щодо припинення хабарництва в митній службі.

Значущим принципом комунікативної взаємодії влади і суспільства можна вважати випереджальне спілкування з чутливих або складних питань. Це особливо важливо в умовах неоднорідного медіа-простору, для якого характерна велика різноманітність і необмежена свобода. Заради створення свого власного авторитету деякі засоби масової інформації демонструють своє вміння критикувати все і всіх, проте – не завжди конструктивно. Наприклад, про наміри підвищення комунальних платежів у наступному році можна повідомити суспільство і розпочати роз'яснювальну роботу через мас-медіа задовго до 1 січня.

Надзвичайно важливим є принцип встановлення контактів з боку влади як з власної ініціативи, так і в критичних ситуаціях. Відсутність власної версії подій та фраза «без коментарів» неминуче призводить до обговорення іншими вашої проблеми і перекручування фактів. Наприклад, на питання про нецільове використання тією чи іншою владною установою коштів або транспортних засобів для особистих нужд потребує справжньої чесної відповіді в координації з іншими державними органами.

Принцип прозорості наданої інформації – невід'ємна умова зміцнення довіри до влади і її авторитету в засобах масової інформації та широкої громадськості. Хоча це не просто і вимагає комплексного методу управління, цей принцип має важливе значення для забезпечення консультативного стилю управління. Наприклад, текст нового нормативного акта про заборону продажу тютюнових виробів необхідно зробити зрозумілим і легко доступним без будь-яких перешкод.

Принцип чіткого виокремлення різних видів інформації передбачає, що інформацію, отриману від урядових органів і державних адміністрацій, можна ідентифікувати, як правило, за наступними категоріями: статистичні дані (трудові, фінансові, грошово-кредитні тощо); послуги громадянам (збір сміття, поліклініки, бібліотеки тощо); політика уряду (податки, військова реформа, приватизація тощо); політичні партії (список кандидатів, передвиборча платформа тощо). Таке розмежування сприяє підтримці цілісності і нейтралітету, які звичайно характерні для інформації з боку державних органів. Наприклад, державні кошти не повинні витрачатися для інформування про призначення нового віце-голови правлячої коаліційної партії.

Нарешті конче важливим вбачається принцип подання інформації в контексті ухваленої активної і довгострокової комунікаційної стратегії. Наприклад, продаж великої фірми іноземній компанії пояснюється тим, що це – частина більш широкої програми приватизації за участю національних і міжнародних сторін, спрямованої на активізацію колишньої неринкової економіки тощо.

З урахуванням вищезазначеного, відсутність або недосконаліть державної стратегічної програми комунікацій практично унеможливлює важливий процес реформування державного управління, а її складність і багатосторонність потребує комплексного підходу до її розбудови.

Передусім, необхідно сформулювати переконливі і обґрунтовані економічні, політичні і соціальні аргументи на користь реформ. Цьому, як правило, передує: з одного боку, здійснення внутрішнього аудиту ресурсів навичок і умінь, кадрових потреб, внутрішніх і зовнішніх очікувань з метою кількісного і сутнісного обґрунтування реформаторських рекомендацій; з іншого – залучення представників адміністрації з початкових етапів реформування; вироблення критеріїв для контролю процесу реформ; на прикладі успішних досягнень – підтвердьження того, як кожне поліпшення окремого департаменту публічного управління буде краще служити суспільству в цілому.

Важливо пояснити, *чому* необхідні різні базові навички, *які* будуть виконані нові завдання і надані послуги і *які* наслідки це буде мати, зокрема, для рівня зарплати чи працевлаштування. Водночас, задля підтвердження правильності обраного курсу розвитку, потрібно використовувати порівня-

льну інформацію і сторонні дані, наприклад: інформацію Організації Економічного Співробітництва і Розвитку, інших країн; статистику аналогічних адміністрацій (рівень освіти, зарплати, навички, необхідні в кожній адміністрації), аналітичних центрів та наукових експертів.

Державна стратегічна програма комунікацій не може бути успішною, якщо при її укладанні не застосовується підхід визначення групи підтримки (або опозиції) шляхом роботи з бізнес-асоціаціями, торгово-промисловими палатами, науковими спільнотами, профспілками, споживчими групами та неурядовими організаціями тощо з метою формування альянсу на підтримку програми адміністративної реформи ще до початку безпосередньої комунікації. Нарешті, важливо усвідомити, що стратегію адміністративної реформи необхідно роз‘яснювати чітко, часто і в контексті довгострокової стратегії. У такій спосіб демонструється *як* реформа вашої адміністрації вплине на можливості надання послуг, а також окреслюються цілі і стандарти для моніторингу реформ і регулярного спілкуватися з цього приводу.

Висновки. Імплементація концепції «доброго врядування», що відповідає вимогам відкритого, демократичного і справедливого суспільства, неможливо без розвитку публічності та збільшення інформаційної відкритості діяльності органів публічного управління з метою підвищення рівня довіри до діяльності владних структур.

Сучасні інформаційні технології і розвиток засобів комунікації створюють великі можливості для покращення інформаційного забезпечення та просування ідей державної політики. Забезпечення ухвалення соціально значущих рішень та ефективне задоволення суспільних потреб уможливлюється, зокрема, завдяки засобам масової інформації - одному з найбільш ефективних каналів публічної комунікації за критеріями охоплення аудиторії.

Комунікативні підходи, що знаходяться в розпорядженні органів державної влади, потребують зміни ставлення й активізації участі всіх учасників комунікаційної взаємодії. Засоби масової інформації виступають як канал зв'язку, так і активний учасник процесу такого реформування. Ефективність засобів масової інформації як каналу комунікаційної взаємодії влади і суспільства забезпечується відповідністю певним принципам. Серед найбільш значущих – досягнення суспільного консенсусу; підтримка постійного і чіткого потоку інформації; випереджальна комунікація з чутливих або складних питань; прозорість наданої інформації; чітке виокремлення різних видів інформації; подання інформації в контексті ухваленої активної і довгострокової державної комунікаційної стратегії.

Список використаних джерел:

1. Галлін Д. Сучасні медіасистеми: три моделі відносин ЗМІ та політики / Д.Галлін, П.Манчіні; пер. з англ. О Насика. – К. : Наука, 2008. – 320 с.
2. Доступ до публічної інформації: найчастіші запитання та відповіді / За заг. ред. В. Андрусіва, Д. Котляра; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К .: [Агентство «Україна»], 2012. – 64 с.
3. Квіт С. Масові комунікації / С.Квіт: Підручник. – К.: Вид. дім „Києво-Могилянська академія”, 2008. – 206 с.
4. Куспляк І. С. Основні теоретичні підходи до поняття "електронне урядування": порівняльний аналіз / І. С. Куспляк // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.]; МОНмолодьспорт України, НУ ОЮА. – Одеса: Фенікс, 2010. – Вип. 40. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1072/Kusplyak.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
5. Литвинова Л. В. Теоретичні аспекти розвитку комунікації в органах публічної влади в Україні. - / Л. В. Литвинова, Ю. В. Збираник // Державне управління: теорія та практика. – 2015. - № 2. – С. 4-11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.e-patp.academy.gov.ua/2015_2/3.pdf

6. Някина Е.С. Перспективы электронного правительства / Е. С. Някина, Е. А. Погодина // Государственное управление. Электронный вестник. – 2012. – № 31. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://e-journal.spa.msu.ru/vestnik/item/31_2012nyakina_pogodina.htm (17.07.2015)

7. Почепцов Г. Нові комунікативні можливості у сфері державного управління / Г. Почепцов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:// osvita.mediasapiens.ua/material/8049

8. Guidebook on promoting good governance in public-private partnerships, [Online], available at: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/ceci/publications/ppp.pdf,. (Accessed 11 April 2017).

9. ICT and e-Business for an Innovative and Sustainable Economy. 7th Synthesis Report of the Sectoral e-Business Watch / European Commission. 2010. - [Online], available at: http://www.ebusiness-watch.org/, (Accessed 11 April 2017).

10. UNDP. Good Governance and Sustainable Human Development (2002), Governance for Sustainable Human Development. A UNDP Policy Document, [Online], available at: юhttp://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNPAN/UNPAN011842.pdf, (Accessed 11 April 2017).

11. United Nations E-Government Survey 2014: E-Government for the Future We Want (2014) / United Nations Department of Economic and Social Affairs. - New York: United Nations, [Online], available at: http://unpan3.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2014-Survey/E-Gov_Complete_Survey-2014.pdf, (Accessed 11 April 2017).

REFERENCES:

1. Hallin, D. (2008), "Modern media systems: three models of interaction of Mass Media and politics", Kyiv, Ukraine, (in Ukrainian).

2. "Access to public information: frequently asked questions and replies" (2012), Ukrainian center for political studies, Kyiv, Ukraine, (in Ukrainian).

3. Kvit, S. (2006), "Mass communications", Kyiv, Ukraine, (in Ukrainian).

4. Kusplyak, I. (2010), "The main theoretical approaches to the concept of e-government : a comparative analysis", *Aktualni problemy polityky*, [Online], Vol 40, available at: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1072/Kusplyak.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (Accessed 11 April, 2017).

5. Litvinova, L. (2015) "Theoretical aspects of the development of communication in the organs of public administration in Ukraine, *Derzhavne upravlinya: teoriya ta praktika*, [Online], Vol 2, available at: http://www.e-patp.academy.gov.ua/2015_2/3.pdf, (Accessed 11 April, 2017).

6. Nyakina, E. (2012), "Prospects of E-government", *Gosudarstvennoye upravleniye. Elektronnyi vestnik*, [Online], Vol 31, available at: http://e-journal.spa.msu.ru/vestnik/item/31_2012nyakina_pogodina.htm, (Accessed 11 April, 2017).

7. Potcheptsov, G. (2010), "Novi kommunikatyvni mozhlyvosti u sferi derzhavnogo upravlinya", [Online], available at: http:// osvita.mediasapiens.ua/material/8049, (Accessed 11 April, 2017).

8. Guidebook on promoting good governance in public-private partnerships, [Online], available at: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/ceci/publications/ppp.pdf, (Accessed 11 April 2017).

9. ICT and e-Business for an Innovative and Sustainable Economy. 7th Synthesis Report of the Sectoral e-Business Watch / European Commission. 2010. - [Online], available at: http://www.ebusiness-watch.org/, (Accessed 11 April 2017).

10. UNDP. Good Governance and Sustainable Human Development (2002), Governance for Sustainable Human Development. A UNDP Policy Document, [Online], available at: http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/do

cuments/UNPAN/UNPAN011842.pdf, (Accessed 11 April 2017).

11. United Nations E-Government Survey 2014: E-Government for the Future We Want (2014) / United Nations Department of Economic and Social Affairs. - New York: United Nations, [Online], available at: http://unpan3.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2014-Survey/E-Gov_Complete_Survey-2014.pdf, (Accessed 11 April 2017).

И. Г. Шавкун, *доктор философских наук, профессор, декан факультета менеджмента, Запорожский национальный университет, г. Запорожье*

Я.С. Дыбчинская, *кандидат филологических наук, доцент, заведующая кафедрой деловой коммуникации, Запорожский национальный университет, г. Запорожье*

КОММУНИКАЦИЯ КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ ИНСТРУМЕНТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ «ХОРОШЕГО УПРАВЛЕНИЯ» («GOOD GOVERNANCE»)

Современная социально-экономическая ситуация актуализирует необходимость исследования и оптимизации коммуникационного процесса публичного управления. Предметом исследования являются теоретические и прикладные аспекты организации, регулирования и управления публичными коммуникациями в условиях «хорошего управления» («good governance»).

Цель – определить содержание, задачи, принципы коммуникационного взаимодействия в публичном управлении как эффективного средства формирования и воспроизводства властно-управленческих отношений и институтов демократического общества. С помощью методов философского и общенаучного уровней в их взаимодополняемости проанализирована значимость современных информационно-коммуникационных технологий по обеспечению инновационности в деятельности органов публичного управления, охарактеризованы вызовы, связанные с реализацией задачи обеспечения постоянных каналов коммуникации между государством и обществом; уточнена роль средств массовой информации как канала связи, так и активного участника процесса реформирования публичного управления; обоснованы принципы взаимодействия представителей публичного сектора со средствами массовой информации.

Как вывод доказывается необходимость развития государственной стратегической программы коммуникаций на основе комплексного подхода, с учетом значимости коммуникаций для оптимальной организации управления общественной жизнью. Определены проблемы имплементации и практические рекомендации относительно коммуникационного взаимодействия между государством и обществом.

Ключевые слова: коммуникация, публичная коммуникация, публичное управление, «хорошее управление» («good governance»), социальная эффективность публичного управления, коммуникационное взаимодействие государства и общества.

I. SHAVKUN, *Doctor of Philosophy, Professor, Dean of the Faculty of Management, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia*

Ya. DYBCHINSKA, *PhD, Associate Professor, Head of the Chair of Business Communication, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia*

COMMUNICATION AS AN EFFECTIVE INSTRUMENT OF PROVIDING “GOOD GOVERNANCE”

Purpose. The current socio-economic situation actualizes the need to study and optimize the communication process of public administration. The subject of the research are theoretical and applied aspects of the organization, regulation and control of public communication in terms of good governance.

The aim is to determine the content, objectives, principles of communication in public administration as an effective means of forming and reproducing power-administrative relations and institutions of a democratic society.

Research limitations/implications. Using the methods of philosophical and general scientific levels in their complementarity it was analyzed the significance of modern information and communication technologies to provide innovation in the activities of public administration authorities.

Originality/value. The scientific importance of the work consists in describing the challenges associated with the implementation of the tasks to provide permanent channels of communication between government and society; in verifying the role of the media as both a communication channel and an active participant in the process of public administration reforming; in substantiating the principles of the interaction between public sector and the media.

As a conclusion it was affirmed the necessity to develop the state strategic communications program on the basis of an integrated approach, taking into account the importance of communications for optimal public administration providing. The problems of the implementation and practical recommendations regarding the communication between state and society were identified.

Key words: communication, public communication, public administration, "good governance", social efficiency of public administration, communication interaction of state and society.

МАРКЕТИНГ

УДК 339.138

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ ЯК УНІКАЛЬНОГО ІНСТРУМЕНТУ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ ПРОДУКТУ

С.М. Богданов, *кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет, м.Запоріжжя*

Актуальність досліджуваної теми зумовлена динамікою росту Інтернет-сектору маркетингу що стрімко прогресує. Важливість та доцільність використання його потенціалу неможливо переоцінити в сучасних умовах. Предметом дослідження є аналітичні та прикладні аспекти розвитку інструментів маркетингу.

Мета – дослідження розвитку бази, та інструментів просування продукту у всесвітній мережі Інтернет. Базовими принципами дослідження виступають аналітичний, системний та порівняльний методи, використані інформаційний та аксіологічний підходи.

Наукова значущість роботи полягає в дослідженні процесу розвитку сфери використання глобальної інформаційної мережі з урахуванням особливостей розвитку інформаційної сфери в світі.

Як висновок наводиться необхідність розробки і використання коштів та інструментів інтернет-маркетингу, як складової маркетингової діяльності практично будь-якого підприємства, метою якого є ефективна діяльність на рику. Стверджується роль Інтернет-маркетингу, як невід'ємного інструменту, який безпосередньо впливає на конкурентоспроможність підприємства і результати його діяльності.

Ключові слова: *інтернет-маркетинг, споживання, інформація, просування.*

Постановка проблеми. Інтернет-спільнота, яка сьогодні активно розвивається, продовжує розширювати сферу використання мережевих технологій. Це викликано збільшенням швидкості передачі інформації, вдосконаленням систем її захисту і збільшенням периферичних пристроїв, здатних приймати і передавати цю інформацію.

Також величезну роль в даному процесі відіграє той факт, що сьогодні деякі основні інформаційні операції, а саме зберігання і обробка, виконуються централізовано і віддалено від кінцевого користувача (хмари та сервери).

Ще одним провокуючим чинником активного розвитку інфраструктури інформаційних мереж є розвиток і підвищення безпеки електронних платіжних систем, а також їх зростаюча інтеграція з традиційними системами фінансових розрахунків (SWIFT).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання використання сучасних маркетингових технологій у діяльності підприємств привертають увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Ці важливі питання досліджували в своїх працях Ф. Котлер, Г. Ассель, Т. Левіт, а також А.В. Череп, А.О. Старостіна, А.Ф. Павленко, М.І. Бєлявцева, А.В. Войчак, В.М. Воробйова, та інші.

Однак, питання використання інтернет-маркетингу, як провідного інструменту у наступні десятиріччя потребує, на наш погляд більш детального аналізу.

Постановка завдання. Метою наукової статті є дослідження питання перспективності використання сучасних маркетингових інструментів на сучасному етапі розвитку мережі Інтернет.

Виклад основних результатів. В наш час кількість продуктів, що реалізуються щорічно за допомогою мережі, постійно збільшується.

Реалізуються не тільки товари, а й послуги, програмні забезпечення, права на користування інформацією, які не мають безпосереднього зв'язку з матеріальними об'єктами, а значить, можуть бути передані за допомогою тієї ж самої мережі в найкоротший термін.

Також зростання кількості інформаційних продуктів реалізованих в мережі викликані їх же оборотом, тобто перепродажем всередині інформаційної сфери.

Інтернет вже зайняв провідне місце в системі зв'язку абонентів мобільних мереж, телевізійних каналів і засобів масової інформації.

Майже вся інформаційна сфера до сьогоднішнього дня опосередковано базується на глобальній мережі Інтернет.

Інтеграція збільшується з кожним днем і таким чином можна спрогнозувати їх повне об'єднання протягом найближчого десятиріччя.

Дослідники стверджують, що сьогодні більше 50% власників смартфонів насамперед вранці беруть його в руки; 80% інтернет-користувачів мають смартфон, а 90% часу від користування мобільним пристроєм споживач зайнятий використанням мобільних додатків, такими як Facebook або відправлення повідомлень, а інші 10% часу проводяться в браузері [1].

Причому варто зауважити, що Інтернет найбільш широко поширений в країнах, які мають досить високий рівень життя, а відповідно його користувачі мають велику купівельну спроможність і споживають більшу кількість благ в порівнянні з населенням планети, яке в даному процесі (споживанні благ за допомогою мережі Інтернет) не беруть участь.

На рисунку 1 наведена статистика [2] зміни кількості користувачів мережі Інтернет з 2005 по 2016 роки.

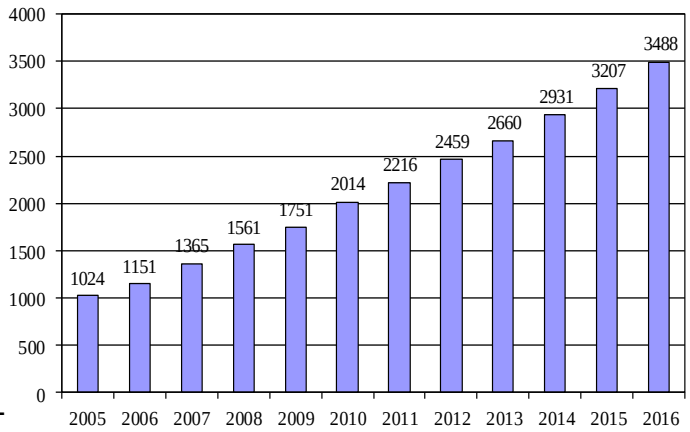

Рис.1 Зміна кількості користувачів мережі Інтернет в млн. осіб

Аналізуючи динаміку зростання можна зробити прогнозування, що протягом наступних 10 років кількість користувачів мережі Інтернет досягне 6 млрд чоловік, що буде означати 90%.

Таким чином, з ростом кількості користувачів, товарів, і фінансових ресурсів залучених в інтернет-сферу, буде зростати роль інтернет-маркетингу як одного з основних інструментів просування товарів на ринку.

Даний аспект набуватиме дедалі більшого розвитку і здобувати все нові форми для підвищення ефективності використання.

Розглянемо ситуацію що склалася на даний момент.

Сьогодні лідируючими компаніями в сфері Інтернет, і зокрема інтернет-маркетингу є GAFA (чотири інтернет-гіганта: Google, Apple, Facebook, Amazon), яка відіграє провідну роль в розвитку цифрового маркетингу. Зі збільшенням кількості і якості даних, ці корпорації провокують створення нових інструментів маркетингу.

Але інші компанії так само важливі в цифровий екосистемі. Вони кидають виклик встановленим порядкам і методам GAFA, стимулюючи інновації, ставлячи під сумнів ефективність цифрових маркетингових кампаній[3].

Найбільшими з них є Google і Facebook. Динаміку користувачів соціальної мережі Facebook[4] наведено на рисунку 2.

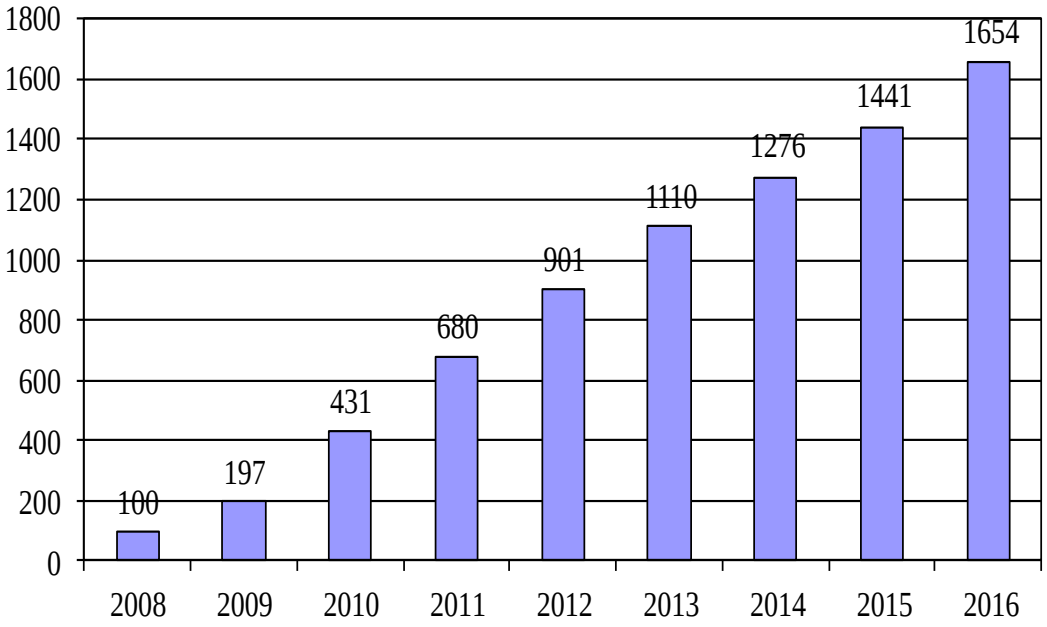

Рис.2 Користувачі соціальної мережі Facebook в млн. осіб

Не слід наводити гендерну та вікову характеристику і розподіл чисельності користувачів по країнах, оскільки висновок, що дана корпорація має величезний вплив на громадську думку і сферу споживання можна зробити на основі даних про валовий дохід компанії за останні роки [5], які зображені на рисунку 3.

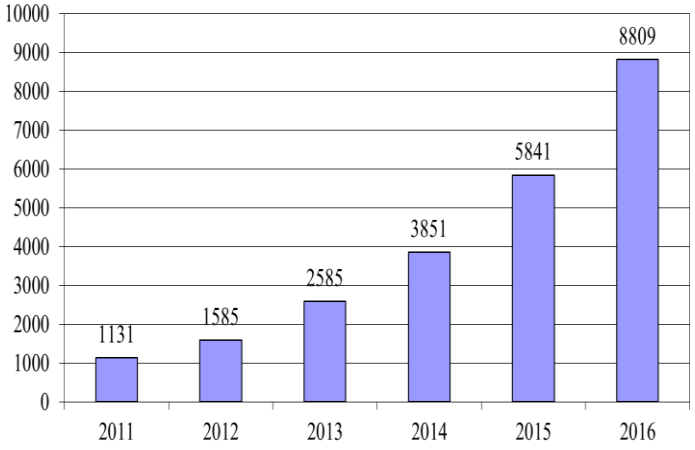

Рис.3 Валовий дохід Facebook в млн. дол. США

Протягом усього 2016 року можна спостерігати прогресивний зростання доходів компанії, що пов'язано зі збільшенням її частки на ринку та ростом самого ринку зокрема. Збільшується кількість інформації, а також аудиторія потенційних покупців.

Цьому сприяє еволюція платіжних систем, яка дозволяє здійснювати покупку товарів практично з будь-якої точки планети.

Важливим інструментом маркетингу є система автоматизованого перекладу інформації інтернет-ресурсів, що більше розширює потенційну аудиторію.Визначальними є результати аналізу фінансової діяльності компанії Google, яка сьогодні є одного з провідних гравців Інтернет-ринку. Розглянувши відповідну статистику, можна спостерігати показову динаміку[6], яка зображена на рисунку 4.

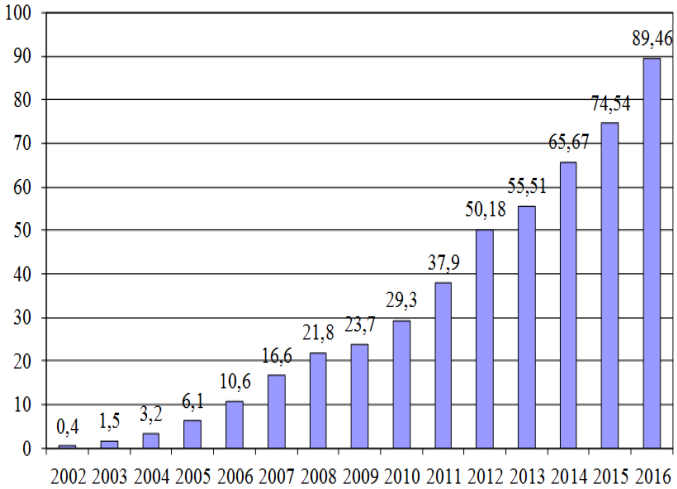

Рис.4 Валовий дохід Google в млн. дол. США

За наведеними даними можна стверджувати про стрімке зростання ринку, базою якого є мережеві технології. А з огляду на той факт, що в кінці 2016 року мобільний трафік обігнав трафік персональних комп'ютерів[3], треба зауважити про революційні явища маркетингу в плані ширини і глибини інструментального арсеналу.

За прогнозами маркетологів і аналітиків інтернет-маркетинг в 2017 році найбільш активно розвиватиметься у напрямках, які зображені на рисунку 5 [7].

Рис.5 Найбільш розвинуті сфери інтернет-маркетингу на 2017 у % від кількості респондентів

Таким чином абсолютно ясно, що інтернет-маркетинг стає все більш вагомим інструментом просування практично будь-якого виду продуктів в порівнянні з традиційним маркетингом. Також не виключено, що протягом найближчого десятиріччя даний вид маркетингу стане домінуючим в зв'язку з прогресуючим зростанням сфер його застосування.

Висновки. Виходячи з перерахованого вище можна зробити висновок, що розробка і використання коштів та інструментів інтернет-маркетингу є необхідною складовою маркетингової діяльності практично будь-якого підприємства, метою якого є ефективна діяльність на рику. Інтернет-маркетинг став невід'ємним інструментом який безпосередньо впливає на конкурентоспроможність підприємства і результати його діяльності.

Список використаних джерел:

1. The Internet Marketing Blog [Елекронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.thewebforbusiness.com/the-passioneers-blog#.WKF7AThfCB0. (Accessed 7 April 2017)

2. Number Of Internet Users Worldwide From 2005 To 2016 [Елекронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.statista.com/statistics/273018/number-of-internet-users-worldwide. (Accessed 7 April 2017)

3. 5 Perspectives Pour Le Marketing Digital En 2017 [Елекронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.marketing-professionnel.fr/tribune-libre/prospective-marketing-digital-201702.html. (Accessed 7 April 2017)

4. Number Of Monthly Active Facebook Users Worldwide As Of 4th Quarter 2016 [Елекронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.statista.com/statistics/264810/nu

mber-of-monthly-active-facebook-users-worldwide. (Accessed 7 April 2017)

5. Facebook's Global Revenue As Of 4th Quarter 2016 (in million U.S. dollars) [Елекронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.statista.com/statistics/422035/facebooks-quarterly-global-revenue. (Accessed 7 April 2017)

6. Annual Revenue Of Google From 2002 To 2016 (in billion U.S. dollars) [Елекронний ресурс].– Режим доступу: https://www.statista.com/statistics/266206/googles-annual-global-revenue. (Accessed 7 April 2017)

7. Which Marketing Activity Will Give Your Business The Biggest Incremental Uplift In Leads And Sales In 2017? [Елекронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.statista.com/statistics/190858/most-effective-online-marketing-channels-according-to-us-companies. (Accessed 7 April 2017)

REFERENCES:

1. The Internet Marketing Blog [Online]. – available at https://www.thewebforbusiness.com/the-passioneers-blog#.WKF7AThfCB0. (Accessed 7 April 2017)

2. Number Of Internet Users Worldwide From 2005 To 2016 [Online]. – available at https://www.statista.com/statistics/273018/number-of-internet-users-worldwide. (Accessed 7 April 2017)

3. 5 Perspectives Pour Le Marketing Digital En 2017 [Online]. – available at http://www.marketing-professionnel.fr/tribune-libre/prospective-marketing-digital-201702.html. (Accessed 7 April 2017)

4. Number Of Monthly Active Facebook Users Worldwide As Of 4th Quarter 2016 [Online]. – available at https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide. (Accessed 7 April 2017)

5. Facebook's Global Revenue As Of 4th Quarter 2016 (in million U.S. dollars) [Online]. – available at https://www.statista.com/statistics/422035/facebooks-quarterly-global-revenue. (Accessed 7 April 2017)

6. Annual Revenue Of Google From 2002 To 2016 (in billion U.S. dollars) [Online].– available at https://www.statista.com/statistics/266206/googles-annual-global-revenue. (Accessed 7 April 2017)

7. Which Marketing Activity Will Give Your Business The Biggest Incremental Uplift In Leads And Sales In 2017? [Online]. – available at https://www.statista.com/statistics/190858/most-effective-online-marketing-channels-according-to-us-companies. (Accessed 7 April 2017)

С.Н. Богданов, *кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры предпринимательства, менеджмента организаций и логистики, Запорожский национальный университет, г. Запорожье.*

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГА КАК УНИКАЛЬНОГО ИНСТРУМЕНТА ДЛЯ ПРОДВИЖЕНИЯ ПРОДУКТА

Актуальность исследуемой темы предопределена динамикой роста Интернет-сектора маркетинга который стремительно прогрессирует. Важность и целесообразность использования его потенциала невозможно переоценить в современных условиях. Предметом исследования являются аналитические и прикладные аспекты развития инструментов маркетинга.

Цель – исследование развития базы, и инструментов продвижения продукта во всемирной сети Интернет. Базовыми принципами исследования выступают аналитический, системный и сравнительный методы использованные информационный и аксиологичний подходы.

Научная значимость работы заключается в исследовании процесса развития сферы использования глобальной информационной сети с учетом особенностей развития информационной сферы в мире.

Как вывод приводится необходимость разработки и использования средств и инструментов интернет-маркетинга, как составляющей маркетинговой деятельности практически любого предприятия, целью которого является эффективная деятельность на рынке. Утверждается роль Интернет-маркетинга, как неотъемлемого инструмента, который непосредственно влияет на конкурентоспособность предприятия и результаты его деятельности.

Ключевые слова: интернет-маркетинг, потребление, информация, продвижение.

S.BOGDANOV, *Ph.D. in Economics, Associate Professor at the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Ukraine*

PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF INTERNET MARKETING AS A UNIQUE TOOL FOR THE PROMOTION OF THE PRODUCT

The relevance of the topic is predetermined by the dynamic growth of the Internet marketing sector, which is rapidly progressing. In modern conditions of the *spread* of communications and *information technologies* the importance and expediency of using its potential cannot be overemphasized.

Purpose. The goal is to study the development of the database and tools for promoting the product in the worldwide Internet.

Design/methodology/approach. The basic principles of research are analytical, systemic and comparative methods, information and axiological approaches have been used.

Findings. The subject of the study are analytical and applied aspects of the development of marketing tools. The Internet marketing facilities and tools are considered as the essential components of marketing activities of almost any enterprise, aspiring to work effectively in the domestic and international market. Therefore, the need of qualitative projection and usage of Internet marketing facilities and tools is justified. Analysis of the development of Internet marketing technologies and the dynamics of their spreading allows to make a forecast, according to which this type of marketing will become dominant over the next decade due to the progressive growth of its application areas.

Research limitations/implications. The paper clearly substantiates the role of Internet marketing as an integral tool that directly affects the competitiveness of the enterprise and the results of its activities.

Originality/value. The scientific significance of the work is manifested in the research of the issues of global information network usage and the development of such activity in the aspect of the development of the information sphere in the world as a whole.

Keywords: Internet marketing, consumption, information, promotion.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 330.341

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

О.А. Онищенко, *кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

Актуальність досліджуваної теми зумовлена нагальною необхідністю підвищення рівня інноваційності виробничого потенціалу вітчизняного підприємництва з огляду на визначальну роль інновацій в розвитку економіки країни. Предметом дослідження є теоретико-методологічні та прикладні аспекти формування і реалізації стратегій підприємств.

Мета – дослідження питання стратегічного розвитку вітчизняних підприємств в умовах сучасних інноваційних трансформацій. Базовими принципами дослідження виступають історичний, системний та порівняльний методи, використані інституціональний та структурно-функціональний підходи.

Наукова значущість роботи полягає в дослідженні процесу стратегічного розвитку підприємств з урахуванням особливостей розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Як висновок наводиться необхідність активізації інноваційної діяльності вітчизняного підприємництва із впровадженням актуальних стратегій розвитку. На практиці це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності української економіки та прискорить процес інтеграції країни в світове господарство.

Ключові слова: *інноваційна діяльність, економічний розвиток, підприємництво, формування стратегії.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується все більш зростаючою роллю науково-технічного прогресу у забезпеченні конкурентоспроможності національних економік. Саме тому розвиток інноваційної та науково-технічної сфер діяльності набуває стратегічного значення. Дослідження теоретичних та практичних питань побудови та управління інноваційною сферою, впровадження інноваційної продукції та технологій є особливо важливим для підприємств як головних суб'єктів мікроекономіки, які, у свою чергу, повинні формувати відповідні стратегії з метою забезпечення сталого розвитку в умовах сучасних інноваційних трансформацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інноваційного розвитку України та інноваційної діяльності підприємств привертають увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Значення інноваційної діяльності для забезпечення стабільного економічного розвитку країни досліджували в своїх працях О.І. Амоша, В.М. Гейць, А.А. Гриценко, А.С. Гальчинський, А.І. Даниленко, К.О. Дорошкевич, І.Ю. Єгоров, М.О. Кизим, Д.О. Крикуненко, Е.М. Лібанова, О.В. Макарова, О.О. Маслак, І.В. Одотюк, М.Є.Чулаєвська, К.К. Баранцева, А.В. Череп , Л.Ф. Чумак, та інші.

Однак, більша частина науковців у своїх працях акцентували увагу на окремих питаннях впровадження інноваційної діяльності на підприємствах та його значення для економіки країни. Водночас питання формування відповідних стратегій вітчизняними підприємствами в умовах сучасних інноваційних трансформацій є недостатньо

вивченим та потребує значно більшої уваги з огляду на його істотну актуалізацію.

Постановка завдання. Метою наукової статті є дослідження питання стратегічного розвитку вітчизняних підприємств в умовах сучасних інноваційних трансформацій. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі основні завдання: проаналізовано динаміку розвитку підприємницької та наукової діяльності в Україні за останні роки, розглянуто особливості розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, визначено стан та перспективи розвитку державної підтримки інноваційної діяльності, досліджено питання фінансування інноваційної діяльності в Україні.

Виклад основних результатів. В умовах сучасних економічних трансформацій інновації все більше набувають комерційного значення та стають економічною необхідністю, зумовленою потребами ринку. Створення сприятливих умов для розвитку та підвищення ефективності наукової й інноваційної діяльності є пріоритетним завданням державної науково-технічної та інноваційної політики розвинених країн світу. Адже інновації визначають рівень розвитку науки та техніки і, в кінцевому результаті – розвиток економіки країни.

В сучасних ринкових умовах інновації нерозривно пов'язані із підприємництвом. Розвиток підприємництва в Україні відзначається власними специфічними ознаками – на ранніх етапах свого становлення відбувався за умов практичної несвідомості щодо принципів ведення та характеризувався відсутністю будь-якого системного підходу. Наявність якісної та чіткої стратегії розвитку для вітчизняного підприємництва на етапі становлення була, скоріше, винятком, а тенденції ринку більшістю суб'єктів не враховувалися взагалі. Як наслідок – значна частка заснованих на етапі становлення українського підприємництва бізнесів згодом не витримувала конкурентної боротьби та зникала в процесі формування ринку, що надало змогу іноземним кампаніям зайняти економічно вигідні сегменти вітчизняного ринку.

Аналіз динаміки розвитку підприємницької діяльності в Україні [6] (табл. 1) дозволяє зробити висновок про певну нестабільність процесів даної галузі.

Таблиця 1

Основні показники діяльності підприємств в Україні у 2010-2015 рр.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Кількість підприємств	360166	358662	347081	372811	341001	343440
у % до попереднього року	x	99,6	96,8	107,4	91,5	100,7
на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	83	83	80	86	79	80
Кількість зайнятих працівників	7639,1	7479,9	7388,3	7130,1	6298,5	5889,7
у % до попереднього року	x	97,9	98,8	96,5	88,3	93,5
Кількість найманих працівників	7527,5	7407,9	7290,7	7015,8	6193,0	5778,1
у % до попереднього року	x	98,4	98,4	96,2	88,3	93,3
у розрахунку на одне підприємство, осіб	21	21	21	19	18	17

За вказаних обставин набуває особливого значення необхідність переорієнтації системи принципів ведення підприємницької діяльності в країні з курсом на підвищення рівня інноваційності виробничого потенціалу суб'єктів господарювання. Вбачається, що така стратегія сприятиме підвищенню ефективності вітчизняного ринку та забезпечить конкурентоспроможність продукції за рахунок зниження енергомісткості виробництва, поліпшення її споживчих якостей, а також сприятиме збільшенню споживчого попиту на неї як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках збуту.

Саме тому необхідно провести на підприємствах модернізацію виробництва, широко впроваджувати нову техніку і технології для зменшення матеріало-, енерго- і ресурсомісткості виробництва та здійснити комплексну автоматизацію і механізацію виробничих процесів. Для вітчизняної економіки інновації та інноваційний розвиток є рушійною силою, яка спроможна забезпечити економічну незалежність України, подолати розрив з розвиненими державами. Інноваційний розвиток забезпечуватиме впровадження нових технологій, передової техніки на діючих виробничих потужностях реального сектора економіки [2].

Іншою проблемою інноваційної діяльності в країні є нерівномірність впроваджуваних інноваційної продукції та технологій. Характерною рисою впровадження інновацій в Україні є невідповідність кількості інноваційних технологій кількості інноваційним продуктів, показники яких є значно вищими. У 2015 році у виробництво впроваджено 3 136 інноваційних видів продукції. В той же час, кількість впроваджених інноваційних технологій складає 1 217 процесів [5]. Вказане співвідношення показників безальтернативно призводить до освоєння профіциту інноваційної продукції застарілими технологіями, які незмінно вимагають модернізації, а краще – впровадження відповідної кількості інноваційних технологій. Така практика відрізняється дуже вузькими можливостями застосування інновацій та є вкрай безперспективною.

У розвинених країнах світу одним з головних фінансових інструментів і основною формою прямої державної підтримки наукової та інноваційної діяльності залишається бюджетне фінансування.

В Україні в умовах бюджетного недофінансування науково-технічної та інноваційної діяльності, джерелом фінансування розробки та впровадження інноваційної продукції та технологій на вітчизняних підприємствах є власні кошти та, меншою мірою, кредити банків – за період з 2010 по 2015 рр. частки власних коштів організацій, що здійснювали наукову і науково-технічну діяльність збільшились більш, ніж у два з половиною рази та склали 9,7% та 24,6% відповідно. За останніми даними Державної служби статистики України, частка витрат на наукову і науково-технічну діяльність в Україні у 2015 р. становила менше ніж 1% ВВП – наукоємність ВВП склала 0,62%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,21% (у 2014 р. – 0,26%). Це значення є найменшим за період 2005 – 2015 рр., що свідчить про втрачання наукою здатності виконувати економічну функцію. Обсяг фінансування наукової і науково-технічної діяльності в Україні за рахунок усіх джерел у 2015 р. становив 12223,16 млн. грн., з яких за джерелами фінансування переважають, як і в попередні роки, кошти державного бюджету, проте їх частка порівняно з 2010 р. зменшилася на 6,6% – з 41,4% до 34,8%. Також відбулося зменшення більш, ніж на чверть частки коштів іноземних замовників – з 25,7% у 2010 р. до 18,2% у 2015 р. [3, с.6, 132].

З метою розвитку інноваційної діяльності в Україні вбачається необхідним стабільна державна підтримка інноваційної галузі. Треба зазначити, що в період становлення підприємництва в країні була створена достатньо ефективна відповідна законодавча база, спрямована на регламентацію наукової і науково-технічної діяльності, зокрема Закони України: «Про наукову і науково-технічну діяльність» (1991), «Про

основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності» (1991), «Про науково-технічну інформацію» (1993), «Про наукову і науково-технічну експертизу» (1995), «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» (1999), «Про спеціальну економічну зону «Яворів» (1999). Проте, тривалий час інноваційному законодавству України була властива певна фрагментарність і непослідовність. Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України була прийнята Верховною Радою лише у1999 р. А базовий закон у цій сфері «Про інноваційну діяльність» вступив у дію в 2002 р. та був доповнений Законом «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» у 2012 році, згідно з яким до стратегічних пріоритетів інноваційної діяльності в Україні строком на 2011-2021 роки належать:

- освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;
- освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки;
- освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;
- технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;
- впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;
- широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;
- розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки [4].

До найперспективніших напрямків інноваційного розвитку підприємництва в Україні традиційно відносимо: металургію сплавів, електро- та порошкову металургію, лазерну, вакуумно-дугову, електронно-променеву технології, виробництво конструкційних матеріалів ядерних реакторів, систем програмного забезпечення тощо. Ключового значення для зміцнення здоров'я громадян та подолання тенденції до депопуляції, а також для збільшення ресурсів і поліпшення якості продовольства сьогодні набувають біомедицина і біотехнологія. Створення та розвиток новітніх інформаційних технологій і систем сприятиме використанню потенціалу вітчизняного програмування і соціокультурної сфери для поширення експорту програмних продуктів. Все більше актуалізуються питання розроблення енергозберігаючих технологій і нетрадиційних енергоресурсів. Перспективним напрямом для України є розвиток авіакосмічних технологій та нового покоління засобів транспорту і зв'язку [1].

Суть державної інноваційної політики на сучасному етапі полягає в тому, щоб активізувати інноваційні процеси в пріоритетних напрямах розвитку економіки в окремих районах і забезпечити більш високі темпи економічного прогресу для всієї країни.

Тим не менш, сучасна тенденція розвитку вітчизняної інноваційної галузі вказує на відсутність чіткої державної стратегії в цій сфері. Так, за даними Державної служби статистики України, за останнє десятиріччя кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки і, відповідно, науковців, скоротилася більше, ніж на 40% [7].

Таблиця 2

Наукові кадри та кількість організацій

	Кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки	Кількість науковців, осіб
2006	1452	100245
2007	1404	96820
2008	1378	94138
2009	1340	92403
2010	1303	89564
2011	1255	84969
2012	1208	82032
2013	1143	77853
2014	999	69404
2015	978	63864

За показниками 2015 р., загальний обсяг витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт власними силами організацій становив 12224,9 млн.грн, у тому числі витрати на оплату праці – 5483,0 млн.грн, матеріальні витрати – 2472,0 млн.грн, капітальні витрати – 340,8 млн.грн, з них витрати на придбання устаткування – 285,5 млн.грн.

Питома вага загального обсягу витрат у ВВП зменшилася порівняно з показниками дворічної давнини (0,77% ВВП, у т.ч. за рахунок коштів державного бюджету – 0,33% у 2013 році) та становила 0,62%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,21%.

Для порівняння, відповідний показник країн ЄС (у 2014 році) склав: у Фінляндії – 3,17%, Швеції – 3,16%, Данії – 3,05%, Австрії – 2,99%, Німеччині – 2,87%, Словенії – 2,39%, Франції – 2,26% [7].

Не кращі показники інноваційної сфери України і за даними міжнародних установ. Так, за рейтингом інновацій та вкладу в глобальний технологічний розвиток Фонду інформації і технологічних інновацій, Україна посіла 52 місце серед 56 можливих, а в Центральній і Східній Європі – останнє [8].

Низькі інноваційні показники країни спричинили декілька факторів:

По-перше, політика торгових перекосів, що проводиться владою в рамках розвитку економіки, відповідно до якої витрати на зменшення негативних соціально-економічних наслідків державних реформ перевищують прибутки від впроваджуваних реформ, а перехресне субсидування стало звичайним явищем для багатьох сфер вітчизняної економіки;

По-друге, високі податки на продукцію інформаційно-комунікаційних технологій (5,2 відсотка) не дають змоги прискорити надходження відповідних товарів до сфери обігу. За показником найвищих податків на продукти інформаційно-комунікаційних технологій Україна посіла четверте місце. Вище знаходяться лише Кенія (6,7%), Аргентина (11%) та Туреччина (22,1%) [8];

По-третє, низький рівень фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, відповідно до якого в Україні на дослідження виділяються 90 доларів на людину, тому автори звіту внесли Україну на четверте місце знизу за цим показником. Гірші показники фінансування наукової галузі серед досліджуваних країн неявні лише в Колумбії, Філіппінах та В'єтнамі.

Для порівняння, перше місце в Центральній і Східній Європі зайняла Словенія, в якій витрати на технологічні дослідження в 17 разів більше, ніж в Україні – понад 1,5 тисячі доларів на душу.

Тим не менш, необхідно зазначити, що Україна все ще має визнаний у всьому світі значний кадровий та науково-технічний потенціал – і сьогодні це залишається чи не найперспективнішим чинником інноваційного розвитку країни. А на малий та середній бізнес традиційно покладаються надії державних органів щодо виведення країни з фінансово-економічної кризи.

За вказаних обставин, вітчизняні підприємства мають ґрунтовно підходити до питання визначення свого стратегічного розвитку. По суті формування стратегії є постановкою середньострокових і довгострокових цілей, які полягають в максимізації вигоди, насамперед, – доходу і прибутку, з урахуванням наявних можливостей. Процес потребує всебічного аналізу ринкової ситуації із застосуванням спеціально розроблених методів та технологій.

Запроваджувана інноваційна стратегія повинна відповідати наступним головним критеріям:

- визначати напрямки інноваційного розвитку підприємства, що відповідають поставленим цілям на довгостроковій основі;
- відповідати організаційній структурі, місії, засобам та формі діяльності, а також системі взаємовідносин, які існують всередині підприємства;
- зміцнювати позиції підприємства в умовах зовнішнього середовища, що змінюється.

В умовах жорсткої конкуренції на ринку, підприємства застосовують різні підходи до формування стратегії розвитку організацій. Одним з найбільш затребуваних сьогодні підходів є розроблення стратегії розвитку підприємства на основі конкурентного аналізу, заснованої на «Конкурентній стратегії» М. Портера, яка впроваджується з метою адаптації підприємства до конкурентного середовища. За умов сучасних інноваційних трансформацій застосування досліджуваної стратегії ще більше актуалізується. При використанні зазначеного підходу необхідно зважати на суб'єктне коло конкурентного середовища, до якого належать не тільки прямі конкуренти, а й інші зовнішні чинники, такі як: суверенітет споживачів та постачальників, загроза виведення на ринок товарів-замінників, загроза виходу на ринок нових гравців тощо.

Відповідно, в рівних умовах (за виключенням монополії та олігополії), підприємства, які є, по суті, посередниками між постачальниками та споживачами як кінцевими покупцями товарів та послуг, виступають в ролі «пасивних агентів» та вимушені враховувати відповідні ризики в процесі формування стратегії розвитку.

Перевагою застосування концепції розроблення стратегії розвитку підприємства на основі конкурентного аналізу є можливість виявлення слабких місць в конкурентному оточенні через його аналіз і, як наслідок, організації надприбуткової діяльності. З іншого боку, врахування зовнішніх чинників дає чітке розуміння про потенційну розстановку зовнішніх сил та значення їх впливу на оточення й саме аналізоване підприємство. Таким чином, конкурентне середовище визначає граничний потенціал прибутку для конкретної галузі.

Відповідно, головною метою застосування досліджуваної концепції є знаходження та позиціонування підприємства в галузі, де воно буде найкраще захищено від впливу зовнішніх сил та чинників або зможе зі свого боку впливати на них.

Методика розроблення стратегії полягає в розробці моделі адаптації підприємства до конкурентного середовища, яка включає базовий список конкурентних сил конкретної галузі, розділений на групи:

- загроза появи нових учасників;
- суверенітет постачальників;
- суверенітет споживачів;
- загроза появи товарів-замінників;
- внутрішня конкуренція в галузі.

Крім того, в контексті досліджуваного питання, вважається доцільним введення ще одного чинника, який має бути врахований при розробці та формуванні стратегії підприємства, а саме – перспективне впровадження інноваційної продукції й технологій суб'єктом підприємницької діяльності та конкурентами на ринку.

Для подальшого якісного позиціонування конкурентних сил вважається необхідним складання опису стосовно конкретного ринку методом визначення критеріїв «важливості», під яким розуміється рівень впливу на конкурентне середовище для даної галузі та «сильна або слабка сторона компанії» – рівень здатності компанії протистояти загрозам або скористатися наявними можливостями зовнішнього середовища. Складений список конкурентних сил з заповненими даними та проведеним аналізом служить підставою для підбору відповідних стратегічних ініціатив, здатних змінити конкурентне становище компанії. Для моніторингу прогнозованого і поточного конкурентного становища компанії можуть застосовуватися план-фактний аналіз конкурентних сил або моніторинг статусу виконання стратегічних ініціатив.

Висновки. Інноваційні процеси відіграють визначальну роль в процесі позитивних перетворень в соціально-економічній та політичній сферах. З метою збільшення темпів економічного розвитку в країні вважається необхідним активізація інноваційних процесів в пріоритетних напрямах розвитку вітчизняної економіки, що на сучасному етапі вважається неможливим без здійснення ефективної державної підтримки інноваційної діяльності.

Сучасний стан інноваційної діяльності в Україні характеризується недостатнім рів-

нем державної підтримки та фінансування, що спричиняє негативні наслідки розвитку вітчизняного підприємництва, яке має низький рівень мотивації щодо запровадження інновацій та вдосконалення технологій.

Іншими негативними чинниками, які гальмують розвиток інноваційної діяльності в Україні є недосконала податкова система, а саме – високі податки на продукцію інформаційно-комунікаційних технологій, що є одними з найвищих в світі. Як наслідок – неможливість прискорення надходжень інноваційної продукції до сфери обігу. Не оминула сферу інноваційної діяльності в Україні й вже звична для органів державної влади політика торгових перекосів та перехресного субсидування. Унеможливлює впровадження інновацій на підприємствах й слабкий розвиток інфраструктури трансферу технологій, що відіграє головну роль не тільки в процесі залучення інновацій на внутрішньому ринку, а й виступає необхідною передумовою інтеграції України у світове господарство.

За вказаних обставин важко переоцінити значення внеску інноваційних підприємств до економічного розвитку країни, які за відсутності достатнього державного фінансування вимушені нести ризики інноваційної діяльності самостійно та за рахунок власних коштів. Аналіз досліджуваного питання дозволяє зробити висновок про нагальну необхідність збільшення рівня державної підтримки інноваційної діяльності вітчизняних підприємств та віднесення галузі інновацій до пріоритетних напрямків державної політики.

Індикатором розвитку інноваційної галузі країни виступає, зокрема, й відповідна діяльність підприємств, які виступають головними суб'єктами мікроекономіки та мають враховувати інноваційний фактор при формуванні та здійсненні стратегії розвитку, що є необхідною умовою їх подальшого ефективного існування. За умов сучасного інноваційного розвитку та його значення для економіки країни, процес формування та здійснення стратегії розвитку має бути неодмінно пов'язаний із запровадженням різного роду інноваційної продукції та технологій з метою забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

Подальше дослідження питання розвитку вітчизняних підприємств в умовах сучасних інноваційних трансформацій істотно актуалізується та набуває особливого значення в процесі інтеграції України в світове господарство, оскільки виключно високий рівень інноваційної діяльності підприємств сьогодні є необхідною умовою для досягнення достатнього рівня ефективності вітчизняного ринку та забезпечення конкурентоспроможності продукції національного виробника на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Список використаних джерел:

1. Бурлака В. Г. Пріоритетні напрями науково-технологічного та інноваційного розвитку економіки України // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2014. – №12 – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4705

2. Коновал В. В. Проблеми інноваційного розвитку виробничого потенціалу підприємств легкої промисловості // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013. – №4 – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1957

3. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2015 рік: Аналітична довідка. – К.: Український інститут науково-технічної і економічної інформації, 2016. – 199с.

4. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. – N 19-20, ст.166.

5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Впровадження інновацій на промислових підприємствах. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Діяльність суб'єктів господарювання. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

7. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ nauka_u.htm

8. Ezell, J., Nager, B. and Atkinson, D. (2016), Contributors and Detractors: Ranking Countries' Impact on Global Innovation. Information Technology & Innovation Foundation. January 2016, [Online], available at http://www2.itif.org/2016-contributors-and-detractors.pdf?_ga=1.178380963.602353758.1458130505, (Accessed 9 March 2017).

REFERENCES:

1. Burlaka, V. (2014), "Priority guidelines of scientifico-technological and innovative development of Ukraine's economy", *Efektyvna ekonomika*, [Online], Vol.12, available at http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4705, (Accessed 9 March 2017).

2. Konowal, V. (2013), "The problems of innovative development of enterprises of light industry production capacity", *Efektyvna ekonomika*, [Online], Vol.4, available at http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1957, (Accessed 9 March 2017).

3. Ukrainian Institute of Scientific, Technical and Economic Information, (2016), *Stan rozvytku nauky i tekhniky, rezul'taty naukovoi, naukovo-tekhnichnoi, innovatsijnoi diial'nosti, transferu tekhnolohij za 2015 rik: Analitychna dovidka* [The state of science and technology development, the scientific and technical, innovational results, the state and development of technology transfer 2015: Analytical background], Kyiv, Ukraine, (In Ukrainian).

4. The Law of Ukraine, (Sept. 8, 2011) No. 3715-VI "On Priority Directions Of Innovation Activity In Ukraine", *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 2012, No. 19-20, p. 166 (In Ukrainian).

5. Official State Statistics Committee of Ukraine, (2015), "Innovating in industrial enterprises", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/ (Accessed 9 March 2017), (In Ukrainian).

6. Official State Statistics Committee of Ukraine, (2015), "The activities of business entities", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/ (Accessed 9 March 2017), (In Ukrainian).

7. Official State Statistics Committee of Ukraine, (2015), "Scientific and technical activities in Ukraine", available at: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ nauka_u.htm (Accessed 9 March 2017), (In Ukrainian).

8. Ezell, J., Nager, B. and Atkinson, D. (2016), Contributors and Detractors: Ranking Countries' Impact on Global Innovation. Information Technology & Innovation Foundation. January 2016, [Online], available at http://www2.itif.org/2016-contributors-and-detractors.pdf?_ga=1.178380963.602353758.1458130505, (Accessed 9 March 2017).

О.А. Онищенко, *кандидат наук по государственному управлению, доцент, доцент кафедры предпринимательства, менеджмента организаций и логистики, Запорожский национальный университет, г. Запорожье.*

ФОРМИРОВАНИЕ СТРАТЕГИИ ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННЫХ ИННОВАЦИОННЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ

Актуальность исследуемой темы обусловлена насущной необходимостью повышения уровня инновационности производственного потенциала отечественного предпринимательства, учитывая определяющую роль инноваций в развитии экономики страны. Предметом исследования является теоретико-методологические и прикладные аспекты формирования и реализации стратегий предприятий.

Цель – исследование вопросов стратегического развития отечественных пред-

приятий в условиях современных инновационных трансформаций. Базовыми принципами исследования выступают исторический, системный и сравнительный методы, использованы институциональный и структурно-функциональный подходы.

Научная значимость работы заключается в исследовании процесса стратегического развития предприятий с учетом особенностей развития инновационной деятельности в Украине.

Как вывод приводится необходимость активизации инновационной деятельности отечественного предпринимательства с использованием актуальных стратегий развития. На практике это будет способствовать повышению конкурентоспособности украинской экономики и ускорит процесс интеграции страны в мировое хозяйство.

Ключевые слова: инновационная деятельность, экономическое развитие, предпринимательство, формирование стратегии.

O. ONYSHCHENKO, *PhD in Public Administration, Associate Professor at the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine.*

FORMATION OF THE ENTERPRISE'S STRATEGY IN THE CURRENT INNOVATIVE TRANSFORMATIONS

Purpose

The paper purpose is to study the issues of strategic development of domestic enterprises in the conditions of modern innovative transformations.

Design/methodology/approach

The basic principles of the research are historical, systematic and comparative methods, institutional and structural-functional approaches have been used.

Findings

The subject of the study is the theoretical, methodological aspects and practical applications of the formation and implementation of enterprise strategies. The relevance of the research is determined by the need to increase the level of innovation in the production potential of domestic entrepreneurship, taking into account the determining role of innovations in the development of the country's economy.

Current world economic situation is characterized by the increasing role of scientific and technological progress in ensuring the competitiveness of national economies. That is why the development of innovative scientific and technical spheres is of significant strategic importance. The innovation management theoretical issues and practical research are especially important for SMEs as the main subjects of microeconomics, which have to formulate appropriate strategies, introducing the innovative products and technologies for ensuring sustainable development in the conditions of modern innovative transformations.

As a conclusion the need to enhance innovation activity of domestic business using relevant development strategies is substantiated.

Research limitations/implications

The paper clearly provides direction for strategic development of enterprises taking into account the specific features of the development of innovative activity in Ukraine.

Originality/value

Such knowledge will help to increase the competitiveness of the Ukrainian economy and accelerate the process of integrating the country into the world economy.

Further research on the development of domestic enterprises in the context of modern innovation transformations is significantly actualized in the process of Ukraine's integration into the world economy, since an exceptionally high level of innovative activity of enterprises is a prerequisite for achieving a sufficient level of efficiency of the domestic market and ensuring the competitiveness of the national producer products.

Keywords: Innovative activity, economic development, entrepreneurship, formation of strategy.

ЛОГІСТИКА

УДК: 338.45:658.7.01:65.012.34

УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ЛОГІСТИЧНОГО ПІДХОДУ

Л.М. Бухаріна, *доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

А.В. Помогайко, *магістрант факультету менеджменту, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

Актуальність досліджуваної теми зумовлена тим, що в умовах нестабільної ситуації в країні та жорсткої конкуренції на ринку для промислових підприємств все більшого значення набуває проблема раціонального управління виробничими ресурсами. Ця тема є також актуальною й через те, що якість управління запасами на підприємстві справляє визначальний вплив на конкурентоспроможність підприємства та його фінансові результати. Предметом дослідження є економічні відносини, що складаються в процесі управління матеріальними запасами промислового підприємства.

Метою дослідження є пошук науково обґрунтованих пропозицій щодо підвищення ефективності управління матеріальними запасами промислових підприємств. Базовими принципами дослідження виступають принцип причинності та об'єктивності, системний та порівняльний методи, інституціональний та структурно-функціональний підходи.

Наукова значущість роботи полягає в дослідженні можливих шляхів вдосконалення системи управління запасами на вітчизняних промислових підприємствах.

Як висновок пропонується використовувати логістичний підхід в управлінні запасами на підприємствах та наводяться можливі варіанти систем, що можуть бути використані у практичній діяльності. На практиці це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств та покращить їх фінансові результати.

Ключові слова: *логістика, логістичний підхід, запаси, матеріальний потік, управління запасами.*

Постановка проблеми. Економічні відносини, які в значній мірі формуються в умовах невизначеності та нестабільності зовнішнього середовища, потребують високоефективних засобів і методів управління господарською діяльністю. На сьогодні ефективною системою управління в економіці є логістика. Важливим завданням логістики є управління запасами підприємства. Оптимальна система управління запасами при ефективному вкладенні оборотних коштів дозволяє забезпечити ефективну роботу виробництва та своєчасне задоволення потреб споживачів. Проте на більшості промислових підприємств виникають проблеми, що пов'язані з вибором, розробкою та впровадженням системи управління запасами на основі логістичного підходу. Вирішення даної проблеми полягає у виборі оптимальної моделі управління запасами на основі зниження витрат на зберігання матеріальних запасів та забезпечення безперебійності виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти управління матеріальними запасами розглядалися в працях

таких вітчизняних вчених, як: А.І. Баскін, О.В. Булинська, К.В. Інютіна, О.М. Невелев, Н.Д. Фасоляк, Ю.В. Богатін, І.Т. Балабанов, В.В. Ковальов, Є.С. Стоянова, А.Д. Шеремет, Н.В. Хоменко, О.М. Тридід, О.А. Круглова, Н.М. Богацька, О.М. Сумець, В.І. Перебийніс, Л.І. Нефьодов та багатьох інших.

Разом з тим існує й безліч неопрацьованих питань, що стосуються формування комплексної системи управління запасами у контексті особливостей функціонування українських промислових підприємств. Відповідно, це зумовлює необхідність глибшого дослідження та розробки необхідних заходів.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є пошук науково обґрунтованих пропозицій щодо підвищення ефективності управління матеріальними запасами промислових підприємств на основі логістичного підходу. Відповідно до поставленої мети були визначені наступні завдання:

- узагальнити теоретичні аспекти управління матеріальними запасами;
- дослідити економічну сутність запасів;
- провести порівняльну оцінку наявних підходів до управління запасами;
- розробити основні положення сучасної концепції управління матеріальними запасами;
- визначити найбільш оптимальні системи управління запасами.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринкової економіки великого значення для промислових підприємств набуває раціональне управління запасами. Удосконалення процесу управління запасами передбачає створення резервів зростання економічної ефективності, підвищення якості продукції та зниження її собівартості.

Взагалі, управління запасами – це важлива частина загальної політики управління промисловим підприємством, одна з основних цілей якої полягає у забезпеченні безперебійного процесу виробництва та реалізації продукції, а також мінімізації сукупних витрат [1].

Мета утримання та види запасів можуть бути кардинально різними відповідно до специфіки діяльності конкретного підприємства. Обсяг запасів, місця їх розташування та залежність від споживачів наступних стадій виробництва більшою мірою визначають ефективність матеріальних потоків підприємства. Незважаючи на велику кількість ознак класифікації запасів, найчастіше застосовується їх диференціація за належністю до певних логістичних операцій (сукупні, виробничі запаси, запаси постачання тощо) або функцій, які вони виконують (основні та допоміжні).

З логістичної позиції запаси – це матеріальні потоки, які вже залишили сферу виробництва, проте ще не потрапили у сферу споживання. Таким чином, запас – це форма існування матеріального потоку, що має місце в певний час і в певному місці [2].

Сьогодні основними концептуальними положеннями логістики у сфері управління запасами є:

- реалізація принципу системного підходу у процесі вирішення логістичних завдань;
- прийняття рішень на основі економічних компромісів;
- облік витрат протягом усього логістичного ланцюга;
- орієнтація на логістичні підходи в управлінні як фактору підвищення конкурентоспроможності підприємства [3].

На жаль, більшість вітчизняних підприємств на даний час використовують традиційний підхід до управління запасами, який розглядає запаси як локальне явище. Користуючись термінологією логістики, можна сказати, що такий підхід концентрується на окремих елементах логістичної системи, ігноруючи взаємодію цих елементів протягом усього часу руху матеріального потоку. Саме ця характеристика й є основним недоліком традиційного підходу до управління запасами, адже найчастіше близько 70 % вартості готової продукції промислового підприємства складають витрати, пов'язані зі зберіганням, транспортуванням, пакуванням, сортуванням тощо.

У загальному випадку традиційний підхід до управління запасами включає декілька основних етапів:

1. Визначення характеристик споживання продукції, що дозволяє оцінити можливості споживання в майбутньому.

2. Вибір можливих методичних прийомів управління та попереднє визначення характеристик закупівель та постачання.

3. Узгодження з характеристик закупівель та постачання з контрагентами на ринку.

4. Розробка методики та інструкцій для кожного рівня виконавців та за кожним елементом логістичного ланцюга [4].

У той же час, використання логістичного підходу до управління запасами передбачає отримання економічного ефекту підприємством за рахунок зниження рівня витрат на більшості етапів господарської діяльності. Для сучасних підприємств є вкрай важливим здійснення господарської діяльності з мінімальними витратами, що можливо лише за умови впровадження та використання логістичних підходів до управління, які є, по-перше, максимально адаптованими до мінливих умов зовнішнього середовища, а по-друге, є кардинально відмінними від традиційних підходів (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Порівняння логістичного та традиційного підходів до управління запасами на промислових підприємствах

Ознака	Традиційний підхід	Логістичний підхід
Управління	Управління підприємством здійснюється одноосібно та відокремлено. При цьому задача управління наскрізним матеріальним потоком не ставиться.	Управління здійснюється за принципом узгодженості. Матеріальний потік розглядається як наскрізний процес.
Умови ринку	Даний підхід передбачає функціонування підприємства на «ринку продавця», де попит перевищує пропозицію, і керівництво не має проблем із надлишковими запасами.	Даний підхід передбачає адаптацію підприємства до змін у попиті за рахунок створення кількісної та якісної гнучкості виробничих систем.
Методи здійснення закупівель	Закупівлі здійснюються рідко, проте великими партіями.	Закупівлі здійснюються часто, проте маленькими партіями.
Планування запасів	За даного підходу здійснюються максимально можливий запас матеріальних ресурсів та готової продукції.	Даний підхід передбачає відмову від створення надлишкових матеріальних запасів. Запаси перебувають у формі резерву виробничих потужностей.
Методи збуту	Мета підходу: максимізація обсягу виробництва готової продукції.	Мета підходу: виробництво невеликих партій готової продукції без втрати конкурентоспроможності за рахунок відслідковування попиту та адаптивності виробничих систем.

Таким чином, логістичний підхід розглядає управління запасами з точки зору наскрізного процесу, що має певні часові та просторові обмеження. Відповідно, на засадах такого підходу була розроблена логістична концепція мінімізації запасів. Вона передбачає використання наукового підходу до управління запасами, що дозволяє визначити оптимальний рівень запасів за мінімальних витрат на його утримання. Оптимальним обсягом запасів у цьому випадку вважається обсяг замовлення. Головною ідеєю даної концепції є те, що підприємство має утримувати лише таку кількість запасів, якої буде достатньо для задоволення його потреб. Загалом, концепція покликана нівелювати всі негативні наслідки утримання надлишку запасів, а саме високі витрати на утримання запасів, повільна реакція на вимоги споживача, ускладнення процесу управління запасами, надлишкове виробництво, збільшення собівартості продукції тощо [6].

Останніми роками також було розроблено ряд ефективних систем управління запасами на основі логістичного підходу. Ці системи орієнтовані на задоволення конкретних потреб виробництва та забезпечення необхідного рівня запасів. Серед таких систем можна виокремити наступні:

1. Система «Just in Time» («точно в термін»), яка передбачає отримання підприємством необхідних ресурсів у визначеній кількості та у визначений час. Основними цілями даної системи є скорочення кількості дефектів на виробництві, скорочення циклу виробництва, скорочення кількості запасів та виключення всіх дій із процесу виробництва, що не додають цінності продукції. Поряд із зазначеною системою також використовується інформаційна підсистема «KANBAN» («канбан»), що покликана інформаційно забезпечити та впорядкувати досягнення цілей системи «Just in Time».

2. Система планування матеріальних потреб охоплює планування обсягу запасів на трьох рівнях: програмне планування, розподіл матеріалів та управління закупівлями. Як наслідок, створюється замкнутий цикл, покликаний узгодити потреби виробництва з іншими відділами підприємства.

3. Система запитів, за якою між підприємством та постачальниками укладаються довгострокові угоди з метою отримання необхідних ресурсів у необхідний для підприємства час. Перевагою такої системи є створення конкурентних умов між постачальниками та їх безпосередня зацікавленість у постачанні ресурсів.

4. Система прогнозних показників. Ця система передбачає постійний аналіз попиту на продукцію серед споживачів, що дає можливість прогнозувати рівень продажів та, відповідно. формувати необхідні обсяги запасів для виробництва [7].

Отже, розглянувши основні особливості управління запасами на промисловому підприємстві, можна з упевненістю говорити про високий ступінь важливості цього питання. Управління запасами відчутно впливає на логістичні операції в цілому на підприємстві та вимагає ефективної взаємодії між логістичною діяльністю та плануванням. Іншими словами, для того, щоб стати успішним у сфері управління запасами, промисловим підприємствам можна запропонувати використовувати логістичний підхід «the end-to-end view of supply chain» («E2E»), що передбачає управління поточними логістичними процесами, а також синхронізацію систем планування та логістики з метою отримання економічного ефекту (рис. 1) [8].

Рис. 1. Схема управління запасами на підприємстві основі логістичного підходу «E2E»

В основі зазначеного підходу до ефективного управління запасами лежать дві ключові складові:

- чітке визначення зон відповідальності у процесі прийняття рішень на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях;
- координація всього процесу управління запасами.

Основною метою стратегічного рівня підходу «E2E» є створення загальної логістичної стратегії, яка буде координувати та контролювати весь ланцюжок постачань, проектувати складську мережу, а також інформувати нижчі рівні управління щодо цілей і рішень. Дана стратегія має відповідати загальній корпоративній стратегії підприємства та адаптуватись до умов зовнішнього середовища [8].

Тактичний рівень підходу «E2E» також вимагає жорсткої координації між функціями системи планування та логістики з метою забезпечення ефективного управління запасами відповідно до поставлених цілей продуктивності. Цей рівень є достатньо складним, тому що включає в себе два часові горизонти: середньостроковий (6-18 місяців) та короткостроковий (2-8 тижнів).

Тактичний рівень передбачає розробку середньо - та короткострокових стратегій координації та планування матеріально-технічного потенціалу. На цьому етапі, логістика покликана оцінювати реальність та досяжність поставлених цілей і вимог, враховуючи обсяг витрат, що необхідні для підтримання бажаного рівня обслуговування споживачів.

На оперативному рівні важливу роль в ефективному використанні ресурсів відіграють такі функції логістики як управління замовленнями, коректна інвентаризація та розподіл запасів. Саме на оперативному рівні підходу «E2E» вирішуються питання щодо логістичного впорядкування: потрібний час, кількість та місце.

Отже, результати аналізу процесів управління матеріальними запасами на вітчизняних промислових підприємствах дозволяють стверджувати, що в даний час стратегії управління запасами не відповідають ринковим принципам господарювання. Головною проблемою цих стратегій є відсутність цільового та комплексного підходів до формування та зберігання запасів. Варто також зазначити, що при цьому управління запасами, система планування та фінансова діяльність здійснюються відокремлено та не узгоджуються між собою. Раціоналізація запасів не розглядається як резерв економічного зростання та як фактор підвищення конкурентоспроможності, що призводить лише до погіршення фінансових результатів підприємств.

Висновок. Забезпечення ефективної роботи сучасних підприємств – це складний процес, в якому повинні бути враховані багато факторів. Управління запасами передбачає вирішення усіх поточних питань, пов’язаних із діяльністю підприємства, управлінням постачанням, реалізацією, виробництвом та діловим іміджем підприємства. Основною метою системи управління запасами є забезпечення безперебійної, ритмічної та взаємоузгодженої роботи всіх підрозділів.

У зв’язку зі специфічними умовами української економіки використання сучасних методик управління запасами майже не здійснюється. Проте будь-яке підприємство має можливості для здійснення власної оптимізації управління запасами на основі логістичного підходу, що створить умови для ведення регулярного ефективного менеджменту.

Список використаних джерел:

1. Василенко В.А. Виробничий (операційний) менеджмент: навчальний посібник / В.А. Василенко, Т.І. Ткаченко – К.: ЦУЛ, 2015. – 532 с.

2. Гаджинський А.М. Логістика: підручник / А.М. Гаджинський – М.: ВТК «Дашков і К», 2012. – 484 с.

3. Стерлігова А.Н. Управління запасами в ланцюгах постачання: підручник / А.Н. Стерлігова – М.: ІНФРА-М, 2014. – 430 с.

4. Нефьодов Л.І. Автоматизація управління багатономенклатурними запасами:

монографія / Л.І. Нефьодов, Д.О. Маркозов – Х.: ХНАДУ, 2013. – 179 с.

5. Перебийніс В.І. Логістичне управління запасами на підприємствах: монографія / В.І. Перебийніс, Я.А. Дроботя – П.: ПУЕТ, 2015. – 279 с.

6. Сумець О.М. Управління матеріальними запасами – ключовий аспект логістичної діяльності сучасного підприємства: монографія / О.М. Сумець – Х.: Міськдрук, 2014. – 255 с.

7. Тридід О.М. Логістичний менеджмент: навчальний посібник / О.М. Тридід, К.М. Таньков – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2015. - 224 с.

8. Хоменко Н.В. Товарні запаси: проблеми обліку, контролю та звітності: монографія / Н.В. Хоменко, О.В Карпенко, Ю.А. Веригіна – П.: ПУЕТ, 2013. – 153с.

REFERENCES:

1. Vasylenko, V.A. and Tkachenko, T.I. (2015), *Vyrobnychyj (operatsijnyj) menedzhment: navchal'nyj posibnyk* [The Manufacturing (Operational) Management: tutorial], TsUL, Kyiv, Ukraine.

2. Hadzhyns'kyj, A.M. (2012), *Lohistyka: pidruchnyk* [The Logistics: textbook], VTK «Dashkov i K», Moscow, Russia.

3. Sterlihova, A.N. (2014), *Upravlinnia zapasamy v lantsiuhakh postachannia: pidruchnyk* [The Inventory Management in the Supply Chains: textbook], INFRA-M, Moscow, Russia.

4. Nef'odov, L.I. and Markozov, D.O. (2013), *Avtomatyzatsiia upravlinnia bahatonomenklaturnymy zapasamy: monohrafiia* [The Automation of the Wide-Nomenclature Stocks Management], KhNADU, Kharkiv, Ukraine.

5. Perebyjnis, V.I. and Drobotia, Ya.A. (2015), *Lohistychne upravlinnia zapasamy na pidpryiemstvakh: monohrafiia* [The Logistical Inventory Management at the Enterprises: monograph], PUET, Poltava, Ukraine.

6. Sumets', O.M. (2014), *Upravlinnia material'nymy zapasamy – kliuchovyj aspekt lohistychnoi diial'nosti suchasnoho pidpryiemstva: monohrafiia* [The Inventory Management as the Key Aspect of the Logistical Activity of the Modern Enterprise: monograph], Mis'kdruk, Kharkiv, Ukraine.

7. Trydid, O.M. and Tan'kov, K.M. (2015), *Lohistychnyj menedzhment: navchal'nyj posibnyk* [The Logistical Management: tutorial], INZhEK, Kharkiv, Ukraine.

8. Khomenko, N.V., Karpenko, O.V. and Veryhina, Yu.A. (2013), *Tovarni zapasy: problemy obliku, kontroliu ta zvitnosti: monohrafiia* [The Stocks: the Problems of the Calculation, Control and Accounting: monograph], PUET, Poltava, Ukraine.

Л.М. Бухарина, *доктор экономических наук, доцент, заведующий кафедрой предпринимательства, менеджмента организаций и логистики, Запорожский национальный университет, г. Запорожье*

А.В. Помогайко, *магистрант факультета менеджмента, Запорожский национальный университет, г. Запорожье*

УПРАВЛЕНИЕ ЗАПАСАМИ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ НА ОСНОВЕ ЛОГИСТИЧЕСКОГО ПОДХОДА

Актуальность исследуемой темы обусловлена тем, что в условиях нестабильной ситуации в стране и жёсткой конкуренции на рынке для промышленных предприятий всё большее значение приобретает проблема рационального управления производственными ресурсами. Данная тема так же актуальна и потому, что качество управления запасами на предприятии оказывает определяющее влияние на конкурентоспособность предприятия и его финансовые результаты.

Предметом исследования являются экономические отношения, которые складываются в процессе управления материальными запасами промышленного предприятия.

Целью исследования является поиск научно обоснованных предложений по повышению эффективности управления материальными запасами промышленных предприятий. Базовыми принципами исследо-

вания выступают принцип причинности и объективности, системный и сравнительный методы, институциональный и структурно-функциональный подходы. Научная значимость работы заключается в исследовании возможных путей совершенствования системы управления запасами на отечественных промышленных предприятиях.

Как вывод предлагается использовать логистический подход в управлении запасами на предприятиях и приводятся возможные варианты систем, которые могут быть использованы в практической деятельности.

На практике это будет способствовать повышению конкурентоспособности украинских предприятий и улучшит их финансовые результаты.

Ключевые слова: логистика, логистический подход, запасы, материальный поток, управление запасами.

L. BUKHARINA, *Doctor of Science (Economics), Associated Professor, Head of the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine.*

A. POMOGAIKO, *student of Management Department, Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya, Ukraine.*

THE INVENTORY MANAGEMENT AT THE ENTERPRISE BASED ON THE LOGISTICS APPROACH

Recently the problem of the rational manufacturing resources management has a great influence on the enterprises' activity. This fact in the context of the unstable situation in the country and tough market competition causes the article topicality. This article topic is also relevant because of the determinative influence of the inventory management quality on the enterprises' competitiveness and their financial results. The improving inventory management process should include the creation of the cost efficiency reserves, the improvement of the products quality and the reduction of the production costs.

Purpose. The subject of the study is the economic relations developed in the process of the inventory management at the enterprise. The purpose of the paper is to determine the scientific-grounded proposals for the inventory management improving at the enterprises.

Design/methodology/approach. The basic principles of this research are the causality and objectivity principles, systematic and comparative methods, institutional and structural-functional approach.

Findings. In this article the application of the logistics approach to the inventory management at the enterprises is suggested. Also the possible inventory management systems that can be used in the practical activity are described. Today the main conceptual terms of logistics in the field of the inventory management are:

- the systematic approach implementation in the process of the logistical tasks solution;
- the implementation of the approach based on the economic compromises in the decision-making process;
- the cost accounting over the whole period of the supply chain;
- the focusing on the logistics approaches in the inventory management as the factor of the competitiveness increasing.

Research limitations/implications. The scientific significance of the article consists in the research of the possible ways of the inventory management system development at the domestic enterprises.

Originality/value. The suggested in this article measures will further the increase of the Ukrainian enterprises' competitiveness and will multiply their financial results. The implementation of the inventory management systems based on the logistics approach will secure the uninterrupted, mutually agreed and effective activity of the enterprises.

Key words: logistics, logistics approach, inventory, material flow, inventory management.

УДК: 658.7.01: 65.012.34:005.336.1

ПОКАЗНИКИ ВИМІРУ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЛАНЦЮГАМИ ПОСТАЧАНЬ

К.С. Тарабан, *аспірант кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

Актуальним питанням для внутрішнього менеджменту промислового підприємства є необхідність оцінки ефективності управління ланцюгами постачань. Управління таким ланцюгом і його окремими ланками має одночасно забезпечувати якісне задоволення потреб споживачів і мінімізацію логістичних витрат. Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні аспекти управління ланцюгами постачань.

Мета – проаналізувати показники ефективності управління ланцюгами постачань як єдиної системи.

Теоретичною основою дослідження складають методи наукового пізнання та порівняльний метод, застосовано структурно-функціональний і системний підходи.

Наукова значущість роботи полягає в дослідженні процесу управління ланцюгами постачань в умовах мінливого зовнішнього середовища.

Запропоновано використання сучасних принципів управління ланцюгами постачань для забезпечення життєздатності вітчизняних промислових підприємств.

Ключові слова: *управління ланцюгами постачань, принцип «витягування», оборотність запасів, логістичне управління, складська облікова одиниця.*

Постановка проблеми. Сучасні умови розвитку ринкової економіки потребують досягнення підприємством стабільності на ринку та закріплення його позицій серед конкурентів. Вирішення цієї проблеми пов'язане із формуванням власної ринкової стратегії, проведенням постійних маркетингових досліджень, моніторингу мікро- і макросередовища підприємства та виробленням певної моделі поведінки, що може вплинути на розвиток та освоєння нових ринкових сегментів.

Жорсткі умови конкурентної боротьби вимагають від керівництва промислових підприємств застосування прогресивних методів менеджменту в управлінні рухом товарних потоків від виробника готової продукції до споживача, побудованих на принципах логістики.

Саме концепція логістики містить у собі значні резерви економії ресурсів та оптимізації витрат на виконання логістичних операцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вимірів показників ефективності управління ланцюгами постачань присвячено багато праць як українських науковців, зокрема В.Алькеми [1], Є. Крикавський [2], А.Гаджинського, Н.Чухрай [3], так і зарубіжних вчених Дж.С.Джонсона, Дж.Есінджера, Дж.Ла-Лонда та ін. [4].

Але слід зазначити, що в більшості з досліджень відсутній комплексний підхід або розглядаються окремі аспекти управління інтегрованою структурою.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз показників виміру ефективності управління ланцюгами постачання як фактору підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства.

Виклад основних результатів. Сучасні умови глобальної економіки вимагають від вітчизняних промислових підприємств постійних нововведень для збереження частки ринку та залучення нових клієнтів.

Вітчизняне виробництво та логістика розвиваються відповідно до трьох основних тенденцій: орієнтація на клієнта, спеціалізація на ключові компетенції та залучення

інформаційних технологій в управління промисловими підприємствами.

Погоджуємося з [5], що collaborate to compete – взаємодіяти, щоб конкурувати – саме такий принцип є основним для вдалого ведення господарської діяльності на сучасних ринках, що розвиваються. Ці зміни перш за все пов'язані з появою нових форм конкурентної боротьби, що засновані на стратегічній взаємодії (collaboration) промислових підприємств. Разом з тим швидкий розвиток корпоративних інформаційних систем, Інтернету та мобільних технологій передують принципово новим можливостям підвищення ефективності господарської діяльності вітчизняних промислових підприємств на принципах взаємодії та синхронізації основних бізнес-процесів і моделей планування та управління на основі єдиних інформаційних каналів з постачальниками та споживачами по всьому логістичному ланцюгу постачання.

Також варто погодитись з аналізом експерта [6], що управління ланцюгами постачань – це координація всіх бізнес-процесів, матеріальних, інформаційних та фінансових потоків між учасниками ланцюга постачання для досягнення оптимального поєднання оперативності та ефективності.

Відомо, що будь-яка логістична система промислового підприємства складається із сукупності елементів, так званих ланок логістичної системи, між якими встановлені ієрархічні функціональні зв'язки і співвідношення. Зазначимо, що внутрішньосистемні зв'язки є більш міцними, ніж зв'язки із зовнішнім середовищем. Зазвичай вони мають циклічний характер, оскільки висвітлюють послідовність взаємовпливу матеріального та інформаційного потоків між ланками відповідного логістичного ланцюга. Кінцевою метою будь-якої ефективної системи управління ланцюгами постачання є наявність потрібного товару в потрібному місці за оптимальною ціною

Як правило, ланцюг постачання дефрагментовано, тобто включає в себе виробників, постачальників, дистриб'юторів різних рівнів, точки збуту продукції, тому, щоб максимально коректно виміряти ефективність ланцюга постачання, необхідно враховувати не тільки ефективність окремої його ланки, але й системи в цілому, бо те, що може бути «ефективним» в одному елементі ланцюга постачання, може надати негативний вплив на іншу область господарської діяльності промислового підприємства.

Тому визначати ефективність управління ланцюгом постачання необхідно глобально, використовуючи комплексний підхід.

Який би не був ланцюг постачання та під яким би кутом його не розглядали, завжди необхідно виміряти два ключових показника – оборотність запасів та швидкість реакції на зміни ринку.

Оборотність запасів – це індикатор, що показує наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для оптимізації прибутку.

Швидкість реакції на зміни ринку – показник того, наскільки швидко інформація про нову потребу конвертується в готовий продукт. Така динамічність ланцюга постачання дозволяє оперативно реагувати на коливання попиту та адаптуватися промисловим підприємствам до вимог сучасного ринку. Цей показник також відображається в продукції, що випускається, рівні наявності та нестачі запасів і втрачених продажів.

Вважаємо, що швидкість реакції на зміни ринку – це ключовий фактор при визначенні ефективності управління ланцюгами постачання, тому що ланцюг постачання ефективний в тому випадку, коли кінцевий споживач може отримати продукцію в необхідний час, в необхідному обсязі та в необхідному місці.

Ефективна концепція управління ланцюгами постачання базується на двох основних факторах – налагодження інформаційного обміну та побудові системи «витягування» замість «виштовхування».

Як відомо, головними в управлінні ланцюгами поставок є потік матеріалів, інформації та фінансів.

Матеріальні потоки включають в себе розподіл, рух та зберігання продукції або її

складових. Вони є найбільш помітним елементом ланцюга постачання, але настільки ж важливими є й інформаційні потоки, що дозволяють всім учасникам ланцюга постачання планувати та координувати спільні дії.

Ефективний обмін інформацією потребує залучення сучасних прогресивних технологій, при цьому головне для вітчизняного промислового підприємства бути адаптованим до мінливого зовнішнього середовища та певній мірі інтеграції.

Отже, промислові підприємства, що входять до ланцюга постачання будуть інтегровані один з одним за допомогою матеріальних, інформаційних та супутніх їм потоків.

Робота в такій інтеграції дозволить внутрішньому менеджменту підприємства управляти не окремими елементами логістичної системи, а системою як єдиним цілим, що, безсумнівно, підвищить конкурентоспроможність вітчизняних промислових підприємств.

Ще один важливий фактор ефективності управління ланцюгами постачання – побудова принципу «витягування». Тобто, управління запасами по всьому ланцюгу постачання повинно здійснюватись на основі фактичного споживання. В системі «витягування» на основі сукупного попиту всіх торгових точок розраховуються та створюються цільові рівні запасів. Ці рівні враховують час постачання та оптимальну партію продукції для кожної SKU (від англ. Stock keeping unit – «складська облікова одиниця»), тим самим підвищується швидкість реакції на попит та зменшується рівень запасів в логістичній системі.

Висновки. Отже, в сучасних економічних умовах України значимість логістики зростає. Використання принципів логістики в управлінні господарюючим суб'єктом є одним з резервів підвищення економічної ефективності промислового підприємства.

Підвищення конкурентоспроможності підприємств значною мірою залежить від ефективності їх логістичної діяльності в організаційних межах суб'єкта господарювання та у процесах міжсуб'єктної взаємодії з партнерами в інтегрованих ланцюгах постачання. Це обумовлює потребу в проведенні постійного моніторингу ефективності логістичних процесів та загалом ефективності системи логістики як складної організаційно-економічної та техніко-технологічної системи.

Логістичне управління підприємством може бути ефективним за умов логістизації кожної ланки ланцюга руху товарів від виробника сировини через виробництво готової продукції, а від нього до кінцевого споживача. Це потребує подальшого дослідження управління промисловим підприємством на засадах логістики в кожній ланці товароруху.

Список використаних джерел:

1. Алькема В.Г. Вдосконалення логістичних ланцюгів товаропросування молочної продукції / Логистика: проблемы и решения. - 2006. - №2. - С. 29-33.

2. Крикавський Є.В Логістичне управління: Підручник. - Видавництво Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2005. - 684 с.

3. Чухрай Н.І., Хтей Н.І., Патора Р. Партнерський маркетинг у постачанні: світовий і вітчизняний досвід // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»: Логістика. - 2004. - № 499. - С. 339-346.

4. Джонсон Дж. С. и др. Современная логистика. -7-е изд.; пер с англ. - М.: Издательский дом «Вильямс», 2002. - 624 с.

5. Иванов Д.А. Логистика. Стратегическая кооперация [Текст] / Д.А.Иванов. – М. : Вершина, 2006. – 176 с.

6. Старинский Б. Как превратить инновации для цепи поставок в деньги. – [Електронный ресурс]. – Режим доступу: http://abmcloud.com/kak-prevratit-innovatsii-dlya-tsepi-postavok-v-dengi/

REFERENCES:

1. Alkema V.G. (2006), "Improvement of logistics chains for the movement of dairy products", *Logistica: problemy i resheniya*, №2, pp.29-33

2. Krykavskiy E.V.(2005), *Logistychne up-*

ravlinnya [Logistics management], Lvivska politechnika, Lviv, Ukraine.

3. Chykhray N.I., Khtey N.I., Patora R. (2004), "Affiliate marketing in supply, international and domestic experience", *Visnyk natsionalnogo universytetu "Lvivska politechnika"*, №499, pp.339-346

4. Dshonson Dzh. (2002), *Sovremennaya logistica* [Modern logistics], Translated by English, Moscow, Russia.

5. Ivanov D.A. (2006), Logistica.Strategicheskaya kooperatsiya [Logistics. Strategic cooperation], Moscow, Russia.

6. Starinskiy B.(2017), "How to turn innovation for the supply chain into money", available at: http://abmcloud.com/kak-prevratit-innovatsii-dlya-tsepi-postavok-v-dengi/ (Accessed 20 April, 2017).

Е.К. Тарабан, *аспирант кафедры кафедры предпринимательства, менеджмента организаций и логистики, Запорожский национальный университет, г. Запорожье.*

ПОКАЗАТЕЛИ ИЗМЕРЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ЦЕПЯМИ ПОСТАВОК

Актуальным вопросом для внутреннего менеджмента промышленного предприятия является необходимость оценки эффективности управления цепями поставок. Управление такими цепями и их отдельными элементами должно одновременно обеспечивать качественное удовлетворение нужд потребителей при этом минимизировать логистические затраты.

Предметом исследования являются теоретико-методологические и практические аспекты управления цепями поставок. Цель исследования – проанализировать показатели эффективности управления цепями поставок как единой системы.

Теоретическую основу исследования составляют методы научного познания и сравнительный метод, применён структурно-функциональный и системный подходы.

Научная значимость работы состоит в исследовании процесса управления цепями поставок в условиях изменяющейся внешней среды.

Предложено использование современных принципов управления цепями поставок для обеспечения жизнедеятельности отечественных промышленных предприятий.

Ключевые слова: управление цепями поставок, принцип «вытягивания», оборотность запасов, логистическое управление, складская учетная единица.

K. TARABAN, *postgraduate student of the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya, Ukraine.*

ACTIVITIES OF MEASUREMENT EFFECTIVENESS MANAGEMENT OF SUPPLIES CHAINS

A topical question for the internal management of an industrial enterprise is the need to evaluate the effectiveness of supply chain management. The management of such chains and their separate elements must simultaneously ensure quality customer satisfaction while minimizing logistics costs.

The subject of the research are theoretical-methodological and practical aspects of supply chain management.

The purpose of the research is to analyze the activities effectiveness of supply chain management as a uniform system. The theoretical basis of the research is the methods of scientific knowledge and comparative method, used are structural-functional and systemic approaches. The scientific meaning of the research is to study the process of supply chain management in a changing environment.

Research limitations/implications. In the research the process of supply chain management in a changing environment is analyzed. It is proposed to use modern principles of supply chain management for ensure the vital activity of the industrial enterprises.

Findings. Effective and rational logistic support of business plays an extremely significant part in regard to high economic results.

The logistics chain is an important category and object of management in the system of entrepreneurial logistics. The common management of such a chain and its separate links has at the same time the provision of quality customer satisfaction and minimization of logistics costs.

Originality/value. Consequently, to ensure the viability of domestic industrial enterprises progressive management methods – namely the principles of logistic management of production – are to be used.

Keywords: supply chain management, the principle of «stretching», stock turnover, logistic management, warehouse accounting unit.

УДК 338.45: 65.012.34

ОПТИМІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА СКЛАДІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

В.О. Шишкін, *кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

М.С. Ніколов, *магістрант факультету менеджменту, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

У сучасних умовах господарювання промислових підприємств особливу увагу привертають питання, що пов'язані з оптимізацією їх діяльності. Враховуючи, що умовою безперервного перебігу виробничих процесів на будь-якому підприємстві є створення певних запасів матеріальних ресурсів, питання оптимізації логістичних процесів саме на складі набуває все більшої актуальності. Серед найбільш проблемних зон у сфері складської логістики, що потребують оптимізації, можна виокремити такі напрямки, як незадовільний рівень системи обліку та інформаційного забезпечення складів, відсутність можливості оперативного обміну інформацією між усіма учасниками процесу, недостатній рівень контролю за рухом ресурсів, низький рівень автоматизації складських робіт, відсутність ведення статистики й аналізу, що унеможливлює прогнозування основних показників тощо.

Предметом дослідження є економічні відносини, що складаються в процесі управління діяльністю складу промислового підприємства.

Метою статті є пошук науково обґрунтованих пропозицій щодо шляхів організації та оптимізації логістичних процесів на складі. Базовими принципами виступають принцип причинності та об'єктивності, системний та порівняльний методи, інституціональний та структурно-функціональний підходи.

Наукова значущість статті полягає в дослідженні можливих шляхів вдосконалення системи управління діяльністю складу на промислових підприємствах.

Як висновок пропонується використовувати рекомендації закордонних фахівців, узагальнену схему оптимізації логістичних процесів на складі та варіанти методик, що можуть бути використані у практичній діяльності підприємств. На практиці це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та покращить їх фінансові результати.

Ключові слова: *оптимізація, логістичні процеси, склад, складські операції, матеріальні ресурси, ABC-аналіз, система WMS, система «pick-to-light».*

Постановка проблеми. Аналіз діяльності промислових підприємств показує, що існує пряма залежність між основними економічними показниками їх роботи та підходами до управління запасами та складами. У певний момент часу будь-яке підприємство, що займається виробничою діяльністю, стикається з необхідністю змін у технології роботи складу.

Складські системи характеризуються великим різноманіттям операцій, що регулярно виконуються. Проте, ефективність їх роботи, незалежно від складських площ, обсягу продукції, що зберігається, та технологій вимагає вирішення наступних завдань:

- ефективне використання складських площ;

- оптимізація й автоматизація складу, розміщення товару відповідно до оптимальних для даного складу стратегій розміщення;

- мінімізація кількості непродуктивних операцій з ресурсами на складі;

- підвищення оборотності складу тощо.

Грамотний підхід до проектування та впровадження змін дозволяє підвищити якість роботи складу за мінімальних витрат та у короткий термін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні питання розвитку основоположних логістичних процесів в економіці достатньо досліджені багатьма вченими як в Україні, так і за кордоном. Серед вчених, що займались дослідженням питання перебігу логістичних процесів на складі можна відзначити: вітчизняних вчених, як: А.І. Баскін, О.В. Булинська, К.В. Інютіна, О.М. Невелев, Н.Д. Фасоляк, Ю.В. Богатін, І.Т. Балабанов, В.В. Ковальов, Є.С. Стоянова, А.Д. Шеремет, І.П. Тиранський, Н.В. Хоменко, О.М. Тридід, О.А. Круглова, Н.М. Богацька, Т.Г. Дудар, О.М. Сумець, В.І. Перебийніс, Л.І. Нефьодов та багатьох інших. Проте в економічній науці недостатньо досліджені питання, що присвячені оптимізації логістичних процесів саме на складах промислових підприємств, у зв'язку з чим дана тема й привертає увагу.

Постановка завдання. Метою дослідження є пошук науково обґрунтованих пропозицій щодо шляхів організації та оптимізації логістичних процесів на складі. Відповідно до поставленої мети були визначені наступні завдання:

- розглянути сутність поняття «склад» та теоретичні основи організації логістичних процесів на складі;

- визначити основні елементи процесу оптимізації складських операцій;

- визначити найбільш оптимальні методики вдосконалення логістичних процесів на складі.

Виклад основного матеріалу. Логістичні процеси на складі вирізняються складністю та пов'язані з великими витратами праці та коштів. Вони вимагають повної узгодженості всіх процесів на підприємстві: від постачання виробничих ресурсів до виконання замовлень споживачів. Умовно логістичні процеси на складі можна розділити на три основні етапи:

- операції, що спрямовані на забезпечення достатнього обсягу матеріальних запасів для виробництва;

- операції, що пов'язані з фактичним отриманням ресурсів та оформленням документації;

- операції, що спрямовані на безпосереднє задоволення потреб виробництва відповідно до замовлень споживачів [1].

Враховуючи, що логістичні процеси на складі є вкрай важливими для успішного функціонування підприємства в цілому, на більшості підприємств для оцінки їх ефективності застосовують систему ключових факторів впливу, що допомагає керівництву своєчасно аналізувати «вузькі місця» та вживати необхідні заходи (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові фактори впливу на логістичні процеси на складі

Ключові фактори	Показники ефективності
Якість складського сервісу та задоволення споживачів	- забезпечення виконання замовлень у відповідний термін, у повному обсязі та за необхідними параметрами; - підтримка достатнього рівня запасів на складі; - мінімізація кількості повернень замовлень, помилок у їх виконанні та кількості випадків втрат, розкрадань, псування тощо.
Використання інвестицій	- швидкість та кількість оборотів запасів; - ефективність використання оборотного капіталу; - контроль оптимального рівня запасів на складі; - вкладення інвестицій в основні фонди (складську інфраструктуру та технологічне обладнання).
Транспортні витрати	- обсяг витрат на управління складськими запасами та внутрішньо складське транспортування; - обсяг витрат, що пов'язані з забезпеченням якості продукції та сервісу; - обсяг витрат, що пов'язані з процедурами виконання замовлень;

	- обсяг загальних логістичних витрат на одиницю інвестованого капіталу.
Час логістичних циклів	- час обробки та доставки замовлень; - час підготовки та комплектації замовлень.
Продуктивність складських операцій	- кількість оброблених замовлень в одиницю часу; - ефективність використання складського простору; - кількість операцій з вантажопереробки на одиницю часу.

Таким чином, до ключових факторів, що впливають на ефективність логістичного процесу, слід відносити: якість складського сервісу і задоволення запитів споживачів, використання інвестицій, рівень логістичних витрат, тривалість логістичних циклів, продуктивність складських операцій. Відповідно до зазначених показників ефективності логістичних процесів на складі можна сформулювати основні принципи, за якими має будуватись логістична система складу:

1. Забезпечення ефективності використання складських потужностей.

2. Забезпечення високого рівня технічного оснащення складів.

3. Послідовність, раціональність та системний підхід [2].

Як вже було зазначено, ефективність складських операцій є одним з головних факторів успіху будь-якого підприємства. За кордоном питання підвищення ефективності логістики складів привертає увагу багатьох спеціалістів. Так, наприклад, всесвітньо відома корпорація W&H Systems, що займається розробкою інноваційних рішень в сфері управління логістичними процесами, пропонує декілька порад щодо оптимізації складських операцій:

1. Зведіть до мінімуму кількість ручних операцій. Використання ручних операцій на складі може призвести до затримок під час обробки замовлень та виникненню помилок. Автоматизація логістичних процесів на складі, а саме процесів комплектування замовлень, пакування та доставки, мінімізує кількість помилок та підвищить ефективність роботи складу.

2. Застосовуйте електронні інформаційні системи управління складом. Можливості, що пропонують такі системи, допомагають керувати обладнанням та матеріальними ресурсами в реальному часі, що максимізує продуктивність системи з мінімальним ризиком виникнення затримок.

3. Використовуйте принцип логічного впорядкування матеріальних ресурсів на складі. Запаси необхідно зберігати на складі, розташовуючи їх таким чином, щоб кожен працівник міг максимально швидко знайти необхідний ресурс. Такий підхід значно знизить вірогідність втрати запасів та пришвидшить роботу персоналу.

4. Збирайте оперативну інформацію про процеси складування в режимі реального часу. Нестабільність зовнішнього середовища та мінливість потреб споживачів вимагають від сучасних підприємств гнучкості. Відповідно процес вдосконалення логістики складу та досягнення цілей підприємства не можливі без збору та аналізу інформації про стан речей на складі в режимі реального часу. Безперервний аналіз продуктивності складських процесів сприяє прийняттю більш обґрунтованих рішень та підвищенню адаптивності підприємства.

5. Впроваджуйте нововведення поступово. Впровадження певних нововведень у процеси функціонування складу може створити додаткові складнощі, що гарантовано сповільнить його роботу, заплутає співробітників та створить безліч непотрібних задач. Тому впроваджувати нововведення на складі необхідно поступово, адаптуючи їх у внутрішньому середовищі підприємства та навчаючи працівників.

6. Узгодьте логістичні процеси на складі з іншими процесами на підприємстві. Маючи наскрізну інформацію щодо всіх процесів на підприємстві та їх взаємоузгодженості з логістичними процесами на складі, можливо усунути не лише велику кількість бар'єрів, а й максимізувати фінансові результати та створити нові конкурентні переваги.

7. Встановіть ключові показники ефективності. Контролюючи результати функ-

ціонування складської системи, підприємство може своєчасно перешкоджати виникненню проблем, вносити певні зміни в процес управління логістичними процесами та підвищувати ефективність своєї діяльності [3].

Останнім часом більшість підприємств переоцінила роль складу та його вплив на функціонування всієї виробничої системи. Раніше вважалось, що складське господарство – це лише центр витрат, що не приносить жодної користі. Сьогодні ж зміни зовнішнього середовища та мінливість потреб споживачів спонукають підприємства на думку, що склад може стати вагомою конкурентною перевагою, яка надасть змогу успішно функціонувати на ринку та збільшити фінансові результати. Проте утримання складу може стати конкурентною перевагою підприємства лише за умови оптимізації його діяльності, а саме зниження витрат, підвищення ефективності, а також забезпечення точності та продуктивності логістичних процесів. Варто також пам'ятати й про необхідність управління логістичними процесами на складі не лише на операційному, а й на стратегічному рівні.

Питання оптимізації функціонування складу є комплексним та передбачає застосування певного алгоритму дій. У загальному вигляді процес оптимізації логістичних процесів на складі можна представити у вигляді таких послідовних етапів:

1. Дослідження технологічних процесів (логістична експертиза).

2. Планування, розробка рішень та проектування технології роботи складу.

3. Підготовка складу до впровадження змін та власне впровадження [4].

Метою першого етапу є виявлення ключових проблем, нівелювання яких надасть відчутний результат за умови мінімальних витратах ресурсів та часу. Для досягнення цієї мети слід визначити перелік бізнес-процесів, дослідити їх, провести оцінку та ранжування виявлених проблем. Як правило, серед логістичних процесів на складі виокремлюють власне складські бізнес-процеси (приймання товарів, розміщення, комплектація та відвантаження замовлень, інвентаризація тощо) та суміжні процеси, які стосуються взаємодії складу з іншими підрозділами підприємства (управління запасами, закупівля матеріальних ресурсів, організація постачання, доставка замовлень тощо).

Для опису зазначених бізнес-процесів на складі можна використовувати безліч методик. Однією з найвідоміших та найбільш оптимальних методик є побудова схеми інформаційних потоків, в ході якої відбувається виявлення суперечок комунікації та управління, а також виявлення наявних проблем складу. Як правило, серед найпоширеніших проблем найбільш критичними є неефективне використання простору складу або окремих його зон, невідповідність параметрів складських приміщень інтенсивності товаропотоку [4].

Наступний етап оптимізації полягає в плануванні, проектуванні та прийнятті відповідних рішень щодо власне роботи складу. Планування простору складу включає декілька необхідних елементів для прийняття проектних рішень:

1. Визначення кількості та конструкції місць зберігання на складі.

Для розрахунку оптимальної конструкції та необхідної кількості місць зберігання на складі використовуються значення нормативів запасів, вагові та габаритні характеристики продукції та вимоги до умов зберігання.

Для всіх типорозмірів місць зберігання, що використовуються на складі або плануються до використання, розраховується коефіцієнт заповнення ресурсами за їх вагою та обсягом. Відповідно, оптимальними вважаються місця зберігання з найбільшими коефіцієнтами заповнення за кожним ресурсом окремо.

Такий підхід до проектування місць зберігання дозволяє максимально ефективно використовувати простір складу, дотримуватись балансу та стандартизувати місця зберігання на складі.

2. Розробка алгоритмів ефективного розміщення товарів.

Розробка алгоритмів ефективного розміщення товарів у місцях зберігання та маршрутів комплектації також проводиться на даному етапі та спрямована на підвищення ефективності використання складського простору, скорочення часу комплектації замовлень, простоїв техніки.

Принципи розміщення товарів на складі залежать від способу комплектації замовлень. Для скорочення часу комплектації ресурси в зоні зберігання можуть бути згруповані, наприклад, за габаритами або за швидкістю їх оборотності.

Не менш важливим елементом другого етапу оптимізації є проектування технології роботи складу. Метою цього під етапу є досягнення найефективнішого розподілу функцій, повноважень та зон відповідальності персоналу складу на основі процесного підходу, що дозволяє забезпечити прозорість складських процесів та підвищити їх керованість, забезпечити необхідний рівень якості виконання замовлень.

В першу чергу, формується загальний перелік усіх процесів на складі, серед яких можна виокремити регулярні операції, що виконуються щодня, та періодичні операції. До регулярних операцій, зазвичай, відносять планування роботи зміни, розвантаження та приймання товару, маркування товару, його розміщення на складі, комплектація замовлень, їх пакування та розміщення в зоні комплектації з консолідацією за маршрутами відвантаження, інвентаризація тощо.

Періодичні ж операції виконуються в разі появи нестандартних ситуацій, проте вони також підлягають формалізації. До таких операцій відносять такі операції як обробка неліквідної продукції, організація повернення постачальникам, виявлення браку та робота з ним, вибіркова інвентаризація тощо.

Всі заплановані операції на складі підлягають ретельному опрацюванню та опису у вигляді робочих інструкцій з урахуванням того, що всі операції на складі повинні бути відображені в документах та інформаційній системі [4].

Завершальний етап оптимізації роботи складу передбачає впровадження всіх запланованих змін. Для успішного впровадження змін на складі можна порекомендувати покращити інформаційну систему, провести необхідні зміни топології складу та навчання персоналу. Невід'ємними елементами третього етапу також є контроль за впровадженням змін, своєчасне коректування рішень, тестування елементів інформаційної системи, розробка функціональних інструкцій, навчання персоналу, участь в яких мають брати безпосередньо автори прийнятих рішень та відповідні фахівці з логістики. Варто відзначити, що участь експертів з логістики у процесі оптимізації роботи складу на етапі впровадження змін дозволить істотно знизити ризики перехідного етапу, підготувати персонал та отримати максимальний ефект від змін у складських технологіях [4].

Розглядаючи конкретні методи оптимізації логістичних процесів на складі, можна запропонувати безліч варіантів, проте серед них є декілька найбільш ефективних: ABC-аналіз та система WMS (Warehouse Management System, система управління складом).

Використання ABC-аналізу в процесі оптимізації роботи складу передбачає категоризацію матеріальних запасів. Зазвичай, запаси розподіляють на три категорії: A, B та C, при чому категорія A включає найбільш значущі елементи, а категорія C – найменш значущі. Відповідно до ABC-аналізу, підприємство має проаналізувати стан власних матеріальних запасів та проранжувати їх на підставі наступних рекомендацій:

1. Категорія A (10-20% запасів). До цієї категорії відносять запаси з високою річною споживчою цінністю. Для цієї групи політика підприємства має передбачати більш суворий контроль зберігання запасів, забезпечувати безпечність складу та постійно й чітко прораховувати виробничу потребу в них. Зрозумілим є й те, що ці запаси є пріоритетними й підприємство має пос-

тійно контролювати їх наявність на складі та не допускати утворення дефіциту.

2. Категорія В (30% запасів). До цієї категорії відносять запаси з середньою річною споживчою цінністю. Такі запаси мають свої переваги, проте потребують постійного моніторингу з боку керівництва щодо можливості їх переміщення в категорію А чи, навпаки, в категорію С.

3. Категорія С (50% запасів). До цієї категорії відносять запаси з найнижчою річною споживчою цінністю. У процесі управління даною категорією запасів підприємство має застосовувати підхід, що полягає в оновленні певного виду запасу лише після утворення дефіциту, тобто забезпечувати його мінімальну кількість на складі. Також підприємство має регулярно аналізувати дану категорію запасів з метою виявлення необхідності їх утримання на складі взагалі [5].

Іншим підходом до оптимізації функціонування складу є застосування системи WMS. За допомогою цієї системи здійснюється управління логістичними процесами на складі в режимі «on-line».

Незалежно від особливостей діяльності підприємства, обсягів його складів, типу продукції, що зберігається, та рівня підготовки персоналу, автоматизація управління складськими операціями з використанням системи WMS допоможе підвищити ефективність роботи складу. Впровадження такої системи на підприємстві відкриває доступ до планування, виконання та контролю всіх технологічних операцій складу в реальному часі [6].

Серед переваг впровадження системи WMS можна виокремити наступні:

1. Планування та забезпечення цільових показників ефективності:

- ефективність використання складських площ;
- ефективність використання обладнання;
- ефективність роботи персоналу;
- часові нормативи виконання логістичних операцій;
- управління якістю;
- універсалізація логістичних процесів тощо.

2. Скорочення витрат:

- зменшення витрат на утримання та зберігання запасів;
- зменшення втрат від помилок у роботі складу;
- зменшення втрат, що пов'язані з низькою якістю обслуговування споживачів;
- зменшення втрат, що пов'язані з низьким рівнем інтеграції складу та іншими підрозділами підприємства тощо.

3. Вдосконалення технологій та розвиток персоналу:

- створення або поліпшення технології роботи складу;
- впровадження сучасних логістичних концепцій та інформаційних технологій;
- підвищення рівня логістичної компетентності персоналу тощо.

4. Інноваційність:

- використання автоматизованих систем під час виконання складських операцій та сучасного складського обладнання, наприклад, сортувальних ліній, транспортерів, мобільних стелажів;
- використання альтернативних технологій ідентифікації продукції на складі тощо.

Варто також зазначити, що вкрай важливу роль у процесі оптимізації роботи складу відіграє саме використання сучасних технологій ідентифікації запасів на складі. Так, наприклад, система «pick-to-light», що являє собою цифрову систему відбору, яка виключає використання паперових документів та дозволяє контролювати всі пересування продукції на складі електронним способом. Така система функціонує за допомогою світлових модулів, що розміщуються біля осередків зберігання запасів та вказують на місце й кількість продукції, яку необхідно зібрати [7].

Система «pick-to-light» дозволяє проводити операції відбору, сортування та інвентаризації. На відміну від традиційного (паперового) способу відбору, дана система має ряд переваг, що підвищують ефективність виконання операцій на складі:

- підвищення продуктивності (в середньому на 50%);
- скорочення кількості помилок відбору (в середньому на 70%);
- прискорення та підвищення точності виконання операцій;
- зменшення робочого навантаження тощо [8].

Таким чином, використання зазначених методів оптимізації роботи складу та алгоритму впровадження нововведень надасть змогу підприємству покращити свою діяльність та отримати вигоди в майбутньому.

Висновки. Сьогодні в умовах зростання вимог ринку та ускладнення господарських зв'язків особливого значення набувають організаційно-господарські системи логістики, адже вони є механізмом безперервного виробничого потоку. На жаль, існуючі нині системи постачання, виробництва та збуту продукції не задовольняють ринкового попиту.

Розглянувши сутність логістичних процесів на складі, можна сказати, що логістика займає визначне місце у розвитку підприємства. Тому запровадження нових технологій, використання нових методів та власне оптимізація складських операцій мають стати пріоритетними напрямами діяльності підприємств.

Отже, розглядаючи питання оптимізації логістичних процесів на складі, варто зазначити, що підприємство має використовувати комплексний підхід та застосовувати сучасні методики задля покращення його роботи. Запроваджуючи нововведення, підприємствам варто також пам'ятати про необхідність їх поступового застосування та навчання персоналу. Оптимізуючи логістичні процеси на складі, промислові підприємства мають змогу не лише отримати економічний ефект, а й здобути довгострокову конкурентну перевагу на ринку.

Список використаних джерел:

1. Василенко В.А. Виробничий (операційний) менеджмент: навчальний посібник / В.А. Василенко, Т.І. Ткаченко – К.: ЦУЛ, 2015. – 532 с.

2. Гаджинський А.М. Логістика: підручник / А.М. Гаджинський – М.: ВТК «Дашков і К», 2012. – 484 с.

3. Тиранський І.П. Складське підприємство у сучасних умовах / І.П. Тиранський, О.Б. Гірна, М.О. Довба // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – № 446. – С. 95 – 96.

4. Волгін В.В. Логістика приймання та відвантаження / В.В. Волгін – М.: ВТК «Дашков і К», 2008. – 460 с.

5. Пономарьова Ю.З. Логістика: навчальний посібник / Ю.З. Пономарьова. – К.: ЦУЛ, 2003. – 189 с.

6. Тридід О.М. Логістичний менеджмент: навчальний посібник / О.М. Тридід, К.М. Таньков – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2015. - 224 с.

7. Дудар Т.Г. Основи логістики: навчальний посібник / Т.Г. Дудар, Р.В. Волошин – К.: ЦУЛ, 2012. – 176 с.

8. Валецький Б.П. Оптимізація роботи складу та складських технологій // Науковий журнал «Технологічні комплекси». – 2014. – №1(9) – Режим доступу: http://t-komplex.net.ua/content/9-2014/37.pdf

REFERENCES:

1. Vasylenko, V.A. and Tkachenko, T.I. (2015), *Vyrobnychyj (operatsijnyj) menedzhment: navchal'nyj posibnyk* [The Manufacturing (Operational) Management: tutorial], TsUL, Kyiv, Ukraine.

2. Hadzhyns'kyj, A.M. (2012), *Lohistyka: pidruchnyk* [The Logistics: textbook], VTK «Dashkov i K», Moscow, Russia.

3. Tyrans'kyj, I.P., Hirna, O.B. and Dovba, M.O. (2009), «The Warehousing enterprise in the Contemporary Conditions», *Visnyk Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnika»*, vol. 446, pp. 95 – 96.

4. Volhin, V.V. (2008), *Lohistyka pryjmannia ta vidvantazhennia* [The Logistics of the Receiving and Shipping], VTK «Dashkov i K», Moscow, Russia.

5. Ponomar'ova, Yu.Z. (2003), *Lohistyka: navchal'nyj posibnyk* [The Logistics: tutorial], TsUL, Kyiv, Ukraine.

6. Trydid, O.M. and Tan'kov, K.M. (2015), *Lohistychnyj menedzhment: navchal'nyj posibnyk* [The Logistical Management: tutorial], INZhEK, Kharkiv, Ukraine.

7. Dudar, T.H. (2012), *Osnovy lohistyky: navchal'nyj posibnyk* [The Logistical Basis: tutorial], TsUL, Kyiv, Ukraine.

8. Valets'kyj, B.P. (2014), «The Warehouse Activity and Warehouse Technology Optimization», *Naukovyj zhurnal «Tekhnolohichni kompleksy»*, vol. 1(9), available at http://t-komplex.net.ua/content/9-2014/37.pdf, (Accessed 23 April 2017)

В.А. Шишкин, *кандидат экономических наук, доцент кафедры предпринимательства, менеджмента организаций и логистики, Запорожский национальный университет, г. Запорожье*

Н.С. Николов, *магистрант факультета менеджмента, Запорожский национальный университет, г. Запорожье*

ОПТИМИЗАЦИЯ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ НА СКЛАДЕ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

В современных условиях хозяйствования промышленных предприятий особое внимание привлекают вопросы, которые связаны с оптимизацией их деятельности. Учитывая, что условием обеспечения непрерывности производственных процессов на любом предприятии является создание определенных запасов материальных ресурсов, вопросы оптимизации логистических процессов на складе приобретает все большую актуальность. Среди наиболее проблемных зон в области складской логистики, требующих оптимизации, можно выделить такие направления, как неудовлетворительный уровень системы учета и информационного обеспечения складов, отсутствие возможности оперативного обмена информацией между участниками процесса, недостаточный уровень контроля за движением ресурсов, низкий уровень автоматизации складских работ, отсутствие ведения статистики и анализа, что делает невозможным прогнозирование основных показателей и т.п. Предметом исследования являются экономические отношения, которые складываются в процессе управления деятельностью склада промышленного предприятия. Целью исследования является поиск научно обоснованных предложений относительно путей организации и оптимизации логистических процессов на складе. Базовыми принципами исследования выступают принцип причинности и объективности, системный и сравнительный методы, институциональный и структурно-функциональный подходы. Научная значимость работы заключается в исследовании возможных путей совершенствования системы управления деятельностью склада на промышленных предприятиях. Как вывод предлагается использовать рекомендации иностранных специалистов, обобщенную схему оптимизации логистических процессов на складе и варианты методик, которые могут быть использованы в практической деятельности предприятий. На практике это будет способствовать повышению конкурентоспособности украинских предприятий и улучшит их финансовые результаты.

Ключевые слова: оптимизация, логистические процессы, склад, складские операции, материальные ресурсы, ABC-анализ, система WMS, система «pick-to-light».

V. SHISHKIN, *Ph.D. in Economics, Associate Professor at the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Ukraine*

M. NIKOLOV, *student of Management Department, Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya, Ukraine*

THE LOGISTICS PROCESSES OPTIMIZATION AT THE WAREHOUSE OF THE ENTERPRISE

Recently the special attention is drawn to the optimization of the enterprises' activity in the context of the up-to-date market situation. It is worth to note that the creation of a certain quantity of the material resources stocks is the main condition of the guaranteeing of the

manufacturing process continuity. That's why the logistics processes optimization at the warehouse is becoming increasingly important. There are a lot of the problematic areas in the warehouse logistics. The most important problems, that require optimization, are the unsatisfactory level of the accounting system and information support of the warehouses, the lack of the opportunities for the rapid exchange of the information between all participants of the process, the insufficient level of the resources flow control, the low level of the warehouse operations automation, the lack of the statistics and analysis, which makes it impossible to predict the main indicators, etc.

Purpose. The subject of the study is the economic relations developed in the process of the warehouse management at the enterprise. The purpose of the paper is to determine the scientific-grounded proposals for the organization and optimization of the logistics processes at the warehouse.

Design/methodology/approach. The basic principles of this research are the causality and objectivity principles, systematic and comparative methods, institutional and structural-functional approach.

Findings. In this article the use of the foreign experts' recommendations, the generalized scheme of the logistics processes at the warehouse optimization and the variants of the methods, which can be used in the practical activity of the enterprises, are suggested. Today the main recommendations for the warehouse operations optimization are:

1. Minimize the number of manual operations.
2. Use the electronic information systems for the warehouse management.
3. Use the logical regulation principle for the material resources at the warehouse.
4. Gather the operational information about the warehouse processes in the real-time operation mode.
5. Implement the innovations gradually.
6. Coordinate the logistics processes at the warehouse with other processes at the enterprise.
7. Set the key performance indicators.

Research limitations/implications. The scientific significance of the article consists in the research of the possible ways of the warehouse management system development at the domestic enterprises.

Originality/value. The suggested in this article measures will further the increase of the Ukrainian enterprises' competitiveness and will multiply their financial results. The implementation of the suggested principles and methods of the optimization of the logistics processes at the warehouse will secure the uninterrupted, mutually agreed and effective activity of the enterprises.

Key words: optimization, logistics processes, warehouse, warehouse operations, material resources, ABC-analysis, WMS system, «pick-to-light» system.

Електронне наукове періодичне видання

МЕНЕДЖМЕНТ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО: ТРЕНДИ РОЗВИТКУ

ВИПУСК 1 (01) 2017

Верстка і макетування: Онищенко О.А.
Дизайн обкладинки: Онищенко О.А.

Дизайн та макетування розроблені на платформі графічного дизайну інфографіки Canva: https://www.canva.com/ з використанням контенту веб-сайту Pixabay: https://pixabay.com/ , згідно з ліцензією Creative Commons CC0 (CC Zero)

Засновник видання:
Запорізький національний університет
Адреса редакції: 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 55а, к. 415
Телефон: (061)289-41-15
Офіційний сайт видання: www.management-journal.org.ua
Електронна адреса: manent.journal@gmail.com